

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

NUŠA ŠČUKA

**Spolno občutljiva raba jezika v spontanem formalnem
javnem diskurzu**

Magistrsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Simona Kranjc

Univerzitetni študijski program druge
stopnje: Slovenistka E,
modul jezikoslovec raziskovalec

Ljubljana, 2016

Zahvaljujem se svoji mentorici red. prof. dr. Simoni Kranjc
za strokovno pomoč in nasvete pri pisanju
magistrskega dela. Prav tako se zahvaljujem tudi
ožji družini in vsem ostalim, ki so me
pri tem podpirali.

Izvleček

Spolno občutljiva raba jezika v spontanem formalnem javnem diskurzu

Magistrsko delo obravnava spolno občutljivo rabo jezika v spontanem formalnem javnem diskurzu. V teoretičnem delu najprej osvetli pojme z obravnavanega področja. Ker je slednje zelo široko, je posledično predstavljenih več pogledov in definicij. Opredeljene so tudi vrste, natančneje spontani formalni javni diskurz. Primer tega je pogovorna oddaja v živo, to je Polnočni klub in ravno tega tudi podrobneje obravnava magistrsko delo. Nato sledijo osvetlitev kritične analize diskurza kot pristopa k analizi pogovorne oddaje, različni pogledi na jezik in spol ter ukvarjanje s tem področjem na Slovenskem. Poseben poudarek je namenjen spolno občutljivi rabi jezika v slovenščini in problematičnim kategorijam. Izpostavljeni sta dve, in sicer generična raba moškega spola in priimki ženskih oseb. Nato se magistrsko delo osredotoči še na posredni seksizem, poudarjeni so stereotipi, humor in ironija. Na koncu teoretičnega dela je predstavljeno še naslavljanje. Empirični del obsega analizo štirih pogovornih oddaj Polnočni klub. Analiza služi ugotavljanju razlik med voditeljema, moškim in žensko, pri uporabi spolno občutljivega govora ali jezika v pogovoru z gosti oddaje.

Ključne besede: spolno občutljiva raba jezika, spontani formalni javni diskurz, kritična analiza diskurza, slovenščina

Abstract

Sexism in a spontaneous formal public discourse

The master's thesis is dealing with the sexism in a spontaneous formal public discourse. In the theoretical part, the basic discourse concepts are presented. Discourse is a very broad concept, and therefore several definitions and views of the discourse are presented. It also identifies types of discourse, detailed spontaneous formal public discourse. An example of such a discourse by the master's thesis discussed in more detail, is the talk show in live Polnočni klub. Then followed by the presentation of critical discourse analysis as an approach to the analysis of talk shows, different views on language and gender, and dealing with this subject in slovene language. Exposed to the sexism in slovene language and problematic categories. There are exposed two categories, generic use of male and surnames of female persons. Then the study focuses on indirect sexism, exposed are stereotypes, humor and irony. At the end of the theoretical part it is presented also addressing guests in the talk show. The empirical part includes an analysis of the four talk shows Polnočni klub. Analysis is serving to determine the differences between the leaders of the talk shows, men and women, the use of gender sensitive speech or language in a conversation with the guests award.

Key words: sexism in language, spontaneous formal public discourse, critical discourse analysis, slovene language

Kazalo

1 Uvod.....	9
2 Cilj magistrskega dela	11
2.1 Raziskovalna vprašanja	11
3 Diskurz	13
3.1 Spontani formalni javni diskurz	14
3.2 Analiza diskurza.....	16
3.3 Kritična analiza diskurza.....	17
3.3.1 Metodološki pristopi KAD.....	19
4 Jezik in spol.....	21
4.1 Pogled na jezik in spol s svetovnega merila.....	22
4.2 Začetki ukvarjanja z jezikom in spolom na Slovenskem	23
5 Spolno občutljiva raba jezika v slovenščini	25
5.1 Problematične kategorije.....	25
5.1.1 Generična raba moškega spola.....	27
5.1.2 Priimki ženskih oseb	29
5.2 Stereotipi, humor in ironija kot del spolno občutljive rabe jezika	30
5.3 Naslavljanje kot del spolno občutljive rabe jezika.....	30
5.3.1 Delitev oblik naslavljanja.....	32
6 Empirični del.....	35
6.1 Analizirane oddaje in voditelja	35
6.2 Transkripcija oddaj.....	36
6.3 Uvodni deli oddaj – primerjava.....	38
6.4 Naslavljanje	41
6.4.1 Nominalne oblike	41
6.4.2 Glagolske oblike.....	42
6.4.3 Zaimkovne oblike.....	47
6.5 Oblike spolno občutljive rabe jezika	54
6.5.1 Generična raba moškega spola.....	54
6.5.1.1 Generična raba samostalnikov za določene osebe glede na spol	56
6.5.1.2 Generična raba zaimkov, števnikov	56
6.5.2 Raba nevtrálnih samostalnikov	57

6.5.3 Raba samostalnikov za osebe, ki se razlikujejo glede na spol	59
6.6 Razmerje voditeljev do gostov	61
6.6.1. Stereotipno vedenje	61
7 Sklep.....	65
8 Literatura in viri	69
9 Priloge	71
9.1 Polnočni klub: Kam greš, slovenščina?.....	71
9.2 Polnočni klub: Pot do človeka.....	85
9.3 Polnočni klub: Kot pes in mačka.....	90
9.4 Polnočni klub: Bele ladje na morju	99

Kazalo tabel

Tabela 1: Predstavitev gostov	39
Tabela 2: Nominalno naslavljanje pri voditelju I. Pirkoviču	41
Tabela 3: Nominalno naslavljanje pri voditeljici V. Petrovčič	42
Tabela 4: Glagolsko naslavljanje I. Pirkoviča.....	44
Tabela 5: Glagolsko naslavljanje V. Petrovčič	46
Tabela 6: Zaimkovno naslavljanje I. Pirkoviča.....	49
Tabela 7: Zaimkovno naslavljanje V. Petrovčič	51

1 Uvod

Magistrsko delo se ukvarja s spolno občutljivo rabo jezika v spontanem formalnem javnem diskurzu. V delu je v analizirana le ena vrsta takega diskurza, to je pogovorna oddaja v živo. V slednjem mora moderator oziroma voditelj oddaje svoje izbire hitro premisliti in izreči, saj za to nima veliko časa. Voditelj pogovorne oddaje se na temo sicer vnaprej pripravi z vprašanji in podrobnostmi, ki jih lahko v oddaji izpostavi, vendar so njegove izbire pri tvorjenju pogosto spontane. Ta diskurz je javni, ker je pogovorna oddaja predvajana po nacionalni televiziji in si jo lahko ogledajo vsi, je pa to tudi formalni diskurz. V tem primeru gre za formalno situacijo med voditeljem in gosti, v kateri vsi spoštujejo družbene norme in navade ter se po njih ravnaajo. Analiza oddaje (diskurza) je v magistrskem delu predstavljena s pomočjo kritične analize diskurza, in sicer z vidika spolno občutljive rabe jezika in moči, tukaj je podrobneje obravnavano tudi naslavljanje.

V delu je najprej predstavljen teoretični uvod, ki opredeli širok pojem diskurza in njegove vrste, nato sledi podrobnejša obravnava spontanega formalnega javnega diskurza in teoretični pristop k analizi slednjega. Poglobljeno je obravnavana kritična analiza diskurza, ker gre za pristop, ki je uporabljen v empiričnem delu. Drugi del teoretičnega uvoda je namenjen podrobni predstavitvi spolno občutljive rabe jezika, s katero se jezikoslovci večinoma ukvarjajo v zadnjih desetletjih. Predstavljena je v širšem okviru, ki obsega predvsem primere v angleškem jeziku, in v okviru slovenskega jezika.

Teoretičnemu delu sledi še empirični del, ki obsega analizo pogovornih oddaj Polnočni klub. Te nam nudijo primerjavo med dvema voditeljema, moškim in žensko. Primerjava je bila narejena z namenom, da ugotovimo morebitne razlike, ki bi se lahko pojavile med njima. Tukaj je pozornost namenjena tistim oblikam, ki kažejo na spolno občutljivo rabo jezika, in taka raba bi lahko bila povezana tudi s spolom govorca.

2 Cilj magistrskega dela

Cilj magistrskega dela je bil preveriti, kako je s spolno občutljivo rabo jezika danes v spontanem formalnem javnem diskurzu. Pri analizi pogovornih oddaj Polnočni klub je bila v središču spolno občutljiva raba jezika in primerjava med dvema voditeljema (moškim in žensko) ter njunima diskurzoma. Opazovani so bili njun jezik, spolno občutljiva raba jezika ter problematične kategorije take rabe. Cilj je bil ugotoviti, ali se med voditeljema pojavljajo razlike. V kolikor bi se med njima pokazale bistvene razlike, bi to omogočilo nadaljnjo analizo spolno občutljivih oblik, analizo vzrokov za tako rabo ter morebitno povezavo s spolom govorca.

2.1 Raziskovalna vprašanja

Glede na stereotipno vedenje in problematične kategorije,¹ ki jih v članku navajata S. Kranjc in M. Ožbot (2013: 234), sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja.

Prvo raziskovalno vprašanje, ki si ga zastavljam, je: ali bo raba generičnega moškega spola v večjem deležu rabljena predvsem takrat, ko bosta voditelja poimenovala splošno množico ljudi, ki vključuje tako ženske kot moške. Če bi voditelja v takih primerih nenehno dosledno uporabljala tako moško kot žensko obliko in ne moške generične, bi bilo izrečeno besedilo morda nekoliko prezapleteno in tudi predolgo. S tem namenom je postavljeno tudi to raziskovalno vprašanje, s katerim bom preverjala, ali vedno ali vsaj v večini primerov uporabljata generično rabo moškega spola.

Drugo raziskovalno vprašanje zajema naslavljanje, in sicer: ali bosta voditelja pri naslavljanju gostov vedno uporabila ustrezno spolno obliko, saj bosta nagovorila točno določenega gosta, ki bo lahko ženska ali moški. Pri ženskah bo še eno raziskovalno podvprašanje: ali voditelja uporabita uradno obliko priimka ali bosta priimke ženskih oseb uporabila v pridevniški svojilni obliki. Predvidevam, da bo delež takih primerov velik, saj se še danes pogosto srečujemo s takimi oblikami priimkov ženskih oseb.

¹ Problematične kategorije bodo predstavljene v nadaljevanju magistrskega dela, vseeno pa jih bom tukaj le naštel: moško poimenovanje za žensko osebo, srednjepolsko poimenovanje za žensko osebo, žensko poimenovanje za moško osebo, generična raba moškega spola in priimki ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki (Kranjc, Ožbot, 2013: 234).

Tretje raziskovalno vprašanje se bo nanašalo na stereotipe. Sodobna družba je prepletena s spolnimi stereotipi in temu smo priča skoraj vsak dan. Spolni stereotipi izhajajo iz značilnosti spolnih vlog, ki so pripisane ženskam in moškim. Ali bodo imeli moški gosti tako več možnosti za izražanje mnenj in stališč, ker družba pojmuje moškega kot racionalno, inteligentno bitje v primerjavi z žensko, ki naj bi bila bolj primerna za gospodinjo kot pa za intelektualko? Ker je Polnočni klub bolj resna pogovorna oddaja, takih stvari v oddaji sploh ne bi smelo biti.

Kot je bilo že omenjeno, sledi v magistrskem delu najprej teoretični uvod, nato empirični del in na koncu še zaključek s povzetkom rezultatov in preverjanjem postavljenih raziskovalnih vprašanj, ki bodo lahko potrjena ali ovržena.

3 Diskurz

O pojmu diskurza je med prvimi razmišljal E. Benveniste (Benveniste 1988: 141; v Bergoč 2008: 48). Zapisal je, da je diskurz univerzum jezika in da je inštrument komunikacije: »/S/ stavkom zapuščamo področje jezika kot znakovnega sistema in vstopamo v drug univerzum, univerzum jezika kot inštrumenta komunikacije, katerega izraz je diskurz.«

Po besedah D. Verdonik (2004: 60) je diskurz pisna ali govorjena oblika jezikovne rabe kot družbenega dejanja. Jezik je opazovan kot družbena praksa, kar pomeni, da opazujemo dejansko jezikovno rabo. Tako ga definira tudi R. Wodak (1989), saj diskurz konstituira vedenje, družbene odnose med ljudmi in razkriva družbeno ter osebno identiteto posameznika. Je podrejen tako diskurzivnim kot nediskurzivnim praksam, kamor spadajo konteksti in institucije, v katerih nastajajo diskurzi (Modrijan 2013: 49).

A. Vezovnik je v svojem članku (2009: 25)² napisala, da sta na razvoj diskurzivnih teorij vplivali dve usmeritvi. Prva izhaja iz francoske teoretske tradicije in raziskovalci se pri tej posvečajo kategorijam identitete, subjekta (navezava na psihoanalitične pojme), družbenih sprememb in oblasti. Druga usmeritev izhaja iz analitične filozofije, osredotoča se na performativne značilnosti jezika, kar pomeni, da izpostavlja sestavljanje mnenja, učinke na govorca ali pisca in retorične tehnike pri komuniciranju. Ta se uporablja v teoriji govornih dejanj in v analizi konverzacije.

Med mnogimi raziskovalci diskurzov sta najpogosteje obravnavana in citirana Michel Foucault (1969, 1971) in Ernesto Laclau (1990). Po besedah A. Vezovnik (2009: 27) je za foucaultovske pristope značilno, da diskurz pojmujejo tako, da ločijo med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim. Za Foucaulta samega pa pravi, da je njegovo pojmovanje diskurzivnega in zunajdiskurzivnega dokaj nedorečeno, saj je vezano na obdobja njegovega pisanja. V arheološkem obdobju³ je diskurze definiral kot avtonomne sisteme pravil, ki oblikujejo objekte, subjekte, pojme in strategije tako, da upravljajo s produkcijo znanstvenih trditev. Za Foucaulta je slednji celota izjav, veriga ali skupek izjav, ki se v neki dani okoliščini pojavijo v

² A. Vezovnik: Diskurz: Foucault, Laclau ter zapopadanje dihotomije med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim (2009)

³ Gre za obdobje, ko je izšla Foucaultova knjiga *Arheologija vednosti*. Takrat se je Foucault usmeril stran od francoskega strukturalizma in od mislecev, kot so Claude Levi-Strauss, Roland Barthes, Louis Althusser in Emile Benveniste.

določeni temi oziroma v zvezi z določenim dogodkom. Diskurz je vezan na dogodek, na njegovo enkratnost in neponovljivost v določenem časovnem ter družbenem kontekstu, zato je pojem diskurzivne prakse za Foucaulta širši. Pri tem gre za celoto anonimnih zgodovinskih stavkov, ki so bili določeni in vezani na specifičen čas in prostor (Vezovnik 2009: 28).

Definicija diskurza N. Fairclougha (1989; 1992, 1995) je nadgrajena v primerjavi s predhodnimi definicijami, ki diskurz opredeljujejo kot jezikovno rabo. Ta je odvisna od socialnih, kulturnih in političnih formacij, diskurz pa po eni strani kaže na socialni red, hkrati ga pa tudi oblikuje, kar pomeni, da je eksplicitno povezan z družbenimi praksami. Te v svoji znakovni razsežnosti združujejo tako verbalna kot neverbalna komunikacijska dejanja (Fairclough 1989: 22; v Bergoč 2008: 48). Poleg omenjene razsežnosti je pomembna še razsežnost reprezentacijske narave diskurza, ki po konstruktivističnem pristopu poudarja tezo, da je ta vseobsegajoč in šele v njem se osmišlja zunajjezikovna dejanskost ter razsežnost diskurzivnih formacij, ki obsegajo po Foucaultu kognitivno-lingvistični okvir, znotraj katerega se dogaja komunikacija (Bergoč 2008: 49–50).

Diskurz v svojih razsežnostih proizvaja t. i. družbene akterje in razmerja moči med njimi. Njihove vloge so pogojene z mestom, ki ga imajo v strukturi in hierarhiji določene institucije (družina, šola, služba, cerkev ...). Na ravni jezika se uveljavljajo na različne načine: aktivno, pasivno, osebno, neosebno, individualno, kolektivno. Njihove vloge lahko vplivajo na omejenost repertoarja za izražanje. S. Bergoč zapiše še: »Glede na to, da se jezikovna interakcija dogaja vedno znotraj struktur dominacije, besedila odsevajo igro moči med akterjema.« (Bergoč 2008: 50–52).

3.1 Spontani formalni javni diskurz

Magistrsko delo obravnava spontani formalni javni diskurz. V empiričnem delu sem na podlagi pogovorne oddaje Polnočni klub, ki se predvaja v živo, preverjala, kako je s spolno občutljivo rabo jezika v tem diskurzu. Pogovorno oddajo lahko opredelimo kot javni, formalni in spontani diskurz.⁴

⁴ Nekaj informacij o tem diskurzu lahko najdete na strani 11 pod naslovom Uvod.

Ker je to formalni diskurz, je odnos med udeleženci formalen. S. Kranjc (1996/97: 308) izpostavlja, da moramo pri definiciji (formalnega) pogovora upoštevati tako sociolingvistične kot pragmatične danosti in načela, saj so njegove lastnosti odvisne tako od javnosti oziroma zasebnosti govornega položaja, od razdalje med govorci, njihovih statusov in vloge v družbi. Če v pogovoru obstaja voditelj ali moderator, je to diskusija.

Polnočni klub je vodena oddaja in voditelj je deloma že vnaprej pripravljen (začetni in zaključni govor ter večina glavnih vprašanj), deloma pa sproti tvori dodatna vprašanja, ki sovpadajo v diskusijo, in kaj tudi komentira. Gostje, ki odgovarjajo na vprašanja in diskutirajo, imajo temo, na katero se lahko pripravijo, dano vnaprej, vendar v trenutku, ko so vprašani, morajo spontano tvoriti odgovore. Ta diskurz je tako tudi spontani diskurz, zato se pojavljajo na določenih mestih samokorekture govorcev, napačno zastavljene povedi, hkrati pa morajo govorci biti dovolj jasni, njihovi izreki morajo biti koherentno in kohezivno ustrezni (Kranjc 1996/97: 310).

Za govorjeno interakcijo sta značilni dve glavni načeli, in sicer menjavanje vlog in sodelovanje med govorci. Oddaja se začne z uvodom in uvodnim vprašanjem, voditelj diskusijo nenehno vzdržuje in jo tudi ponovno oživi, ko ta že počasi zamira. Voditelj daje gostom besedo, skrbi, da pride vsak na vrsto, poseže v diskusijo, če se pojavi prekrivajoči se govor, razna ponavljanja in premori (Kranjc 1996/97: 310).

3.2 Analiza diskurza

Analiza diskurza je termin, ki se večinoma uporablja kot krovno poimenovanje za različne pristope, ki preučujejo jezik v komunikaciji. Ker je diskurz pojmovan kot družbena praksa, analiza diskurza preučuje to, kar ljudje počnejo z jezikom. S tem postane govor dejanje⁵ in s tega vidika je tudi preučevan (po Austinu: *Kako napravimo kaj z besedami*, 1990). Pri analizi diskurza se osredotočamo na preučevanje jezikovnih oblik, njihovega pomena ter tudi širšega družbenega in kulturnega konteksta (Verdonik 2004: 60).

Metode analize diskurza izhajajo iz različnih ved (filozofija, sociologija, lingvistika, antropologija), zato je slednja multidisciplinarna in interdisciplinarna veja znanosti. Metode se ločujejo na jezikovno pragmatiko, etnografijo govora, analizo pogovora, jezikovni pristop, vsebinsko analizo, etnometodologijo, socialno psihologijo, interakcijsko sociolingvistiko, besediloslovje in kritično analizo diskurza. V slovenskem prostoru se je najbolj razvila jezikovna pragmatika, sledijo še besediloslovje, govorjeni diskurz, analiza pogovora in jezikoslovni pristop (Verdonik 2004: 60).

Med najbolj vplivne raziskovalce analize diskurza štejemo H. Sacksa, M. A. K. Hallidaya, M. Coultharda, N. Fairclougha, T. A. van Dijka, G. Kressa in T. van Leeuwena ter še mnoge druge. Tudi v slovenskem prostoru se mnogi ukvarjajo z analizo diskurza. Prisotna je skozi različne razvijajoče se pristope, od besediloslovnega do kritične analize diskurza. Z analizo diskurza se med drugim ukvarjajo K. Erjavec (2001, 2002), V. Gorjanc (2005, 2006), A. Skubic (2004). Problem slovenske analize diskurza je ta, da si med uveljavljenimi znanstvenimi disciplinami še vedno ni pridobila institucionalnega okvira. Za slednjo na splošno velja, da je zanjo značilen predvsem kvalitativen pristop do gradiva, nekoliko manj pa kvantitativen, čeprav je tudi ta analiza kdaj uspešna (Bergoč 2008: 77).

Kot zapiše v doktorski disertaciji S. Bergoč (2008: 77, 78), je uredništvo (predvsem T. A. van Dijk) dveh najpomembnejših mednarodnih revij,⁶ ki objavljata članke s področja analize diskurza, dalo na začetku navodila avtorjem, kako se konkretno lotiti analize diskurza. Poudarjeni so predvsem naslednji vidiki: interpretacija tako vsebine kot strukture (na izrazni

⁵ D. Verdonik (2004: 60) pri tem omenja razvoj in obravnavo govornega dejanja po Austinu, in sicer pravi, da se je teorija razvila tudi prek J. Searla, ki je pri nas znan prek del Olge Kunst Gnamuš.

⁶ *Discourse and Society*, *Discourse Studies*.

in pomenski ravni), menjava govorcev/vlog, prekinitve, pavze, uvodni in zaključni govori, strategije udeležencev (mentalne, socialne, interakcijske), procesi tvorjenja in razumevanja besedila, aktivacija argumentacije in védenja. Vsi ti vidiki se pri interpretaciji nekega diskurza med seboj kombinirajo. Prinašati pa morajo nove ugotovitve in dognanja. Analiza tudi ni popolna, če prinaša le parafraziranje in ponavljanje fragmentov, pomembna je torej tudi interpretacija (Bergoč 2008: 77, 78).

3.3 Kritična analiza diskurza

Kritična analiza diskurza (KAD) je uveljavljena »šola diskurza«, ⁷ ki deluje že od leta 1992 (Modrijan 2013: 50), ⁸ ustanovili so jo aktivni udeleženci simpozija v Amsterdamu, to so: N. Fairclough, ⁹ R. Wodak, T. A. van Dijk, G. Kress in T. van Leeuwen. Označuje vrsto perspektiv, ki gledajo na jezik v družbi v povezavi z močjo in ideologijami, zato o njej ne moremo govoriti kot o disciplini ali teoriji (Vezovnik 2009: 110; v Modrijan 2013: 50). V povezavi s preučevanjem se h KAD prištevajo francoska analiza diskurza (angl. *French discourse analysis*), kritična lingvistika (angl. *critical linguistics*), socialna semiotika, zgodovinska diskurzivna metoda (angl. *discourse-historical method*), bralne analize (angl. *reading analysis*), duisburška šola (angl. *Duisburg School*) in kritične feministične študije.

KAD je vrsta analize diskurza, pri kateri so v ospredju predvsem razmerja družbene moči in zloraba slednje ter neenakosti v diskurzu. Ta analiza se osredotoča na postopke vzpostavljanja družbene moči, njenega ohranjanja in reproduciranja (van Dijk 2001: 352; v Gorjanc, Morel 2013: 143). Pri tovrstnih raziskavah naj bi raziskovalec zavzemal neko nenevtravno držo, če bi želel opisati problematične situacije in s tem razkriti družbene neenakosti. Raziskovalci KAD torej zavračajo nevtravno znanost in podpirajo stališče, da so še posebej raziskovalci tisti, ki so del družbenih struktur in pomembno vplivajo na družbeno interakcijo ter jo razkrivajo širši množici (van Dijk 2001: 352; v Gorjanc, Morel 2013: 143). Raziskovalce zanima tudi, kakšno vlogo imajo v procesih reprodukcije moči jezikovne strukture, govorne strategije in druge

⁷ Oznako »šola« je uporabila R. Wodak (2006), van Dijk pa predlaga ustrežnejšo oznako, in sicer »akademsko gibanje« (2008) (Bergoč 2009: 49).

⁸ KAD omenja že G. Kress leta 1976.

⁹ Norman Fairclough (1941) je profesor za jezikoslovje na Univerzi v Lancastru. Je eden od začetnikov kritične analize diskurza (KAD), ki se uporablja predvsem v povezavi s sociolingvistiko. Nanj sta na področju jezikoslovja imela vpliv Michael Halliday in Mihail Bahtin, na sociološkem področju pa Antonio Gramsci, Louis Althusser, Michel Foucault in Pierre Bourdieu. Ukvarja se na splošno s samim diskurzom, z medijskim diskurzom, z diskurzom v odnosu do družbe, z jezikom in njegovo močjo ter z analizo diskurza.

lastnosti verbalne interakcije (Čepič, Vogrinčič 2003: 313; v Kerševan Smokvina 2014: 27). Privrženci KAD s svojim disidentnim raziskovanjem želijo razumeti in izpostaviti družbeno neenakost ter se ji upirati (van Dijk 2001: 352; v Kerševan Smokvina 2014: 27). Kot poudarja Fairclough, je ta kritičnost bistvena razlika, ki razlikuje KAD od ostalih deskriptivnih oziroma nekritičnih analiz diskurza (Fairclough 2010, 26; v Kerševan Smokvina 2014: 28).

Torej KAD preučuje jezik v povezavi z močjo in ideologijami ter temelji na trditvi, da je diskurz element družbenega življenja in zaradi te povezanosti z družbo lahko vpliva na spreminjanje in oblikovanje teh elementov. Diskurz je z vidika KAD opredeljen kot zgodovinski, saj je vedno umeščen v čas in prostor, povezan pa je tudi z drugimi diskurzi (Vezovnik 2009: 112). Je del določene govorne situacije – besedila, diskurzivnih praks v določeni instituciji in širših družbenih praks (Verdonik 2004).

V slovenskem jezikoslovju se pri kritični analizi diskurza naslanjamo zlasti na dela N. Fairclougha *Language and Power*, 1989 in *Critical Discourse Analysis*, 1995. Faircloughova smer kritične analize diskurza je povezana s Hallidayevim funkcionalnim jezikoslovjem. D. Verdonik (2004: 61) za Fairclougha zapiše: »Norman Fairclough meni, da postaja v sodobni družbi diskurz pomemben in učinkovit element družbenega življenja ter da so procesi družbenih sprememb pogosto spodbujeni s spremembami v diskurzu. Analiza diskurza lahko zato veliko več prispeva k odkrivanju družbenih sprememb in globalizacije, kot je splošno znano«.

Odkrivanje družbenega stanja in njegovih sprememb s pomočjo analize diskurza nam pomaga tudi pri odkrivanju (ne)enakopravnosti moških in žensk v določeni družbi. Z analizo diskurza dobimo rezultat nekega družbenega stanja o (ne)enakopravnosti obeh spolov. To se lahko kaže tudi pri spolno občutljivi rabi jezika. Predvidevam da, manj ko sta si oba spola med seboj enakopravna, bolj naj bi bila jezikovna raba zaznamovana (s stališča spola), bolj sta si enakopravna, bolj bi bila tudi jezikovna raba nevtralna in prilagojena spolu. Poleg področja, ki se ukvarja z vprašanji spola, se KAD uporablja tudi za preučevanje rasizma, medijskih diskurzov ter dimenzij raziskovalne identitete (Modrijan 2013: 51).

Današnja družba je sestavljena iz različnih družbenih razmerij in družbene hierarhije. Razmerja moči med posamezniki se kažejo tudi v diskurzu. Ta razmerja moči je tradicionalni pristop k analizi diskurza zanemarljiv, saj je predpostavljalo, da so si vsi med seboj enakopravni.

Nasprotno s tem je Fairclough (1989) menil, da udeleženci diskurza niso v enakopravnem razmerju, temveč so med njimi vedno prisotna hierarhična razmerja. Neenakost med soudeleženci je prisotna tako v formalnem kot v neformalnem diskurzu. Razmerja moči¹⁰ vplivajo na to, katera jezikovna sredstva bo posameznik uporabil v določenem govornem položaju (Verdonik 2004: 63). V KAD prevladuje prepričanje, da diskurzivne prakse pripomorejo k nastanku in reprodukciji neenakih razmerij moči in oblasti med posameznimi družbenimi skupinami. Za to analizo jezik sam po sebi nima moči. Pridobi si jo šele takrat, ko ga posameznik uporabi na določen način. V primerjavi s kritično lingvistikom (krajšava KL) KAD analizira tiste govorce, ki so odgovorni za obstoj neenakosti in njihovo jezikovno rabo, ki izraža v primerjavi s sogovorci moč.¹¹ Družbena moč naj bi bila po tej analizi prepletena z jezikom, in sicer v tem smislu, da ga je mogoče uporabiti za izzivanje, saj nam ponuja mnogo sredstev, s katerimi lahko izražamo razlike med seboj (Modrijan 2013: 53). Metodološki pristop nam torej omogoča vse možne interpretacije besed, stavkov in besedil v določenem diskurzu, saj upošteva, poleg že omenjenega, tudi tvorca in okoliščine tvorjenja. Kljub temu pa s pomočjo te analize ne moremo dobiti vpogleda v tvorčevo razmišljanje, da bi lahko ugotovili, kaj je točno mislil z določenim izrazom (Mills 2008: 32–33).

3.3.1 Metodološki pristopi KAD

Koncept diskurza znotraj KAD ni homogen in večina pristopov ga obravnava v smislu rabe, v smislu družbene prakse in v smislu reprezentacij posameznih vidikov družbenega življenja (Kerševan Smokvina 2014: 68). N. Modrijan v svoji doktorski disertaciji (2013: 54–56) našteje tri glavne metodološke pristope znotraj KAD: diskurzivno-historični (Wodak),¹² sociokognitivni (van Dijk),¹³ in diskurzivno-praktični (Fairclough).

V diskurzivno-historičnem pristopu je diskurz kompleksen preplet vseh med seboj povezanih jezikovnih dejanj, ki se na družbenih področjih kažejo kot tematsko povezani semiotični,

¹⁰ V tesni povezavi z močjo so tudi ideologije, to so skrite predpostavke, za katere menimo, da so splošno vedenje o svetu, zato se jih večinoma ne zavedamo.

¹¹ Na diskurz in komunikacijo vpliva tudi čustveno razmerje, vendar tega KAD zanemarija (Modrijan 2013: 53).

¹² Ruth Wodak v diskurzivno dejanje vpeljuje analizo zgodovinskega, ugotavlja pa, na kakšne načine časovne spremembe vplivajo na določene žanre. Analiz se loteva s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami.

¹³ Kognicija predstavlja povezavo med strukturo diskurza in družbeno strukturo. V ospredju je predvsem ugotavljanje, na kakšne načine kognitivni modeli vplivajo na tvorjenje besedil in njihovo razumevanje. Van Dijk se posveča predvsem analizi medijskega diskurza ter preučevanju vpliva ideologij na diskurz.

govorjeni ali pisni znaki, in nastopajo kot besedila specifičnih žanrov (Meyer 2004: 21; v Kerševan Smokvina 2014: 68).

Sociokognitivni pristop, katerega najznačilnejši predstavnik je van Dijk (2008), v koncept diskurza vključuje tudi kognitivne reprezentacije in strategije, ki sodelujejo pri proizvodnji in razumevanje diskurza. Poleg tega je zanj diskurz v okviru komunikacijskega dogodka skupek jezikovnih, verbalnih (kar je izrečeno) in neverbalnih funkcij ter socialnih interakcij in govornih dejanj (van Dijk 1989: 164; v Kerševan Smokvina 2014: 68). Vlogo kognicije v procesih družbene, politične in kulturne reprodukcije van Dijk preučuje s pomočjo spoznanj psiholingvistike, sociolingvistike in eksperimentalne psihologije ter dognanj s področja umetne inteligence. Zanima ga, kako kognitivni modeli vplivajo na razumevanje in oblikovanje besedil (van Dijk 1993, van Dijk 2008, Wodak in van Dijk 2000; v Kerševan Smokvina 2014: 80). Prav tako zagovarja temeljito in kritično preučevanje razmerij med medijskim diskurzom in praksami ter dominantnimi ideologijami. Pri preučevanju medijev se posveča predvsem njihovi vlogi pri posredovanju predsodkov (van Dijk 1985; 1986; 1988; 1989; 1995; v Kerševan Smokvina 2014: 80).

Fairclough (1992, 1998, 2003) v okviru svojega diskurzivno-praktičnega pristopa razume diskurz kot triravnski model, s pomočjo katerega analiziramo družbene prakse v odnosu do družbenih struktur. Model sestavljajo: jezikoslovna analiza besedila (besedišče, slovnica, kohezija, zgradba), interpretativna (mikrosociološka) tradicija (analiza diskurzivnih praks: tvorjenje, posredovanje, sprejemanje) in makrosociološka tradicija (analiza družbene prakse, diskurza v odnosu do ideologije, hegemonije in oblasti). Kombinacija treh vrst analiz na treh različnih ravneh pokaže, da med besedilom in družbenimi ter kulturnimi praksami obstaja povezava. Tako je vsak diskurzivni dogodek hkrati del besedila in primer diskurzivne in družbene prakse. Med udeleženci v diskurzivnih dogodkih so pomembni tudi asimetrični odnosi (neenake družbene vloge), to Fairclough poimenuje moč v diskurzu.

Diskurzi so podrejeni tudi določenim pravilom, ki tvorijo diskurzivne rede. Ti so izpostavljeni nadzorom oblasti oziroma vplivom ideologij (Faircloughu 1994: 30; v Modrijan 2013: 56). Vrzel med diskurzivnim kontekstom in besedilom zapolnjuje intertekstualna analiza, ki posreduje med jezikom in družbenim kontekstom. Intertekstualnost je prisotna na dva načina, in sicer kot kombinacija različnih žanrov ali diskurzov znotraj enega ali tako, da so v posameznem besedilu prisotna tudi druga besedila.

4 Jezik in spol

Spolno občutljiva raba jezika je termin, ki je v našem prostoru ne dolgo nazaj zamenjal termin (ne)seksistična raba jezika (Kranjc, Ožbot 2013: 234). Termin seksistična raba jezika sta uvedla leta 1995 I. Ž. Žagar in M. Milharčič Hladnik, saj sta menila, da jezik sam po sebi ni seksističen, temveč je takšna njegova raba. Zato tudi nista sprejela termina seksizem v jeziku, ki so ga uporabljali v dokumentih Sveta Evrope (Kozmik Jeram 1995: 17). Raba jezika se je tako ohranila tudi v današnjem terminu – spolno občutljiva raba jezika.

Raziskovanje take rabe jezika se opira predvsem na neenakopravni položaj ženskega in moškega v jezikovni rabi. V veliki meri je delitev na dva spola po vsem svetu pravzaprav samoumevna. Tudi sam jezik je zaznamovan s tem, da deli človeško na moški ali ženski spol, tisto, ki pa ni človeško, deli na moški, ženski in srednji spol.¹⁴ Po besedah S. Klančar (Abbot in Wallace 1990; v Klančar 2011: 9) binarna kategorizacija spolov izhaja iz opozicije nasprotnega spola in tako neizbežno ustvarja mnoge razlike med obema spoloma. Spolna identiteta posledično nastane v razliki do drugega spola (ženska spolna identiteta nastane v opoziciji do moške) in je odvisna od razlike, ki je ustvarjena znotraj družbenih razmerij v okviru klasifikacijskega sistema, ki se zateka k principu razlike in razdeljuje posameznike v dva nasprotna pola (Klančar 2011: 10–11). Ideologija o dveh družbenih spolih predstavlja resničnost, ki je produkt neenake moči med spoloma. Nekatere omejitve interakcije med njima so strukturalne in izhajajo iz družbeno širših in krepkejših razlik (Pavlidou 2011: 415).

B. L. Whorf in E. Sapir sta avtorja znamenite Sapir-Whorfove hipoteze, ki pravi, da jezik ni nevtrarno orodje reprezentacije realnosti. Analiza jezikovnih konvencij neke družbe bi tako razkrila družbeno strukturo in kolektivno percepcijo družbenih skupin (Klančar 2011: 29). Jezikovna sredstva tako postanejo šele v jezikovni rabi zaznamovana in niso več nevtralna.

¹⁴ Pomembno je ločevanje med biološkim (*sex*) in družbenim spolom (*gender*). T. S. Pavlidou (2011: 413) v svojem prispevku o jeziku, spolu in interakciji razloži biološki spol kot reproduktivni spol, ki je namenjen reprodukciji človeških bitij, te ločuje na moške in ženske. Družbeni spol ni odvisen od reprodukcije, temveč je oblikovan s pomočjo kulturnih in družbenih dejavnikov, S. de Beauvoir je to poimenovala produkt družbenih in kulturnih dejavnikov.

4.1 Pogled na jezik in spol s svetovnega merila

V magistrskem delu mi je v pomoč prišla monografija Sare Mills *Language and sexism* (2008).¹⁵ Predstavljena bodo le poglavja, ki obravnavajo jezik kot orodje za diskriminacijo nad ženskami ali moškimi. Tukaj gre predvsem za obravnavo jezika, ki izraža diskriminacijo ali seksizem na posredni ali/in neposredni ravni.

Sara Mills (2008: 1–4) se je pri svojem delu osredotočila na spolno občutljivo rabo jezika ter to raziskovala v širšem družbenem kontekstu, saj, kot pravi sama, diskriminacija izhaja iz širšega konteksta, v katerem se kaže neenakost moči in pravic med moškimi in ženskami. Jezik pri tem opredeljuje kot orodje, s pomočjo katerega lahko tvorci tvorijo diskriminatorne izraze in izreke, poudarja pa, da je pri tem pomemben celoten kontekst. Takih izrazov in izrekov ne smemo analizirati posamično, temveč je treba to analizirati kot celoten diskurz, ki vase vključuje vse stereotipe in prepričanja o moških in ženskah. Pri utemeljevanju take rabe jezika je posegla po dveh modelih, to sta družbeni model (angl. *social model of sexism*) in lokalizirani model (angl. *localised model of sexism*).¹⁶ Bistvo knjige je, da je poskušala narediti premik od neposredne do posredne spolno občutljive rabe jezika, pri čemer je prešla od analize posameznih besed do analize celotnega konteksta in diskurza. Tudi ona se pri slednjem naslanja na Foucaultovo definicijo, ki pravi, da je diskurz širša družbena praksa s pravili in smernicami, ki jih družba sproti ustvarja.

¹⁵ Sara Mills je jezikoslovka in profesorica na Fakulteti Sheffield Hallam. Njena področja raziskovanja so feminizem (predvsem tretji val), feministična teorija, feministično jezikoslovje, jezik in spol, vljudnost, diskurz in analiza diskurza.

¹⁶ Prvi model se osredotoča predvsem na institucionalizirani kontekst uporabe, kar pomeni, da je taka spolno občutljiva raba jezika značilna za izobraževalne in druge institucije, drugi model pa se osredotoča na celoten kontekst tvorca in naslovnika (Mills 2008: 4).

4.2 Začetki ukvarjanja z jezikom in spolom na Slovenskem

Jezik je komunikacijski sistem, ki je med drugim zaznamovan tudi z eno temeljnih družbenih delitev, in sicer z delitvijo na spol, kjer se spolna razlika neprestano konstruira. »Spol in spolna razlika se neprestano konstruirata skozi slovnična pravila in njihovo rabo ter besedišče.« (Šribar 2014: 2) V slovenščini ločujemo spol pri poimenovanjih za ljudi, kar pomeni, da ga pripisujemo pripadnikom in pripadnicam določene skupine ljudi, ravno tako pa se spolno razlikovanje pojavi tudi na skladenjski ravni. Izhajajoč iz petih kategorij rabe in opazovanja prakse je Renata Šribar napisala prispevek *Interne smernice za spolno občutljivo rabo jezika* (2010), kjer se je ukvarjala s spolno občutljivo rabo jezika v slovenskem jeziku in oblikovala smernice, ki bi tako rabo odpravile.

Slovnični spol v slovenščini je oblikoslovna kategorija samostalniških besed in pomembna sestavina ujemalnih in navezovalnih skladenjskih pravil. Med indoevropskimi jeziki je večina takih, ki ima dva slovnična spola, torej moški in ženski spol, nekateri pa imajo celo tri, moški, ženski in srednji spol. Hkrati pa obstajajo tudi taki jeziki, ki ga nimajo (npr. madžarščina). Slovnični spol samostalnikov, ki poimenujejo bitja, po navadi informira naslovnike o naravnem spolu reference ali slovničnem spolu stvari. V ospredju je tako vedno prisotno vprašanje, kakšen je odnos med slovničnim spolom in realnostjo ter ali se v določenem spolu odraža nek pogled na svet (Umek 2008: 11, 12). Kot zapiše N. Umek v svojem diplomskem delu (Umek 2008: 12): »/d/anes velja, da jezikovni sistem s svojimi notranjimi zakonitostmi vpliva na obstoječe odnose v družbi. Zaradi tesne povezanosti med jezikovnim in družbenim sistemom, je razpravo o slovničnem spolu v jeziku smiselno razširiti na širši problem položaja žensk in moških v družbi.«

V slovenskem jeziku ločimo tri slovnične spole: moški, ženski, srednji. Izraža se oblikoslovno, in sicer s končnicami, pri tvorjenkah pa tudi s priponskimi obrazili in končnicami (Toporišič 1981; v Umek 2008: 13). Spol samostalniških besed je v slovenščini nemotiviran, kar pomeni, da se ga je treba naučiti skupaj z besedo in njenim pomenom. Izjemo predstavljajo besede, kjer spol izhaja iz naravnega in izraža pomensko sestavino, ki je lahko »moška« ali »ženska«, primeri so: mati, oče; kobila, konj (Toporišič 2000: 266–277; v Umek 2008: 14–15). Z vidika besedotvorja se v slovenskem jeziku ženska poimenovanja

tvori na dva načina. Prvi je ta, da se priponsko obrazilo doda moškemu poimenovanju,¹⁷ pri drugem pa se priponsko obrazilo zamenja¹⁸ (Umek 2008: 19).

Po besedah S. Kranjc in M. Ožbot (2013: 233–235) so se v slovenističnem jezikoslovju in na področju ženskih študij pri nas začeli z jezikom in spolom ukvarjati pred slabimi tremi desetletji. Prva pobuda je k nam prišla od zunaj v obliki *Priporočila odbora ministrov in ministric državam, članicam Sveta Evrope, za odpravo seksistične rabe jezika* (1990).¹⁹ Od takrat je imel glavno vlogo pri tem Urad za žensko politiko, danes pa prevzema to vlogo Komisija za ženske v znanosti.²⁰ Na to temo je potekala tudi prva javna razprava 13. aprila 1995. Izhodišča za razpravo z naslovom Neseksistična raba jezika sta oblikovala I. Ž. Žagar in M. Milharčič Hladnik (Temeljna izhodišča prizadevanj za odpravo seksistične rabe jezika, 1994). Vera Kozmik in Jasna Jeram, urednici zbornika *Neseksistična raba jezika*, sta kot predstavnici takratnega Urada za žensko politiko²¹ organizirali že omenjeno javno strokovno razpravo in prispevek podali kot izhodišče razprave na temo spolno občutljive rabe jezika v slovenskem prostoru. V razpravi so sodelovali strokovnjaki različnih strokovnih področij (Kozmik, Jeram 1995: 5–6).

¹⁷ Primeri: -a (suž(e)nj-a), -ica (lektor-ica), -inja (bog-inja), -ka (stražar-ka), -(ov)ka (pek-ovka), -na (kraljič-na), -ulja (vrag-ulja).

¹⁸ Primeri: -nika/-nica (odvet-nik/nica, predsed-nik/nica), -ik/-ica (odvetn-ik/ica), -ec/-ka (letal-ec/ka).

¹⁹ Že pred *Priporočilom Ministrskega odbora članicam Sveta Evrope za odpravo seksistične rabe jezika* (1990) pa so nastali v prid enakosti žensk in moških naslednji dokumenti: Resolucija o politiki in strategijah za doseganje enakosti v političnem življenju in v postopku odločanja (1986), *Resolucija o politiki za pospeševanje doseganja resnične enakosti žensk in moških* (1989), *Deklaracija o enakosti žensk in moških* (1988) (Kozmik, Jeram 1995: 7).

²⁰ Prizadevanja za odpravo spolno občutljive rabe jezika so za Slovenijo obveznost in dolžnost. S to akcijo se Slovenija pridružuje ostalim pri izvajanju nalog Sveta Evrope, ki zagotavljajo človekove pravice in svoboščine ter spoštovanje dostojanstva in identitete (Žagar, Milharčič Hladnik 1995: 7).

²¹ Gre za predstavnici takratnega Urada za žensko politiko, njegove naloge je leta 2001 prevzel Urad za enake možnosti (vir: Wikipedija).

5 Spolno občutljiva raba jezika v slovenščini

Seksistično rabo jezika (danes spolno občutljivo rabo jezika) I. Ž. Žagar in M. Milharčič Hladnik (1995: 7) opredelita kot sistematično rabo moške (slovnične) oblike namesto in na mestu ženske, zapostavljanje, zamolčevanje oziroma neomenjanje žensk v korist moških in uporabo žaljivih stereotipov ter prisposodob, ki ženske postavlja na rob družbe in poudarja prevlado moških, kar je v neskladju z deklariranimi cilji Sveta Evrope o odpravljanju diskriminacije med spoloma.

Spolno občutljiva raba jezika je zelo kompleksna, prepleta se skozi različna znanstvena področja,²² med katerimi je tudi jezikoslovje.²³ Ravno tako ne obsega le vprašanj jezikovne rabe, ukvarja se tudi z značilnostmi moškega in ženskega upovedovanja, zato vase vključuje celoten diskurz. Gre za konceptualizacijo spola, ki vključuje tudi razlike med ženskami in moškimi. Vprašanje spola je razumljeno širše, in sicer kot družbena konstrukcija posameznikov o posameznikih v jeziku in družbenih praksah. Kljub takemu dojemanju pa ostaja kot problem še vedno to, kako na ravni izbor v diskurzu vsaj na videz ustvariti enakopravno vlogo udeležencev vseh spolov (Kranjc, Ožbot 2013: 233).

5.1 Problematične kategorije

S. Kranjc in M. Ožbot omenjata (2013: 234), da so v slovenskem jeziku problematične naslednje kategorije:

- moško poimenovanje za žensko osebo,
- srednjepolsko poimenovanje za žensko osebo,
- žensko poimenovanje za moško osebo (edninska in needninska),
- generična raba moškega spola,
- priimki ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki.²⁴

²² Spolno občutljiva raba jezika je predmet raziskovanja tudi v psihologiji, sociologiji, dotika pa se tudi področja družbeno-kulturnih in etičnih norm.

²³ Na strokovni razpravi Neseksistična raba jezika (1995) so poleg jezikoslovcev sodelovali tudi sociologi, filozofi, pravniki, antropologi (Kozmik, Jeram 1995: 23).

²⁴ Pojav je zelo pogost pri označevanju ženskih oseb, ne pa tudi za označevanje moških oseb. Nikakor pa ne smemo zanemariti kontekstualizacije poimenovanj.

Izpostaviti je treba trditev M. Stabeja (1995), ki je na javni strokovni razpravi o neseksistični rabi jezika povedal, da problem spolno občutljive rabe jezika ni le na slovnični ravni (torej jezikovni), temveč tudi na drugih ravneh, kjer je ta problem še pomembnejši (Kozmik, Jeram 1995: 49). Ločiti je treba razmerje med jezikovno rabo in jezikovno strukturo, saj je slednja posledica družbenih razmerij, vendar jih ne odraža. Ravno tako se seksizem ne kaže v slovničnih sredstvih, ampak v sporazumevalnih navadah in v jezikovni rabi.²⁵ Spol je slovnična kategorija in problematična je samo takrat, ko gre za rabo samostalnikov, ki označujejo človeško osebo oziroma označujejo osebo po njeni dejavnosti, lastnosti; slovnične oblike tako niso problem (Kozmik Jeram 1995: 25, 49).

Problematične kategorije v slovenskem jeziku lahko primerjamo tudi s problematičnimi kategorijami v angleščini. Nekatere izmed teh so si med seboj podobne, druge se razlikujejo, saj so si jeziki med seboj različni. K problematičnim kategorijam spolno občutljive rabe jezika v slovenščini bi lahko dodali še nekatere kategorije neposrednega (angl. *overt sexism*)²⁶ in posrednega seksizma (angl. *indirect sexism*),²⁷ ki jih je v svoji kategorizaciji izpostavila že S. Mills (2008). Za neposredni seksizem pravi, da se ta izraža preko različnih poimenovanj, preko slovarjev, ki imajo kodifikacijsko in normativno vlogo,²⁸ preko generičnih samostalnikov in zaimkov, kjer imajo pomembno vlogo osebni zaimki, saj se z njimi identificiramo, sledijo še žaljivi izrazi za poimenovanje žensk,²⁹ pomenska odstopanja izrazov ter imena, priimki in nazivi (2008: 41–67).

²⁵ Naše obnašanje se lahko kaže tudi v jeziku (seksizem).

²⁶ Z analizo teh kategorij so se ukvarjali predvsem v času drugega vala feminizma in te so vključevale raziskave konkretno v jeziku, na ravni morfologije (Mills 2008: 137).

²⁷ Z analizo teh kategorij se je ukvarjal tretji val feminizma, ki se je naslanjal predvsem na dela J. Butler (1990, pojem performativnosti) in M. Foucaulta (analiza v okviru diskurza in moč v diskurzu). Fokus je predvsem na tem, kakšen pomen nosijo besede, kakšen je namen in kakšna je njihova funkcija v različnih kontekstih (Mills 2008: 26).

²⁸ Slovarji so nosilci standardnega ali knjižnega jezika in odražajo jezikovno normo in rabo, zato predstavljajo jezikovno avtoriteto. Kot opozicija takim slovarjem so se v 70. in 80. letih pojavili feministični slovarji, ki so širili feministične izsledke, znanje in nove izraze, neologizme. Primer takega slovarja je *Feminist Dictionary* od Kramarae in Treichler iz leta 1985 (Mills 2008: 45).

²⁹ Žaljivi izrazi za poimenovanje žensk so podvrženi seksualnosti, seksizmu in stereotipom (Mills 2008: 52).

5.1.1 Generična raba moškega spola

Raba generičnih samostalnikov in zaimkov ni vgrajena v slovnično strukturo jezika. Jezik je sistem, ima svoja slovnična pravila, kar kaže na statičnost. Vendar je jezik dinamičen, kar pomeni, da se nenehno spreminja. Jezikovna raba pa je tista, v kateri se odraža tudi generična raba. To je le ena od rešitev, ki jo predlagajo jezikoslovci in slovničarji. Izpostaviti velja še to, da je moška oblika norma, ki jo je treba upoštevati, ženska oblika pa se posledično prilagaja normi (Mills 2008: 51, 125).³⁰ To si lahko razlagamo kot kompromis, ki ga je treba narediti, če želimo z eno besedo zajeti množico ljudi, v kateri so osebe moškega in ženskega spola, saj bi raba oblik v obeh spolih lahko kdaj povzročila tudi zapletenost izjav in zmedenost pri ljudeh. Kot zapiše N. Umek (2008: 26), zagotavlja označevanje skupine oseb moškega in ženskega spola z uporabo moške needninske oblike nekakšno nevtralizacijo. Generična vrednost moškega spola se pri tem hkrati nanaša na referente obeh naravnih spolov, ki označujejo skupino oziroma vrsto kot celoto.

Z osredotočenjem na problematične kategorije je v nadaljevanju izpostavljenih še nekaj stvari iz Temeljnih izhodišč prizadevanja za odpravo seksistične rabe jezika (Žagar, Milharčič Hladnik). Avtorja sta v prispevku izpostavila določene problematične kategorije. Osredotočila sta se predvsem na generično rabo moškega spola in rabo moške oblike za ženske. Navedla sta kar nekaj zanimivih rešitev in primerov, s katerimi lahko določeno strukturo nadomestimo z ustrežnejšo. Avtorja sta kot temeljni problem izpostavila (večinoma) vse pravne in administrativne akte (razpisi, zakoni), ki so napisani le v moški obliki (direktor, dijak), pri tem pa ugotavljata, da je ta generična raba moškega spola neustrezna.³¹ Predlagala sta tri rešitve, in sicer: uporabo obeh oblik, uporabo nevtralne oblike in uporabo kreativne metode.³² Vsaka od rešitev ima prednosti in slabosti (Kozmik, Jeram 1995: 9–11). Na tem področju nenehno nastajajo nove stvari, med njimi je tudi nova klasifikacija poklicev (Standardna

³⁰ Sara Mills (2008: 50) je podala primer, s katerim dokazuje, da se lahko generična raba v angleškem jeziku lahko spremeni, kot primer je navedla besedo *fireman*, to besedo je zamenjal *firefighter*, beseda pa se je uspešno širila preko medijev. V slovenskem jeziku je generična raba obravnavana drugače, saj se jezika glede tega kar razlikujeta.

³¹ Neustrezna je predvsem s tega vidika, ker se v določenih razpisih, ki so zapisani le v moški obliki, ženske ne najdejo ter obratno je z moškimi, ki zasledijo na razpisu določeno delovno mesto, ki je zapisano le v ženski obliki. Gre za t. i. tradicionalne moške in ženske poklice, ki jih podkrepi še neustrezna jezikovna raba, to je ali le moška ali le ženska oblika besede.

³² Uporaba obeh oblik se mi zdi smiselna le pri naštevanju besed, ne pa tudi v sklenjenih besedilih, kjer bi prepogosta uporaba obeh oblik zmedla bralca. Iskanje nevtralne besede je težko, saj je takih besed malo. Pri tem bi si lahko pomagali s tvorjenjem popolnoma novih besed, neologizmov.

klasifikacija poklicev) Statističnega urada RS,³³ ki ima sedaj vse poklice zapisane tako v moški kot ženski obliki. Poleg področja poklicev so napredek doživeli tudi nekateri zakoni in razpisi, kjer je v uvodu ali na koncu pojasnjeno, da moška oblika besede zajema tako ženske kot moške (Kozmik, Jeram 1995: 9–11).

O. Kunst Gnamuš (1995; v Umek 2008: 27) pri generični rabi izpostavlja t. i. množinski osebek, ki v jezikovni rabi deluje nevtrarno. Pri njem se govorec istoveti z ostalimi udeleženci govornega položaja. Navadno je množinski osebek v moškem spolu množine, zelo redko v ženskem spolu množine in še to le tedaj, ko je govorka ženskega spola in ko so vse udeleženke ženske spola. Primer množinskega osebka je pogost, najdemo ga v različnih diskurzih, npr. v razredu pri učiteljih, pri vodstvenih delavcih, piscih knjig in drugih (*Danes se bomo pogovarjali; Zbrali smo se.*). S stališča jezikoslovcev needninsko poimenovanje ni vprašljivo. Drugače pa je z vprašanjem rabe nezaznamovanega moškega spola v ednini. Samostalniki moškega spola se po ugotovitvah O. Kunst Gnamuš (1997: 4; v Umek 2008: 34) pogosteje uporabljajo za poimenovanje žensk na pomembnih družbenih položajih.

Leta 2003 je M. Stabej v Delovi Sobotni prilogi objavil članek z naslovom *Ene in drugi* (Stabej 2003; v Umek 2008: 63). V njem je izpostavil naslednja stališča in ugotovitve glede trenutnega aktualnega stanja. Obojespolna poimenovanja se v zakonskih in drugih normativnih pravnih besedilih niso prijela, ravno tako je redko pojavljanje obojespolnih poimenovanj v razpisih za delovna mesta. Napredek je viden pri izobrazbenih in poklicnih nazivih, kjer se dosledno uporabljajo tudi ženske oblike in nasploh se je pri vseh vrstah nagovorov uveljavila dvojna oblika naslavljanja.

³³ Klasifikacija se nahaja na spletni strani: <https://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=1182>.

5.1.2 Priimki ženskih oseb

Preden se osredotočimo na priimke ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki, je treba razumeti širši kontekst. Prevezemanje moškega priimka je bilo še ne dolgo nazaj pojmovano kot pripadnost in odvisnost od moža.³⁴ Sprva je bila ženska odvisna od očeta, kajti nosila je njegov priimek, nato pa od moža, ker je s poroko spremenila svoj dekliški priimek. Danes so stvari drugačne, to lahko podkrepimo tudi s študijo S. Mills (2008: 65–67), ki jo je izvedla v Veliki Britaniji. Ženske je namreč spraševala, ali imajo svoj ali možev priimek in zakaj. Več kot polovica žensk je prevzela možev priimek, manj kot polovica pa je obdržala svojega. Tiste, ki so ob poroki sprejele možev priimek, navajajo predvsem praktične, čustvene in estetske razloge,³⁵ tiste, ki so obdržale svojega, pa so želele ohraniti neodvisnost in pripadnost feminističnemu mišljenju.

Priimek ženskih oseb je lahko naveden v izvorni obliki ali v pridevniški svojilni obliki, ki odraža žensko kot svojino nekomu (možu ali očetu). Kljub temu pa sama opažam, da je taka oblika priimka ženske osebe v družbi kar pogosta. To lahko slišimo na avtobusu, na fakulteti, v trgovini in v podobnih situacijah. O tem je na strokovnem posvetu o seksizmu v jeziku spregovoril tudi F. Žagar (Kozmik, Jeram 1995: 23–24). Pri tem je izpostavil, da je za žensko težko reči: *Žagar je prišla*. Bolj smiselno se namreč ljudem zdi, da rečejo: *Žagarjeva je prišla*. Ravno to je ena izmed problematičnih kategorij in kot že rečeno, gre za obliko, ki je v družbi zelo pogosto rabljena, predvsem zaradi tega, da je iz besedila razpoznaven spol osebe (Kranjc, Ožbot 2013: 234).

Kot zapiše N. Umek (Pogorelec 1997: 8; v Umek 2008: 34), je pridevniška raba priimka pri ženski osebi znak neenakopravnosti in tudi neuradnosti. Taka raba je značilna že od 18. stoletja dalje in je danes zelo pogosta predvsem v (neformalnem) govoru ali diskurzu in v medijih. Zato je priporočljivo, da se priimke ženskih oseb zapiše v izvorni obliki, zraven pa se lahko doda še ime ali začetnico.

³⁴ Na tem mestu je treba izpostaviti tudi ženska naziva gospodična in gospa. Odvisnost od moškega se kaže na podlagi tega, ali je ženska poročena in če je, dobi naslov gospa, če pa ni, dobi naslov gospodična. Kljub temu pa ne moremo tako posploševati, saj je izraz gospodična primeren za mlajše ženske, gospa pa za starejše, četudi te niso poročene, lahko so tudi ločene.

³⁵ Konkretnější razlogi: pomembna je pripadnost in enotnost družine na podlagi priimka, estetska in zvočna stran moškega priimka, ženska ne čuti več pripadnosti do družine in očeta.

5.2 Stereotipi, humor in ironija kot del spolno občutljive rabe jezika

Reforme, ki so bile izvedene proti neposrednemu seksizmu, so ustvarile politično (ne)korektnost in posredni seksizem,³⁶ ki se kaže v izjavah v obliki humorja, ironije in predpostavk (Mills 2008: 124). V angleško govorečem okolju je za ta pojav znanih več izrazov: angl. *new sexism* (Benwell, 2006), angl. *retro-sexism* (Williamson, 2003), angl. *indirect sexism* (Mills 2008: 134).

Po besedah S. Mills gre pri humorju za pretiravanje pri stereotipnih značilnostih določene skupine, saj to pri ljudeh deluje komično. Mills v nadaljevanju poudari misel Mary Crawford (1995), ki pravi, da se s pretiravanjem krepi neenako razmerje med moškimi in ženskami. Kot primer služijo razni komentarji v zvezi z ženskimi oblačili, njihovim obnašanjem, njihovo vožnjo, slovarjem besed in podobnimi ženskimi temami (Mills 2008: 141).³⁷

Na koncu bi rada omenila še stereotipe, saj živimo v družbi, v kateri smo nenehno obkroženi z njimi. Na tak način smo tudi vzgojeni, saj na nas vplivajo starši s svojimi pogledi na svet, nanje pa drugi ljudje, s katerimi so v stiku. S tega vidika so stereotipi vsesplošni (Mills 2008: 126). Robin Lakoff (1987; v Mills 2008: 127) pravi za stereotip, da ta temelji na določeni značilnosti ali skupku vedenj, ki se pojavijo znotraj neke družbe ali družbene skupine. Te oblike vedenja so prototipske, zelo opazne in vedno bolj pogoste. Stereotip kot tak ni stabilen, saj se na svetu pojavljajo vedno znova novi stereotipi. S. Mills je to opredelitev nadaljevala, in sicer meni, da stereotipi ne škodujejo le ženskam, temveč tudi moškim. Škodljivi pa so takrat, ko so uporabljeni v negativnem smislu.

5.3 Naslavljanje kot del spolno občutljive rabe jezika

Naslavljanje je tudi pomemben del spolno občutljive rabe jezika, saj se skozi to razkriva govorčevo stališče oziroma mnenje glede moških in žensk. Prek tega lahko ugotavljamo,

³⁶ V angl. *indirect sexism*.

³⁷ Primer (Mills 2008: 142): *Women's language translated: Yes = No, No = Yes, Maybe = No, I'm sorry = You' ll be sorry, We need = I want ...* Prevod ženskega jezika v slovenski jezik: ja = ne, ne = ja, mogoče = ne, žal mi je = še žal ti bo, potrebujeva = jaz hočem ...

katere problematične kategorije uporablja vsak posameznik v govoru. Naslavljanje³⁸ je del vzpostavljanja komunikacijskega stika, kjer je potrebno sodelovanje najmanj dveh oseb. Po očesnem stiku se govorca pozdravita in nagovorita (se naslavljata).³⁹ Njuno naslavljanje je odvisno od mnogih dejavnikov. Posameznik izbira tako med stilističnimi kot družbenimi jezikovnimi različicami. Njegove stilistične izbire so odvisne od družbenega konteksta, družbene izbire pa od družbenih dejavnikov (starost, spol, pripadnost določeni družbeni skupini, narodnostna pripadnost ...). Pri preučevanju komunikacije so pomembni družbena razdalja med udeleženci, družbeni status, starost in značilnosti govornega položaja (diskurza). Pri naslavljanju se kažejo tudi kulturne vrednote in pravila določene družbe, odraža se odnos udeležencev in njihovo vedenje, zaradi tega sklepamo, da je ravno naslavljanje pod večjim vplivom kulturnih in družbenih sprememb.

Pragmatične funkcije naslavljanja po Johannesu Schwitallu (1995; v Modrijan 2013: 13) so naslednje:

- govorec želi pridobiti naslovnikovo pozornost,
- govorec želi povečati naslovnikovo pozornost,
- govorec pričakuje odziv,
- govorec preverja navzočnost oseb,
- govorec želi na nekaj opozoriti naslovnika,
- govorec določa družbeno vlogo naslovnika,
- govorec želi prizadeti ali užaliti naslovnika ali ga povabi k pogovoru.

S. Kranjc (D. Schiffrin 1994: 146; v Kranjc 1996/97) med dejavniki, ki vplivajo na govorčevu izbiro prvin, našteje naslednje:

- govorčeva namera,
- konvencionalizirane strategije za prepoznavanje namer,
- pomeni in vloge jezikovnih oblik v okviru nujnega konteksta
- neposredni kontekst drugih izrekov.

³⁸ Nina Modrijan (2013: 13) se v doktorski disertaciji osredotoči predvsem na naslavljanje. Za naslavljanje meni, da še nima enotne terminologije, pojavijo se namreč še naslednji termini: *nagovorne oblike*, *nagovori* (Korošec), *ogovarjanje* (Weiss), *ogovorni sistem* (Jelovšek), *ogovori*.

³⁹ Pogoji dialoga (Weinrich 1993: 819; v Kranjc 1996/97: 308) so: najmanj dva prisotna udeleženca, isti namen, očesni stik. Pravila, ki morajo biti še dodatno izpolnjena so: nagovor, pozdrav, nejezikovni znaki pozornosti. Pri obeh dejanjih (tvorjenje in sprejemanje) morata biti udeleženca pozorna na pragmatiske okoliščine govornega dejanja.

5.3.1 Delitev oblik naslavljanja

Nabor oblik naslavljanja imenujemo *Sistem oblik naslavljanja* (Modrijan 2013: 15–16). Pri svoji delitvi se je N. Modrijan zgledovala po delitvi Browna in Gilmana (1960).⁴⁰ Oblike naslavljanja deli na formalne in neformalne. Formalne oblike so t. i. VI-oblike ali vikanje, ki izražajo družbeno moč in ustvarjajo distanco med udeleženci komunikacije. Neformalne pa so t. i. TI-oblike ali tikanje, ki izražajo bližino, poznanstvo ali prijateljstvo. V slovenščini poznamo tudi vmesno varianto, in sicer gre za polformalno varianto – polvikanje, ki je v formalnem govornem položaju neprimerna, vendar se večkrat pojavlja. Dalje jih deli (formalne in neformalne) na nominalne, zaimkovne in glagolske. K formalnim nominalnim spadajo vljudnostni nazivi, znanstveni nazivi, častni nazivi, izrazi spoštovanja, splošna imena, solidarnostna imena; vsa se lahko pojavijo v kombinaciji s priimki. Formalno zaimkovno naslavljanje obsega zaimke v 2. osebi množine – vikanje, formalne glagolske oblike pa zajemajo glagole v 2. osebi množine. Modrijan pri tem omeni še delitev oblik naslavljanja na skladenjsko proste in skladenjsko vezane oblike. Skladenjsko proste oblike naslavljanja so nominalne oblike, ker se pojavijo izven stavčne strukture (pred ali po stavku ter med dvema stavkoma), skladenjsko vezane so pa glagolske in zaimkovne, saj so te sestavni del stavka.

Formalne oblike naslavljanja:

- nominalne: vljudnostni nazivi (gospod, gospa), znanstveni nazivi (doktor, doktorica), častni nazivi, izrazi spoštovanja (spoštovani), splošna imena, solidarnostna imena (kolega, kolegica);
- zaimkovne (vi, vam, vaš);
- glagolske (povejte, mislite).

Pri neformalnih nominalnih oblikah se pojavijo osebna imena, priimki, vzdevki, ljubkovalna imena, žaljiva imena, splošna imena. Neformalne zaimkovne oblike so zaimki v 2. osebi ednine, neformalne glagolske oblike pa so glagoli v 2. osebi ednine (Modrijan 2013: 33).

Ker v delu obravnavam formalni diskurz, bo pozornost v nadaljevanju posvečena le formalnim oblikam naslavljanja. V formalnem javnem diskurzu imata pomembno vlogo tudi

⁴⁰ Po Brown in Gilman so oblike naslavljanja jezikovna sredstva, s katerimi do naslovnika izražamo solidarnost ali moč, to se izraža na štiri načine: z izrazi za naslovnika (ime, priimek, izrazi spoštovanja, vzdevki), s samopoimenovanjem ali samooznačitvijo, z glagolskimi oblikami (raba drugoosebne glagolske oblike v ednini), s splošnim besediščem (Modrijan 2013: 15).

družbeni status in kontekst. Družbeni status je položaj osebe v družbeni strukturi in je lahko pripisan, podedovan ali pridobljen. Pomemben je pri družbeni hierarhizaciji udeležencev govornega dejanja, saj se odraža tudi na jezikovni ravni, predvsem pa pri izbiri določenih jezikovnih prvin in pri moči, ki jo imajo udeleženci, ki so hierarhično višje. Raziskovanje družbenega statusa nam razkriva tudi mnogo o spolno občutljivi rabi jezika. Družbeni kontekst pa na drugi strani predstavlja okoliščine govornega dejanja, kajti tudi te so pokazatelj družbenih odnosov med udeleženci (med drugim tudi med moškimi in ženskami). Ustvarjanje konteksta je aktivno, zato je njegova narava dinamična in se nenehno spreminja (Modrijan 2013: 47–48).

6 Empirični del

Teoretičnemu izhodišču magistrskega dela sledi še praktični oziroma empirični del, ki vključuje analizo diskurzov dveh voditeljev oddaje Polnočni klub. Gre za pogovorno oddajo v živo, ki je predvajana na prvem programu televizije Slovenije, in sicer ob petkih zvečer. Opazovala sem štiri oddaje in teme le-teh so bile raznolike. Tudi gostje so bili izbrani glede na predstavljena področja in so si bili med seboj različni. Primerjava uporabljenih izbir v diskurzih med voditeljema bo služila ugotavljanju spolno občutljivega govora. Pri tem bodo poudarjene kategorije spolno občutljive rabe jezika. Zanimalo me bo, ali se te pojavijo v formalnem javnem spontanem diskurzu, katere točno se pojavijo in v kolikšni meri, ali so izstopajoče, ali delujejo (ne)zaznamovano in v kakšnem kontekstu so uporabljene. Vsi primeri bodo analizirani z vidika primerjave med obema voditeljema.

6.1 Analizirane oddaje in voditelja

Analizirane oddaje so bile na sporedu 6. 2. 2015 (Kam greš, slovenščina?, vodil jo je Igor Pirkovič), 15. 5. 2015 (Pot do človeka, vodil jo je Igor Pirkovič), 7. 8. 2015 (Kot pes in mačka, vodila jo je Vida Petrovčič), 24. 7. 2015 (Bele ladje na morju, vodila jo je Vida Petrovčič).

Oddaje sta vodila voditeljica Vida Petrovčič in voditelj Igor Pirkovič. Vida Petrovčič je profesorica filozofije in sociologije, diplomirala je leta 1980 in od takrat dalje se že vso svojo kariero ukvarja z novinarstvom. Novinarsko se je izpopolnjevala v ZDA kot štipendistka ameriške fundacije IREX. Je uveljavljena komentatorica in voditeljica oddaj na RTV Slovenija, je tudi moderatorica dogodkov, njena specialnost pa so finance in gospodarstvo ter intervjuji. Leta 1994 je prejela Terseglavovo priznanje za pošteno in pokončno novinarstvo, prav tako pa je dobitnica tudi treh gongov popularnosti publike in enega strokovnega gonga popularnosti, ki jih podeljuje priloga Dela in Slovenskih novic.⁴¹ Igor Pirkovič je njen mlajši, pa vendar izkušeni sodelavec. Je voditelj oddaje Polnočni klub, nekdanji direktor RTV Slovenija, urednik oddaje Tednik na RTV in pesnik, saj je leta 2013 izdal pesniško zbirko z naslovom *Slovenska pesem: zbirka pesmi o domovini*.⁴²

⁴¹ Vir: spletna stran Polnočnega kluba, spletna stran Vide Petrovčič.

⁴² Vir: spletna stran Tednika, Cobissa, Polnočnega kluba.

Oddaja Polnočni klub predstavlja spontani formalni javni diskurz, kjer so govorce snemani in predvajani na nacionalni televiziji Slovenije ter dostopni na ogled vsem gledalcem. Hkrati je to tudi formalni diskurz, saj so govorce med seboj v formalnih odnosih. Ker diskusija ne more potekati stoddotno po vnaprej že pripravljenem načrtu, je to tudi spontani diskurz, kjer tako voditelj kot gostje svoje misli ubesedujejo sproti in spontano. Kot diskurz je oddaja celota izjav, ki se v neki dani okoliščini pojavijo na določeno temo in v zvezi z določenim dogodkom. Ker je slednji vezan na dogodek, je vezan tudi na njegovo enkratnost in neponovljivost.⁴³ S pomočjo KAD (metoda kritične analize diskurza) sem analizirala oddaje, in sicer z vidika spolno občutljive rabe jezika in z vidika razmerij med udeleženci. Opazovala sem jezik v komunikaciji in kaj voditelja z njim počneta. Ker pri tej analizi jezik sam po sebi nima moči, temveč jo dobi šele v jezikovni rabi, je bilo pri preučevanju razmerij med udeleženci pomembno to, da si interpretiramo, zakaj je nekdo uporabil določeno jezikovno sredstvo in kaj je želel pri tem doseči. Fairclough je menil, da udeleženci diskurza niso nikoli v enakopravnem razmerju in ravno ta neenakost se v njem lepo izraža (Verdonik 2004: 63).

6.2 Transkripcija oddaj

Pri zapisu oddaj Polnočni klub sem uporabila ortografski zapis, ki je približek knjižnemu zapisu, sicer vsebuje posebnosti, vendar ne otežuje berljivosti in razumljivosti. Tema dvema načeloma sem tudi sama sledila. Pri samem zapisu nisem imela težav. Pojavilo se je pa nekaj primerov, kjer se po teh načelih nisem ravnala in ti primeri so naslednji:

- Zvezo *-aj* sem kljub izgovorjavi *-ej* (*dej, sej, zdej*) zapisala kot v knjižnem jeziku (*zdaj, saj, daj*).
- Kratki samoglasnik *a*, ki sovpade s polglasnikom (*jz*), sem ohranila pri zapisu (*jaz*).
- Predlog *v* sem kljub različnemu izgovoru zapisala z *v*.
- Deležnik na *-l* za moško obliko ednine je zapisan v knjižni obliki in ne po izgovorjavi z *u* (*je reku : je rekel*).

⁴³ Definicija diskurza po Foucaultu (Vezovnik 2009: 28).

Pri transkripciji besedila sem v samo besedilo dodala še naslednje stvari:

- Medmet *am* sem zapisovala v oklepaju {} in ležeče s črko *e* (npr. {*e*}).
- Smeh sem zapisala s črko *H* v oklepaju {} (npr. {*H*}).
- Kretnjo sem zapisala v oklepaju () in jo označilo s črko *K* (npr. (*K*: ...)).
- Vse vsebinske in vedenjske opombe so tudi zapisane v oklepajih.

Transkripcija oddaj je priložena dokumentu kot priloga, in sicer le na podatkovnem nosilcu, ki je del tiskane oblike magistrskega dela.

6.3 Uvodni deli oddaj – primerjava

Vse oddaje se začnejo z uvodnim nagovorom obeh voditeljev, ki predstavita temo in goste, s katerimi se bosta o tem pogovarjala. Voditelj Igor Pirkovič svoje oddaje začenja na enak način, in sicer s pozdravom (primer: dober večer), Vida Petrovčič pa poleg pozdrava nagovori gledalce še s spoštovanjem. Zanimivo je, da v tem primeru vedno uporabi obe obliki, moško in žensko (primer: Spoštovane gledalke in gledalci).

Primerjava voditeljev pri predstavitvi gostov je pokazala, da so med njima pri nagovarjanju in predstavljanju nekatere razlike. V prvi oddaji z naslovom *Kam greš slovenščina?* je Igor Pirkovič vse goste predstavil z znanstvenim nazivom v ustreznem spolu, z imenom, priimkom in ustanovo, kjer te osebe delajo. Izjemoma pri predzadnjem gostu, Ladu Ambrožiču, ni navedel ustanove, kjer je zaposlen, temveč je povedal, s čim se ta gost ukvarja.⁴⁴ Vrstni red napovedi gostov je tak, da sta najprej predstavljeni ženski gostji, nato moška gosta, na koncu pa še glasbenik, ki spremlja oddajo s klavirskimi vložki. Pri njem se je voditelj odločil za predstavitev le z imenom in priimkom ter ga kasneje tudi tikal.⁴⁵ Podobno so predstavljeni tudi gostje v drugi oddaji z naslovom *Pot do človeka*, vendar je tukaj voditelj omenil znanstveni naziv le pri enem gostu, ki je doktor medicine, pri drugem, ki je po izobrazbi tudi doktor medicine, je znanstveni naziv izpustil. Za predstavitev je torej omenil njihovo ime, priimek in ustanovo, kjer so zaposleni, ali le njihov poklic.⁴⁶

Vida Petrovčič je svoje goste predstavila na podobno kot Igor Pirkovič, in sicer jih je predstavila na naslednji način. V oddaji *Kot pes in mačka*⁴⁷ je najprej navedla znanstveni naziv, če ga je oseba imela, nato ime, priimek in delo oziroma poklic. Vrstni red gostov je bil tak, da je najprej predstavila dve ženski gostji, nato je sledil par, ki ima v Ljubljani mačjo

⁴⁴ Kam greš slovenščina? – Kako dobro znamo slovensko in kam gre njena pot, bodo med drugim povedali doktorica Monika Kalin Golob s Fakultete za družbene vede, doktorica Helena Dobrovoljc z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, doktor Marko Stabej s Filozofske fakultete in magister Lado Ambrožič, ki med drugim varuje gledalce in poslušalce javnega medija pred nepravilno slovensko izreko. Še enega gosta imamo, Nino Ošlak, ki bo tokrat skrbel za neke glasbene vložke, za klavir (vir: Polnočni klub *Kam greš slovenščina?*).

⁴⁵ Voditelj, ki je nekoliko starejši, si dovoli glasbenika tikati, kasneje ga pri odgovoru tudi prekine. S tem zavestno ali nezavedno izraža to, da je v družbenem razmerju višje, druga možnost pa je ta, da sta si blizu, se bolje poznata, zato je njun odnos nekoliko bolj neformalen (vir: Polnočni klub *Pot do človeka*).

⁴⁶ Pot do človeka – Gostje Polnočnega kluba so Anita Ogulin z Zveze prijateljev mladine Moste Polje, Aleksander Doplihar, zdravnik in vodja ambulate Pro Bono, doktor Christian Gostenčnik, med drugim zakonski in družinski terapevt, pa Borut Pogačnik, grafolog, psihoterapevt in prijatelj invalidov.

⁴⁷ Kot pes in mačka – Naši nocojšnji gostje so Maja Kaláš, odgovorna urednica dveh revij, *Kužek* in *Mucek*, doktorica Maksimiljana Marinšek, psihologinja in terapevtka z živalmi, Robert Sankovič in Tina Piskač Sedej, oba sta lastnika Cat caffè, to se pravi kavarne, mačja kavarna bi se po naše reklo, in Marko Oman, vodja zavetišča Ljubljana na Gmajnicah (vir: Polnočni klub *Kot pes in mačka*).

kavarno, za njima pa je predstavila še moškega gosta. V oddaji *Bele ladje na morju*,⁴⁸ v kateri je bilo sicer nekoliko več gostov, je voditeljica najprej povedala ime in priimek osebe, nato pa je sledil še poklic, izjemoma je le pri eni gostji povedala njen znanstveni naziv. Vrstni red gostov je enak kot do sedaj, najprej so bile predstavljene ženske, nato pa še moški.

Igor Pirkovič	Vida Petrovčič
<i>doktorica</i> Monika Kalin Golob s Fakultete za družbene vede	Maja Kalaš, <i>odgovorna urednica</i> dveh revij, <i>Kužek</i> in <i>Mucek</i>
<i>doktorica</i> Helena Dobrovoljc z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša	<i>doktorica</i> Maksimiljana Marinšek, <i>psihologinja</i> in <i>terapevtka</i> z živalmi
<i>doktor</i> Marko Stabej s Filozofske fakultete	Robert Sankovič in Tina Piskač Sedej, oba <i>sta lastnika</i> Cat caffe
<i>magister</i> Lado Ambrožič, ki med drugim varuje <i>gledalce</i> in <i>poslušalce</i> javnega medija pred nepravilno slovensko izreko	Marko Oman, vodja zavetišča Ljubljana na Gmajnicah
Nino Ošlak, ki bo tokrat skrbel za neke glasbene vložke, za klavir	Živa Cankar, <i>univerzitetna diplomirana inženirka</i> tehnologije prometa, <i>nekdanja prva častnica</i> krova
Anita Ogulin z Zveze prijateljev mladine Moste Polje	Jana Tolja, <i>svetovalka</i> župana v mestni občini Koper
Aleksander Doplihar, <i>zdravnik</i> in vodja ambulate Pro Bono	Andrej Pečar, <i>poveljnik</i> večnamenske ladje Triglav
<i>doktor</i> Christian Gostenčnik, med drugim <i>zakonski</i> in <i>družinski terapevt</i>	Marko Pavliha, <i>profesor</i> prava na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani
Borut Pogačnik, <i>grafolog</i> , <i>psihoterapevt</i> in <i>prijatelj</i> invalidov	Vladimir Polič, <i>podjetnik</i>
	Mitja Lamut, <i>odvetnik</i>

Tabela 1: Predstavitev gostov

⁴⁸ Pa pogledjte, koga smo nocoj povabili v naš studio. To so Živa Cankar, univerzitetna diplomirana inženirka tehnologije prometa, nekdanja prva častnica krova, Jana Tolja, svetovalka župana v mestni občini Koper, Andrej Pečar, poveljnik večnamenske ladje Triglav, Marko Pavliha, profesor prava na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani, Vladimir Polič, podjetnik in Mitja Lamut, odvetnik. En lep pozdrav vsem skupaj (vir: Polnočni klub *Bele ladje na morju*).

Z vidika spolno občutljive rabe jezika pri predstavitvi ni ničesar, kar bi lahko bilo neskladno s slovnico, jezikovno normo in jezikovno rabo. Vsi znanstveni nazivi so v ustrezni obliki glede na spol (primeri: doktor, doktorica, magister) in tudi poklici so zapisani v pravilni obliki (primeri: zdravnik, terapevt, grafolog, psihoterapevt, poveljnik, profesor, podjetnik, odvetnik, psihologinja, terapevtka, odgovorna urednica, svetovalka, častnica).

Pri predstavitvi dveh lastnikov Cat caffeja je voditeljica uporabila generično rabo moškega spola, saj je povedala, da sta lastnika kavarne in ne lastnik in lastnica. S tega vidika je to zagotovo sprejemljivo in normalno v jezikovni rabi. Podobno se pojavi generična oblika pri predstavitvi Lada Ambrožiča, za katerega je voditelj povedal, da je njegovo poslanstvo varovanje gledalcev in poslušalcev javnega medija. V tem primeru so mišljeni vsi, ki spremljajo javni medij, torej je ta raba generična. Mislim, da s tega vidika ne gre za spolno občutljivo rabo, ker je tukaj zavzeta celotna množica ljudi.

V uvodnih delih je še nekaj zanimivih primerov, ki se dotikajo spolno občutljive rabe jezika. Gre za poimenovanje širše množice ljudi. Z uporabo generičnega moškega spola sta voditelja zajela celotno množico (gosti ali gostje, človek, ljudje, posameznik), kar je v takem primeru nezaznamovano. Ker so tukaj mišljeni gostje v splošnem (generičnem) pomenu,⁴⁹ torej gre za množico ljudi, ki vključuje tako ženske kot moške, odrasle in otroke, se zdi uporaba generičnega moškega spola smiselna.

⁴⁹ SSKJ: genêričen -čna -o prid. (ê) knjiž. značilen za ves rod, vrsto: generične lastnosti; generične sposobnosti človeka; generično upodabljanje obrazov / posameznik kot generično bitje ♦ filoz. generični pojem: pojem, ki označuje splošne značilnosti; genêrično prisl.: generično določen (vir: <http://www.fran.si/>)

6.4 Naslavljanje

Voditelja sta v toku celotne oddaje goste vedno naslavljala formalno (vikanje) razen glasbenika Nina Ošlaka.⁵⁰ Pri naslavljanju⁵¹ sta uporabljala nominalne, glagolske in zaimkovne oblike naslavljanja, ki sta jih prilagodila vprašanju in gostom. V analizi je uporabljena delitev oblik naslavljanja po N. Modrijan (*Sistem oblik naslavljanja*). Modrijan se je pri tem zgledovala po že omenjenih Brownu in Gilmanu (1960).

6.4.1 Nominalne oblike

Pri nominalnih oblikah naslavljanja opazimo, da omenjene oblike voditelj I. Pirkovič večinoma uporablja le pri moških, pri ženskah pa zelo redko. Vzrok temu je lahko, da je želel voditelj s tem poudariti, komu daje besedo, da ne bi prišlo do hkratnega govora več gostov. Drugi možni vzrok pa je lahko, da je s tem voditelj izkazal večjo naklonjenost in spoštovanje moškim kot ženskam. Kljub temu pa ne zasledimo, da bi kdaj uporabil ime ženske v pridevniški svojilni obliki.

moški	ženske
gospod Lado Ambrožič	doktorica Golob Kalin
gospod Ambrožič (ponovi se 5-krat)	gospa Dobrovoljc
gospod Stabej (ponovi se 2-krat)	doktor Dobrovoljčeva ⁵²
profesor Stabej	Anita Ogulin (ponovi se 2-krat)
Nino (ponovi se 3-krat)	Neža Bračun
gospod Doplihar (ponovi se 4-krat)	Neža (ponovi se 4-krat)
gospod Gostenčnik (ponovi se 4-krat)	gospa Gordana Bojanović Sivčević
gospod Pogačnik (ponovi se 5-krat)	gospa Gordana
Damjan Pančur	gospa Snežana Zarić
Damjan (ponovi se 3-krat)	

Tabela 2: Nominalno naslavljanje pri voditelju I. Pirkoviču

⁵⁰ Primeri: IP: Boš kaj zanimivega povedal še v nadaljevanju. /.../ Kakšno glasbo rad igraš? /.../ Zakaj si jo izbral?

⁵¹ V analizo naslavljanja je vključen celoten diskurz oddaje z izjemo uvodne predstavitve, ki je bila že predstavljena.

⁵² To naslavljanje je bilo postavljeno v vprašanju, zakaj *doktor Dobrovoljčeva* ni pravilno. Voditelj je vedel, da je tako naslavljanje neustrezno, vendar ni vedel točno zakaj.

Voditeljica pri naslavljanju z nominalnimi oblikami z vidika deleža ne dela razlik med moškimi in ženskami. Zanimivo je, da pri moških uporablja pogosteje naziv gospod in priimek, pri ženskah pa naziv gospa in ime. Tudi ona nikoli ne uporabi priimka ženske osebe v pridevniški svojilni obliki.

moški	ženske
gospod Robert Sankovič	gospa Tina Piskač Sedej
gospod Sankovič	gospa Tina Piskač
gospod Robert	gospa Tina (pojavi se 3-krat)
Robi	gospa doktorica Maksimiljana Marinšek
gospod Oman (pojavi se 6-krat)	gospa Marinšek (pojavi se 3-krat)
gospod Andrej Pečar	gospa Maja Kalaš
gospod Pečar (ponovi se 2-krat)	gospa Kalaš (pojavi se 2-krat)
gospod Vladimir Polič	Gospa Tolja (ponovi se 2-krat)
gospod Polič (ponovi se 3-krat)	Živa Cankar
gospod Lamut (ponovi se 5-krat)	gospa Živa Cankar
gospod Pavliha (ponovi se 3-krat)	gospa Živa (ponovi se 3-krat)

Tabela 3: Nominalno naslavljanje pri voditeljici V. Petrovčič

6.4.2 Glagolske oblike

Oba voditelja redno in korektno vikata vse svoje goste ter temu primerno uporabljata tudi glagolske oblike za vikanje, torej v tretji osebi množine. Edina zanimivost njunega naslavljanja je ta, da določenim gostom podeljujeta več možnosti za pogovor oziroma odgovor. Zanimiv je tudi podatek, da določene goste naslavljata bolj s priimkom ali imenom, določene pa le glagolsko ali zaimkovno.

Voditelj goste redkeje naslavlja glagolsko kot pa gostje. V spodnji tabeli jasno vidimo, da glagolsko naslavljanje prevladuje pri gostjah, medtem ko ga je pri moških bistveno manj. Moške namreč, kot je bilo že ugotovljeno, večkrat naslovi nominalno. Drugače je pri naslavljanju voditeljice. Ona vse goste pogosteje naslovi glagolsko in zaimkovno kot pa nominalno, saj se pri vsakem ustavi dlje časa in z njim dlje diskutira o določeni problematiki.

Gost	Primeri
Lado Ambrožič	/
Marko Stabej	- Faca <i>ste</i>, smo rekli - Verjetno <i>ste</i> malo <i>karikirali</i>. - <i>Želite</i> poudariti, da, da, da.
Nino Ošlak	- <i>Boš</i> kaj zanimivega <i>povedal</i>. - Kakšno glasbo <i>rad igraš</i>? - Zakaj <i>si</i> jo <i>izbral</i>?
Monika Kalin Golob	- Ampak nek branik pravilne slovenščine pa mora obstajati med vašimi krogi, kaj <i>mislite</i> o tem? - Ja, zdaj jih <i>jemljete</i> v bran, ali <i>ugotavljate</i> to dejstvo?
Helena Dobrovoljc	- <i>Se strinjate</i> s predhodnico? - Kaj <i>mislite</i> o lektorjih?
Vprašanja, namenjena vsem hkrati	- Ali <i>se čutite</i> dolžni vi oglasiti, ali je sploh potrebno da se, ali je to sploh narobe, kaj <i>mislite</i> ?
Aleksander Doplihar	- <i>Ste</i> še <i>aktivni</i> , osebno?
Christian Gostenčnik	- <i>Čakajte</i> , a se je prav odločit zjutraj, ali bom jaz slabe volje, ali bom pa bom srečen?
Borut Pogačnik	/
Damjan Pančur	/
Anita Ogulin	- A <i>napolnite</i> tudi <i>sebe</i>, ko <i>napolnite</i> otroka s tistimi iskrami v očeh, ko pride po eno staro, zavrženo kolo in se ga veseli bolj kot Paris Hilton odprtja novega hotela, recimo? - Kako jih <i>zmehčate</i>? - Je mogoče pa še težje, kot <i>ste prej načeli</i> ...
Neža Bračun	/
Gordana Bojanović Sivčević	- Pred leti <i>ste prišli</i> v Slovenijo. - Bili <i>ste</i> že verjetno <i>obupani</i> na koncu. - Ampak potem <i>ste</i> nekako <i>splezali</i> čez ta zid, če <i>ste</i> zdaj še tukaj. - In <i>videli ste</i> potem, da so neki ljudje, ki vas sploh slišijo. - Ja, in potem <i>ste dobili</i> tudi tisto moč za naprej. - <i>Ne obžalujete</i> tega koraka?

Snežana Zarič	- Ko <i>ste bili</i> v dvomu, <i>ste se odpravili</i> tudi vi k nekomu, ne, izhaja iz vaše zgodbe, nam <i>zaupate</i> del svoje zgodbe, vi <i>ste šli</i> neko normalno življenje, potem so se pojavile težave. - <i>Ste</i> takrat <i>imeli</i> službo? - Kaj je bilo tisto najbolj črno, na kar <i>ste pomislili</i>? <i>Ste si upali</i> sploh pomisliti na jutri? - <i>Ostanite</i> še z nami. - <i>Imeli ste</i> takšne in drugačne težave, partner je bil še, {e}. - No, zdaj pa za ostale <i>povejte</i>, kako pametno je, da <i>ste izrekli</i>, grem probat še nekam drugam, sama ne bom mogla rešit.
Neža Bračun in Damjan Pančur	- Absolutno in vidim, da <i>bosta</i> v glasbi zdaj <i>povedala</i> med drugim eno tako misel.

Tabela 4: Glagolsko naslavljanje I. Pirkoviča

Gost	Primeri
Robert Sankovič	- No, to <i>ste lih povedali</i> za kakšno drugo oddajo o ženskem značaju, ampak dobro - No, še to, kar <i>ste omenili</i>, da pokažemo vse te vaše fotografije, nek bonton imate tudi v restavraciji, mogoče še o tem lahko rečemo besedo. - Kako <i>si to razlagate</i>? - Ja, je pa res zanimivo, recimo, če, zdaj <i>ste rekli</i>, umiti roke, če božamo muco, ona se takoj potem poliže in očisti, ne. - <i>A bejžte</i>, ampak ona je v sorodu z egipčansko mačko, ne, te so take bolj tanke, kako?
Marko Oman	- ... potem ni mogoče tako zanimiv, kaj <i>menite</i>? - No, <i>povejte</i> nam. - Malce nam <i>povejte</i>, kako je bilo. - Torej, kaj <i>dosežete</i> s temi sprehajalci, kaj se zgodi?
Tina Piskač Sedej	- Kako <i>ste zbrali</i> te pasme? - Zakaj <i>ste jo vzeli</i>? - <i>Poslušajte</i>, kako je s to čistočo, dajte mi povedat. - Aja, <i>umivate</i> po dlaki?

Maksimiljana Marinšek	- Recimo takole <i>lahko pokažete</i>, to so vaše zelo zanimive knjige: Psihologija konja. - Malce nam <i>povejte</i>, komu <i>lahko pomagate</i> recimo vi in pri kakšnih stanjih, da tako rečem, z živalmi? - <i>Imate</i> prav, ja. - Ja kako jim pa to <i>poveste</i> (misli na živali)? - A <i>morate</i> biti tudi dosledni, natančni, pravični kot pri otrocih? - <i>Izvolite</i>, <i>ste</i> vi <i>želeli</i> še kaj dodati? - <i>Imate</i> kakšno idejo?
Maja Kalaš	- No, <i>vidite</i>, da je težko postaviti mejo, ne. - Torej, <i>glejte</i>, zanima me vendarle ta razlika maček–pes.
R. Sankovič in T. Piskač Sedej	- No, <i>glejte</i>, zdaj vi <i>imate</i> tukaj, tudi vidimo, recimo tele mucke in kapučino, zdaj malo mi <i>povejte</i>, vi <i>imate</i> pet muck, eden je tale Chilli, ki je zelo radoveden, ne. Kako <i>ste izbrali</i> te mucke?
Andrej Pečar	- No, naj povem, da <i>ste</i> danes zelo čedni ne. Malce nam <i>povejte</i> zdaj, če <i>razložite</i> čin, kaj so to, kakšne značke <i>imate</i>? - Aha, to na ramenih in <i>imate</i> samo en gumb, kaj pa je to? - Dobro, zdaj pa to, kar <i>imate</i> na levi strani. - Ampak sicer, če <i>bi šli</i> v boj, <i>bi imeli</i> kakšno verižico, tako kot imajo Natovi vojaki, pa se polovica odlomi in to? - Jo <i>daste</i> gor? - Nam malce <i>poveste</i>, lahko pogledamo posnetke, ki <i>ste</i> jih vi pripravili. - To me zanima, <i>glejte</i> to, poroka in to, je to še vedno recimo, dobro ta uniforma naredi vtis, recimo na mene ga, meni <i>se zdite</i> krasni, <i>naredite</i> vtis na ženske in žena tudi pod vtisom, bom rekla.
Marko Pavliha	/
Mitja Lamut	- Malce nam <i>povejte</i>, o čem <i>pišete</i>. - No recimo, malce nam <i>pokažite</i>, kako je bilo videti tak seznam takih gostov. - Ja, kar <i>dvignite</i> sliko. - Ja, dajte mi, da bom držala pri miru.

	- Tamle <i>imate</i> napisane jedilnike, mislim, da <i>imate</i> vi zakladnico. - Tu <i>ste</i> tudi <i>pripravili</i>, to <i>ste kupili</i> mogoče nekje v antikvariatu, popolnoma na kratko glede na to, kar vidimo in kar se je dogajalo v preteklosti, bodo sploh še popotovanja z ladjo ali ne, zdaj letala izpodrivajo, kaj vi vidite v prihodnosti?
Vladimir Polič	- Ko sva se pogovarjala in ko sva se pripravljala na tole oddajo, ta ladja je trgovska ladja, vsaka, ki je daljša od 24 metrov, <i>ste rekli</i>, je trgovska, ali kako je s tem? - Na prenovi, ampak sicer <i>ste</i> jo <i>oddajali</i> ruskim petičnežem, da ne rečem, Arabcem pa. - No, ampak zdaj ko <i>ste omenili</i> Gazprom ... - No, to pa res <i>morate imeti</i> zveze pri Gazprom. - To bi bilo koliko, če nam te vozle <i>razložite</i>? - Pa kaj <i>delate</i> no, dobro recimo, <i>imate</i> nekaj teh spalnic, recimo če <i>greste</i> vi, koliko krat vi osebno uporabljate to svojo ladjo in kaj počnete na njej? - To se pravi 300.000 <i>ste dali</i> na račun, tri milijone <i>ponudili</i>.
Jana Tolja	- <i>Povejte</i> nam kaj več o teh ladjah. - Industrija lahko rečemo. No, recimo imamo še en graf, da še tega <i>komentirava</i>, to je pa to, kako se gibljejo potniki.
Živa Cankar	- <i>Povejte</i> nam, kakšno je življenje na ladji? - Je pa danes lažje, imate Skype mogoče, računalnik, WiFi, <i>se povežete</i>. - Samo zdaj <i>niste</i> več na ladji, zdaj <i>ste</i> v pisarni Splošne plovbe. - Kako <i>ste se</i> sploh <i>odločili</i> za ta poklic? Kaj <i>ste mislili</i>, na kaj <i>ste mislili</i>? - Kako se pa s tem <i>spopadate</i>? - <i>Ste šli</i> tudi skozi to?

Tabela 5: Glagolsko naslavljanje V. Petrovčič

6.4.3 Zaimkovne oblike

V spodnji tabeli pri voditelju vidimo, da je delež zaimkovnega naslavljanja veliko večji pri ženskah kot pri moških (podobno je z glagolskim naslavljanjem). Kot je bilo že zapisano, sta tukaj mogoča dva vzroka. Prvi vzrok je lahko, da je želel voditelj s tem poudariti, komu daje besedo, da ne bi prišlo do hkratnega govora več gostov. Drugi vzrok pa je lahko, da je s tem voditelj izkazal večjo naklonjenost in spoštovanje moškim kot ženskam, saj je ženske večinoma nagovarjal zaimkovno.

Gost	Primeri
Lado Ambrožič	- <i>Vi</i> pa le bdite in ne dajte se.
Marko Stabej	- A je to preveč mladostniško, da bi se spodobilo <i>vam</i> reči? - V svetovalnem servisu enkrat na mesec <i>vi</i> to, ampak.
Nino Ošlak	- Lep pozdrav, kako <i>ti</i> je šla slovenščina v šoli?
Monika Kalin Golob	- <i>Vi</i> predstavljate tle nekaj največ kar lahko v slovenskem jeziku, pa obstaja odgovor, zelo enostaven odgovor, kaj je v slovenščini prav in kaj narobe, doktorica Golob Kalin.
Helena Dobrovoljc	- <i>Vi počnete</i> te stvari. - Se opravičujem, ampak če česa ne vemo, vprašamo <i>vas</i> <i>Vi počnete</i> te stvari. - Kakšno je pa <i>vaše</i> mnenje? - <i>Vi</i> pa neko zakonodajo ustvarjate, jezikovno, ne, če se tako izrazim. - Na <i>vas</i> se lahko ljudje obrnejo. - Ampak če <i>vam</i> rečem doktor Dobrovoljčeva, to pa je verjetno narobe, ali je tudi to dopustno? - Lahko preveč pravilna, utesnjena govorica deluje celo okorno, po <i>vašem</i> mnenju? - <i>Vi</i> imate veliko odgovornost. - Ste <i>vi</i> sčasoma prišli do tega purizma pa <i>ste</i> na začetku tudi bili taki, da ste stalno popravljali, samo videli napake?

Vprašanja, namenjena vsem.	Potem pa imate vi neke boje več, vsaj z lektorji, kdo je tisti, ki odloči. Jezikoslovci pravite, da je večina dopustno, lektorji pa pordečijo večji del besedila potem, ali kako? - Ali se čutite dolžni vi oglasiti, ali je sploh potrebno da se, ali je to sploh narobe, kaj mislite? - Kolega me je poprosil, naj vas vprašam za to.
Aleksander Doplihar	- Opažate tudi vi, da je človek vse bolj razvrednoten, tisti, ki nima bogatih staršev, ki nima mrež lobijev, navaden človek? - Kako se vi srečujete s tem? Vi morate znat vzpostaviti zaupanje, da ga ta, ki pride k vam, dobi občutek, da vam lahko zaupa, ne, kot strokovnjak. - Vi ste imeli kakšen zelo hud primer v vaši karieri, ne? - Vaša ambulanta bo še pomagala? Ste še aktivni, osebno? - Nenazadnje vas veže poklicna molčečnost in velika imena ne bi prišla nikoli v javnost.
Christian Gostenčnik	- Gospod Gostenčnik, vi ste neposredno bil vpleten v to.
Borut Pogačnik	- Kaj vi mislite? - Ja, no, iz vaših stavkov izhaja pač domneva, da smo stvari spustili iz svojih rok, ampak mi kdaj izgovorimo o tem kako, kako so ljudem z raznoraznimi težavami stvari ušle iz svojih rok in so šli iskat pomoč k temu.
Damjan Pančur	/
Anita Ogulin	- In oni potrebujejo vas, vi se pa tudi od njih lahko kaj naučite, verjetno. - Vam je kar malo nerodno, za to se vam opravičujem, ker vas dobro, dobro poznam, poznamo. - Jaz sem bil enkrat pri vas, v torkih ali sredah ko so cele množice na Zvezi prijateljev mladine, tega morda ljudje ne vedo, da se to dogaja sredi Ljubljane. - Ja, ampak poiščejo vas, jaz sem tam videl v vrstah. - Kakšno pa je, v treh stavkih, vaše otroštvo?
Neža Bračun	/

Gordana Bojanović Sivčević	/
Snežana Zarić	- In <i>vam</i> ni žal, da ste storili ta korak. - Še nekaj bi, bi, bi rad slišal od <i>vas</i> .

Tabela 6: Zaimkovno naslavljanje I. Pirkoviča

Gost	Primeri
Robert Sankovič	- Torej <i>vi</i> imate noter pet muck, o njih kasneje, zdaj te police, kaj, čemu služijo te police? - Recimo, če bi <i>vidva</i> , bi <i>vi</i> pripeljali psa v to zvezo pa bi potem imeli še vse, kje doma mogoče? - Kaj <i>vas</i> bolj vleče pri psih, zakaj jih imate radi? - Recimo <i>vi</i> ste rekli Nizozemci, v Holandiji, da so na Nizozemskem take mačje kavarne, imate kakšno idejo?
Marko Oman	- <i>Vi</i> povejte, kakšen naj bo ta človek. - <i>Vi</i> imate sprehajalce psov, torej povejte nam, za kaj gre. - In to so <i>vaši</i> kužki iz zavetišča, recimo. - Se <i>vam</i> ne zdi tudi to neke vrste nasilje? ... Mislim, to je pa res hinavščina, se <i>vam</i> ne zdi? - <i>Vi</i> imate v bistvu tam same mešance, ali imate tudi kakšnega? - In <i>vi</i> tudi s tem čipom bi lahko videli, kdo je, ali kdo ni, vsi podatki so nekje shranjeni. - Kako pa <i>vi</i> gledate na ta pojav, recimo, da je zdaj precej moderno, da imajo ljudje podgane, dihurje, zajce doma. Kaj je pa to? Kaj se pa tukaj dogaja?
Tina Piskač Sedej	- Da <i>vas</i> je pozdravila mačka. - Pa <i>vi</i> verjamete, da je to dobro?
Maksimiljana Marinšek	- No, nas, seveda <i>vaš</i> oče je tudi gospod Maks Tušak, in je tudi znan, <i>vidva</i> sta tudi skupaj začela z očetom. - <i>Vi</i> ste tudi pripravili kar nekaj fotografij teh <i>vaših</i> terapij z živalmi. - No, zanimiva žival pri <i>vas</i> je tudi osliček.

	- No, vi ste pri svojem študiju, mislim, da za doktorat, napravili neko analizo in analizirali prašiča in ta je najbolj pameten.
Maja Kalaš	- In vi ste po značaju?
Robert Sankovič in Tina Piskač Sedej	- Aha, torej, kaj vi menite, ali se te <i>vaše</i> mačke, ki jih imate, teh pet, ločijo po značaju. - Dobro, dajmo zdaj pogledat, imamo slike teh <i>vaših</i> petih mačk, pa vas povabim, da jih predstavite.
Andrej Pečar	- Vi ste poveljnik večnamenske ladje Triglav. - Bi lahko še več dodali pri vas na ramena? - Torej tako ste vi oblečeni v službi vsak dan? - To pa so potapljači, ti <i>vaši</i> . - A to je pa na <i>vaši</i> ladji? A vi tudi streljate? - Torej vi pa imate pištolo in puško sicer ne, <i>vam</i> pripada, da tako rečem. - No zanimivo pri tem pripovedovanju je tudi, tudi <i>vaš</i> oče je delal ladji, tudi vi ste začeli tako kot gospa Živa z istim pripravništvom. - In tudi vi zdaj na tej vojaški ladji imate bolj tako, bom rekla, normalen delovnik.
Marko Pavliha	- Dobro, tako da tudi mi <i>vam</i> . - Vi hodite seveda danes, <i>vam</i> je to všeč, se <i>vam</i> ne zdi, da je to neka velika industrija, da je to industrijsko, da se na hitro to dogaja, da je preveč vsega.
Mitja Lamut	- Kaj se je pri vas zgodilo? Vi bi morali to dati pa ni nihče vzel, ali kaj je bilo točno? - Torej to kartico bi vi morali oddati na vaji, da bi vedeli, da ste gor in jih imate še danes. - Ampak zanimivo je tudi to, ta detajl iz teh <i>vaših</i> zgodb, seveda jih je polno, vi ste v bistvu te knjige, eno ali drugo ali obe, podarili Costi Concordiji in zdaj se je to potopilo.
Vladimir Polič	- Lahko pogledamo <i>vašo</i> ladjo, Adriatic Star. - <i>Vaša</i> je potniška? - Dobro, kaj zdaj vi počnete s to ladjo, stala je tri milijone ameriških dolarjev, čemu služi zdaj danes?

	- A je bil kdaj Drnovšek na <i>vaši</i> ladji? - ... tudi Poliči so med njimi, menda ne <i>vaši</i> predniki ... - A je <i>vas</i> kdaj strah <i>vas</i> osebno? - Ampak <i>vi</i> imate personal, <i>vi</i> imate kapitana, da tako rečem, kaj vse, koga vse morate imeti na ladji? - Sicer ste pa <i>vi</i> kupili ladjo v Mehiki. - <i>Vi</i> ste bili krmar.
Jana Tolja	- <i>Vi</i> ste pripravili nekaj diagramov. Kdo so pravzaprav ti <i>vaši</i> gostje in tudi po številu lahko pokažemo te slike.
Živa Cankar	- To bi bilo kot pri nas brezplačno pripravništvo, <i>vi</i> ste dobili nekaj drobiža. - No, pogledjmo <i>vaše</i> fotografije, <i>vi</i> ste jih nekaj tudi pripravili. - To ste <i>vi</i>? - Aha, to se pravi, <i>vi</i> ste imeli razsuti tovor na tej ladji, ste skrbela. - <i>Vi</i> ste skrbeli, da se je tovor natovoril in raztovoril. - In to bi bilo <i>vaše</i> delovno mesto recimo, <i>vi</i> sedite na tem stolu ali kako? - Torej <i>vi</i> ste šli zdaj okoli sveta, povejte približno, zavili ste ... - Ker <i>vi</i> sledite tovoru ne, tam kjer je tovor, tja pa greste. - In kako so <i>vas</i> sprejeli v tem kolektivu, je to nenavadno, da je ženska na ladji, celo zadolžena za personal, za tovor? - Ampak tam smo <i>vas</i> videli na fotografijah tudi na kolesu, greste lahko tudi ven? - <i>Vaša</i> je bila ladja Slovenija, ste rekli, prva ladja, tista, s katero ste potovali.

Tabela 7: Zaimkovno naslavljanje V. Petrovčič

Pregled in analiza vseh oblik naslavljanja pri voditelju sta pokazala, da je voditelj moške večkrat nagovoril z vljudnostnim nazivom in priimkom kot pa ženske.⁵³ Ženske je pogosteje nagovoril le z zaimkom ali glagolom in kretnjo, tako da se je obril proti njim in jih nagovoril. O tem pričajo zgornji primeri, saj je pri naslavljanju moških vedno uporabil poleg priimka

⁵³ Razmerje med naslavljanjem s priimkom in vljudnostnim nazivom je v odstotkih približno 69 % za moške in 31 % za ženske. Poudarjeno mora biti, da delež žensk in moških v prvi oddaji ni bil enak, vendar kljub temu bi lahko odstotek služil za orientacijo, saj glasbenik v diskusiji ni sodeloval, oziroma je sodeloval zelo malo, skoraj nič. V drugi oddaji je bil delež moških in žensk enak.

tudi naziv gospod. Pri ženskah je redko uporabil ime in priimek, včasih le samo ime, še redkeje pa je poleg imena uporabil besedo gospa. Največkrat je ženske naslovil z zaimkom,⁵⁴ še pogosteje pa z uporabo glagola.⁵⁵

Analitično je zanimiv tudi podatek o tem, koga je voditelj večkrat poklical, oziroma komu je dal besedo. Goste, torej tiste, ki so moškega spola, je voditelj naslovil približno 48-krat, ženske gostje pa približno 51-krat. Delež je v obeh oddajah skoraj izenačen, kar pomeni, da so vsi gostje ne glede na spol imeli približno enake možnosti za izražanje mnenja. Voditelj torej ni kazal večje naklonjenosti točno določenemu spolu s podeljevanjem možnosti za pogovor, pač pa z uporabo oblik naslavljanja. Pri ženskah sta prevladovali glagolska in zaimkovna, pri moških pa je prevladovala nominalna oblika naslavljanja.

S tega vidika se zdi zanimivo tudi to, da se je skozi njegovo naslavljanje pogosto opazilo, da ni bil vedno dovolj skoncentriran, zato je pogosto storil napako. Nekaj takih je navedenih v nadaljevanju:

- Vi predstavljate tle nekaj največ kar lahko v slovenskem jeziku, pa obstaja odgovor, zelo enostaven odgovor, kaj je v slovenščini prav in kaj narobe, *doktorica Golob Kalin*.

V tem primeru je voditelj zamenjal vrstni red priimkov gostje Monike Kalin Golob. Vljudno jo je naslovil z znanstvenim nazivom doktorica in nato dodal še priimka, vendar v napačnem vrstnem redu.

- IP: In ostale organizacije (K: prekinil je gostjo Snežano Zarić), hvala bogu za vsakega, ki ste tukaj. Hvala lepa za to dragoceno izkušnjo, kajti samo ex-katedra, seveda, se strinjate vsi, to je treba potrditi tudi v praksi, gospa Gordana (K: govoril pa je z gospo Snežano) in veliko sreče v življenju.

Ta primer kaže na voditeljevo neskoncentriranost, saj je bila prva gostja s svojo osebno zgodbo Gordana Bojanović Sivčević. Gostja, s katero pa je on govoril v citiranem trenutku, je bila druga ženska z osebno zgodbo, Snežana Zarić. Po spletu okoliščin lahko sklepamo, da se je voditelj zmedel, zmotil in navedel drugo ime.

⁵⁴ Razmerje med naslavljanjem z zaimkom je v odstotkih približno 39 % za moške in 61 % za ženske.

⁵⁵ Razmerje med naslavljanjem z glagolom je v odstotkih približno 30 % za moške in 70 % za ženske.

Pri voditeljici Vidi Petrovčič je prišlo v primerjavi z voditeljem v ospredje drugačno razmerje. Ona je dala večkrat besedo gostom kot gostjam. To se je pokazalo na ravni naslavljanja z imenom, priimkom in vljudnostnim nazivom,⁵⁶ na ravni naslavljanja z glagolom⁵⁷ in tudi na ravni naslavljanja z zaimkom.⁵⁸ Naslavljanje moških po številu in odstotku vedno prevladuje, kar bi bilo lahko z vidika spola občutljivo.

Spolno občutljiva raba jezika se z vidika naslavljanja kaže pri voditelju skozi različna naslavljanja. Voditelj moške raje nagovori s priimkom in vljudnostnim nazivom (gospod), medtem ko ženske raje naslavlja le zaimkovno ali glagolsko. Pri voditeljici pa se spolno občutljiva raba kaže skozi to, komu nameni več časa, pozornosti in možnosti za odgovarjanje. Oba voditelja početa to v prid moškim, čeprav lahko to poteka povsem na nezavedni ravni.

⁵⁶ Razmerje med naslavljanjem s priimkom in vljudnostnim nazivom je v odstotkih približno 56 % za moške in 44 % za ženske. Upoštevati moramo delež žensk in moških, ta pa je 5 : 6 (45 % : 55 %). Rezultat je v tem primeru nekoliko izenačen.

⁵⁷ Razmerje med naslavljanjem z glagolom je v odstotkih približno 59 % za moške in 41 % za ženske.

⁵⁸ Razmerje med naslavljanjem z zaimkom je v odstotkih približno 63 % za moške in 37 % za ženske.

6.5 Oblike spolno občutljive rabe jezika

6.5.1 Generična raba moškega spola

Kot je bilo že omenjeno, se na mnogih mestih pojavi generična raba moškega spola. Primeri upravičene generične rabe moškega spola so tisti, kjer je po navadi mišljena celotna množica ljudi, torej vsi moški in vse ženske ter tudi otroci.

Ker raba generičnih samostalnikov (tudi zaimkov) ni vgrajena v slovnično strukturo jezika in ker je jezik dinamičen, se kot sistem nenehno spreminja in to se odraža tudi v njegovi rabi. Generično rabo moškega spola si lahko razlagamo kot kompromis, ki ga je treba narediti, če želimo z eno besedo zajeti množico ljudi, v kateri so ljudje moškega in ženskega spola. Pri tem je treba poudariti, da je to najboljša možnost v primerih, pri katerih bi raba obeh oblik povzročila zmedenost pri naslovniki ali celo preveliko zapletenost izjav. Generična raba torej ne pomeni nujno tudi spolno občutljive rabe jezika. Se pa mnogi zavzemajo, na primer Milharčič Hladnik in Žagar, za bolj nevtralno jezikovno rabo na ravni spola. Omenjena avtorja nam tako ponudita tri rešitve: uporabo obeh oblik, uporabo nevtralne oblike in uporabo kreativne metode.

V analiziranih oddajah je raba generične oblike moškega spola zelo pogosta. Vzrok temu je lahko ta, da smo vsak dan obkroženi s tako rabo. Alternativa temu je seveda raba obeh oblik, ženske in moške (poslušalci : poslušalke in poslušalci). Večini je namreč sprejemljivo, da je velika množica različnih ljudi lahko nagovorjena le z eno besedo, in sicer v moškem spolu. Tako tudi sami, kot govorci, mnogokrat govorimo v spontanem diskurzu. Obe obliki, žensko in moško, načeloma uporabljamo, če želimo posebej nekoga nagovoriti, ali če želimo opozoriti na to, da je množica ljudi raznolika. Primer take rabe je zagotovo pozdrav voditeljev, ko ti na začetku oddaje nagovorijo vse gledalke in gledalce. V nadaljevanju pa voditelja uporabljata generično obliko moškega spola, torej govorita o gostih, gledalcih, poslušalcih in podobno. Vendar ta raba ne ostane le na tej ravni, temveč se preseli na celoten diskurz. O tem pričajo tudi analizirane oddaje, saj tako voditelja kot tudi gostje vedno uporabljajo generični moški spol, ko govorijo o veliki množici ljudi. Ustrezno spolno obliko uporabijo le v primeru, ko gre za točno določeno osebo, oziroma če je ta oseba prisotna ali pa tudi ne.

Nekateri primeri rabe generičnega moškega spola:

- ... ki med drugim varuje *gledalce* in *poslušalce* javnega medija pred nepravilno slovensko izreko.
- To pomeni, da *slovenisti* niso tako resni ljudje.
- Potem pa imate vi neke boje več, vsaj z *lektorji*, kdo je tisti, ki odloči? *Jezikoslovci* pravite, da je večina dopustno, *lektorji* pa pordečijo večji del besedila potem, ali kako?
- Kaj mislite o *lektorjih*?
- Ja oni želijo bolj osebno, bolj intimno nagovoriti *posameznika*, tam ...
- A napolnite tudi sebe, ko napolnite *otroka* s tistimi iskrami v očeh, ko pride po eno staro, zavrženo kolo in se ga veseli bolj kot Paris Hilton odprtja novega hotela, recimo.
- Zdaj pa pogledjmo tega Nikota, da bomo dobili predstavo, to je zdaj Niko, kakšen pes je to in zakaj on ne dobi *lastnika*, koliko je star in tako naprej.
- Vi imate *sprehajalce* psov, torej povejte nam, za kaj gre.
- Pride kakšen *tujec* in reče vau, to je pa.
- Koliko so stari ti *potniki*. Recimo so kar takole ne, nad 60 so, se pravi *upokojenci*.
- Glejte, katere ladje so prihajale v Koper, namreč danes govorimo o Sloveniji kot o pomorski državi, so prihajale take velike potniške ladje že nekoč, so *Slovenci* križarili?
- Ampak zdaj je neka nova, nov trend nekih *psihologov* za pse, *psihiatrov*, da tako rečemo, je kaj teže na tem, tudi piše v teh revijah, so vse sorte vprašanj.
- Robert Sankovič in Tina Piskač Sedej, oba sta *lastnika* Cat caffe, to se pravi kavarne, mačja kavarna bi se po naše reklo.
- Ostali primeri: gostje, varuh gledalcev in poslušalcev, branik slovenskega jezika, puristi, slehernik, invalidi, turisti, Britanci, Nizozemci, Slovenci, Arabci, Američani, Rusi, politiki, predniki, potapljači.

6.5.1.1 Generična raba samostalnikov za določene osebe glede na spol

Sledijo še posebni primeri, ki kažejo na to, da poimenujejo točno določeno skupino (samo moške ali ženske), čeprav bi lahko sklepali, da je njihova raba generična in zajema celotno množico ljudi.

- Ampak sicer, če bi šli v boj, bi imeli kakšno verižico, tako kot imajo Natovi *vojaki*, pa se polovica odlomi in to.

Voditeljica je s poimenovanjem *vojaki* v tem primeru najbrž mislila predvsem na Američane, vojake moškega spola, ki se odpravijo na vojaške misije in nosijo ploščico na verižici. Gre za posplošeno in stereotipno predstavo o tem, kdo se po navadi oziroma večinoma udeležuje vojaških usposabljanj in bojev.

- Črn brod, ja. ... *Gusarjev*.

S poimenovanjem *gusarji* je iz konteksta razbrano, da gre za moške gusarje, ki pljujejo po morju in napadajo tovarne ladje. Tudi tukaj gre za nekakšen stereotip, ki kaže na to, da so *gusarji* vedno le moški. O tem pričajo tudi mnogi filmi, na primer *Pirati s Karibov* ali *Kapitan Phillips*.

- Na prenovi, ampak sicer ste jo oddajali *ruskim petičnežem*, da ne rečem, Arabcem pa ...

V tem primeru iz konteksta težko določimo, ali voditeljica misli na splošno vse Ruse, ki so premožni in so tako ženskega kot moškega spola. Če je tako, gre tukaj za generično rabo moškega spola. V nasprotnem primeru, če voditeljica misli le na Ruse moškega spola, potem je to z vidika spola neoporečno, vendar pri tem prevlada stereotipno mnenje, da veljajo moški za tiste, ki več zaslužijo.

6.5.1.2 Generična raba zaimkov, števnikov

Ravno tako kot samostalniki so lahko generično rabljeni tudi zaimki.

- Opazate tudi vi, da je človek vse bolj razvrednoten, *tisti*, ki *nima* bogatih staršev.
- To ne, ampak gospod Ambrožič je mislil, da je veliko večja odgovornost *tistih*, ki *pišejo* v nekem, v nekem javnem življenju ...

- Gospod Pogačnik, je res, da *tisti, ki gre* skozi nekaj, lažje razume ...

- Kakšni ljudje so *teji, ki imajo* radi bolj muce, in kakšni so *tisti, ki imajo* radi bolj pse?

Zaimek *tisti*⁵⁹ je rabljen generično v moškem spolu, zajema pa tako ženske kot moške, in sicer se lahko neposredno (primera 1, 4) ali posredno (primera 2, 3) nanaša na samostalnik *človek/ljudje*. Zadnji primer vsebuje tudi zaimek *ta (teji)*, ki je rabljen enako kot zaimek *tisti*.

- In *kdor* ne pozna jezik, ki mu *je bil* v zibelko *položen*, ne pozna kulture naroda.

Zaimek *kdor* v tem primeru vključuje ponovno vse ljudi in je rabljen nevtrarno.

- Ja, ampak poiščejo vas, jaz sem tam videl v vrstah, ko pride *nekdo*, ki ni del njih, se tiste mamice, kar, kar mogoče stran gledajo.

... da poiščejo *nekoga*, to ni enostavno, ne?

To je nizek padec za *nekoga*.

To je pomenilo, *nekdo* je odgovoren, zdaj mora pa it naprej.

To se pravi, če ima *nekdo* strah pred psom pa kaj še?

Z zaimkom *nekdo* voditelja poimenujeta neko neznano, nedoločno in poljubno osebo. S tem ponovno nakažeta, da gre lahko v tem primeru tako za moškega kot za žensko.

- Torej, *vsakemu* svoj lonček.

Zaimek *vsak* v samostalniški rabi izraža vsakega posameznika iz neke skupine ljudi, tudi v tem primeru gre za vse ljudi.

- Verjamete v to, da lahko *tretji* šele pomaga?

Števniki *tretji* se v tem primeru nanaša na osebe, ki niso konkretno povezane z določeno problematiko ali stvarjo, pa vendar lahko s svojega stališča pomagajo, oziroma se vključijo v to. Raba tega števnik je z vidika spola nevtralna.

6.5.2 Raba nevtrálnih samostalnikov

Primeri rabe samostalnikov, ki naj bi po definiciji v slovarju veljali za nevtralne: oseba, stranka, človek/ljudje.

⁵⁹ *tísti* -a -o zaim. (i) **I.** v pridevniški rabi **1.** izraža, da je oseba ali stvar, na katero se usmerja pozornost koga, od govorečega (vir: SSKJ).

- Kakšna oseba?⁶⁰
- Ja, gospod Doplihar, vi vodite ambulanto Pro Bono, skoraj bi si človek želel, da bi imeli malo *strank*, ampak jih v zadnjem času imate veliko.⁶¹

Definicija osebe pravi, da gre pri tej besedi za človeškega posameznika ne glede na spol. Samostalnik je torej nevtralen in se ga uporablja za moške in ženske, kar pomeni, da je njegova raba v vsakem primeru nesporna. Podobno velja za *stranko*, kjer piše, da je to oseba,⁶² ki je v odnosu do druge osebe ali organizacije, ki opravlja določene stvari. Tudi ta definicija kaže na nevtralno rabo samostalnika. Primera sta zanimiva tudi z vidika slovničnega spola, saj sta oba samostalnika ženskega slovničnega spola.

- Kot *človek*, ki desetletja v stiku z jezikom, ali se ljudi nič ne prime?
Gospod Pogačnik, ko pride *človek* k vam, bodisi da so to ljudje v stiski pa ...
In spet vam je prislunil nek tretji *človek*, ki ga niste prej poznali.⁶³
- Moje vprašanje je, ali jezik, ki ga govori številčno malo *ljudi* ...
Gospod Doplihar, slišal sem *ljudi*, ki so rekli, hvala bogu, da so taki *ljudje*, kot ste vi, četudi včasih ne z roko v roki, z nekimi mogoče tudi formalizmi in tako naprej, ampak vendarle ljudje radi potrkaajo na vaša vrata.
Kako pa izgledajo *ljudje*, a je kaj veliko nevoščljivosti, kaj se dogaja?

⁶⁰ oséba -e ž (ê) **1.** *človeški posameznik ne glede na spol*: omeniti moram še dve osebi; osebe istega spola, iste starosti; skupina oseb; stroškov je sto dinarjev na osebo, publ. po oseb; avtobus za trideset oseb; v kabini je prostora za deset oseb / knjiž. družina ima pet oseb *članov* // publ.: ženske osebe *ženske*; osebe moškega spola *moški* // prevoz oseb in tovorov; osebe in stvari **2.** s prilastkom *človeški posameznik* ... (vir: SSKJ)

⁶¹ stránka -e ž (â) **2.** *oseba v odnosu do osebe, organizacije, organa, ki ji opravlja določene storitve*: pred okenci so že čakale stranke; raznašati mleko strankam; vsaka trgovina ima svoje stranke / on je naša stalna stranka / kot opozorilo: obveščamo cenjene stranke, da bo poslovalnica jutri zaprta; odprto za stranke od 8^h do 12^h // *oseba v odnosu do svojega rednega pravnega zastopnika*: ta odvetnik ima mnogo strank / dobra, slaba stranka // ekspr. *moški v odnosu do prostitutke*: na ulici so čakale prostitutke na svoje stranke ... (vir: SSKJ)

⁶² V definiciji stranke se pojavi samostalnik oseba, ki definira stranko, tako lahko ponovno sklepamo, da gre za nevtralno rabo z vidika spola.

⁶³ člôvek -éka m ed. in dv. (ó é) **1.** *bitje, ki je sposobno misliti in govoriti*: človek in narava; človek se rodi, umrje; te živali se bojijo človeka; anatomija človeka; razlika med človekom in živaljo **2.** *oseba neglede na spol ali oseba moškega spola*: neki človek stoji pred vrati; ta človek ni priljubljen; našel sem človeka, ki me razume; bližal se je neki bradat, visok človek; pri mizi je prostora še za dva človeka / ekspr. ni ga človeka, ki bi tega ne vedel *to vsakdo ve* // kot nagovor: človek, kaj pa misliš; ali te ni sram, človek božji / človeka vredno življenje // s prilastkom *oseba kot nosilec kake lastnosti*: dober človek to rad stori; boj se hinavskega človeka; pameten, pošten človek; star človek tega ne more razumeti / star. popotni človek *popotnik* // v povedni rabi: čustven, izobražen človek je; saj ni ravno lahkomiseln, slab človek; postal je čisto drug človek // s prilastkom *oseba kot nosilec časovno, krajevno ali kako drugače povezane skupine*: mišljenje evropskega, renesančnega človeka; biti kmečki, mestni človek; slovenski človek / gledališki, poslovni človek / skrb za delovnega človeka ... (vir: SSKJ)

Jaz sem bil enkrat pri vas, v torkih ali sredah ko so cele množice na Zvezi prijateljev mladine, tega morda *ljudje* ne vedo, da se to dogaja sredi Ljubljane.⁶⁴

Samostalnika *človek* in *ljudje* sta v moškem slovničnem spolu, vendar ju prav tako uporabljamo za nevtrarno poimenovanje oseb ne glede na spol.

Podobno kot *človek/ljudje* sta rabljena tudi samostalnika *mladi* in *najmlajši*. S samostalnikom *mladi* voditelj poimenuje mlade ljudi, s samostalnikom *najmlajši* pa najmlajše člane družbe.

- Zdaj teh jezikovnih zank ni, ubogi puristi, med *mladimi* ni puristov, ne, Nino?
No, zdaj pa gremo še na ta jezik, neformalni jezik *mladih*.
- Verjetno tudi ko smo, ko smo z *najmlajšimi*.
... s kakšnimi primeri se vi srečujete, verjetno z mamicami, z *najmlajšimi*.

6.5.3 Raba samostalnikov za osebe, ki se razlikujejo glede na spol

Ko voditelja govorita o točno določeni osebi, govorita o njem ali njej tudi v ustrezni obliki glede na spol. Pri tem ostajata vedno dosledna.

- Še enega *gosta* imamo, Nino Ošlak, ki bo tokrat skrbel za neke glasbene vložke, za klavir.

Voditelj je *gosta* najprej napovedal s samostalnikom *gost* v moškem spolu, nato pa ga je še poimenoval z imenom in priimkom.

- Se strinjate s *predhodnico*?

S to izjavo in s samostalnikom *predhodnica* je voditelj mislil na Moniko Kalin Golob, ki je takrat diskutirala, ter to izjavo namenil Heleni Dobrovoljc.

- *Kolega* me je poprosil, naj vas vprašam za to.

Izjava je bila namenjena Marku Stabeju, voditelj pa je govoril o svojem kolegu oziroma prijatelju.

⁶⁴ ljudjé ljudí m mn., daj. ljudém, tož. ljudí, mest. ljudéh, or. ljudmí (ê) 1. množina od *človek* 2. osebe kot družbena skupnost: to so si ljudje izmislili; ne vznemirjajte ljudi; pusti ljudi, naj govorijo, kar hočejo / bratstvo vseh ljudi; enakopravnost ljudi pred zakoni; odnosi med ljudmi ... (vir: SSKJ)

- Še nekaj bi, bi, bi rad slišal od vas (K: pogleda SZ), {e} imeli ste takšne in drugačne težave, *partner* je bil še, {e} z *možem* sta se razšla ...

Voditelj je sprva uporabil samostalnik *partner*, potem pa je konkretno poimenoval to osebo s samostalnikom *mož*. V tem primeru je govoril z gostjo Snežano Zarić o njenem zakonskem partnerju.

- *Najstnice*. ... Pa lep je konj, zelo estetski. Mogoče je to ta želja po tej lepoti, višini, eleganci, ja.

Voditeljica se je v tem primeru pogovarjala s terapevtko, ki izvaja terapije z živalmi, in konkretno sta govorili o mladih dekletih v najstniških letih, zato jih je poimenovala kar *najstnice*.

- Rotvajler in s *sprehajalko*.

Voditeljica je v tem primeru konkretno poimenovala žensko, ki je na sliki s psom in ga sprehaja. Uporabila je samostalnik *sprehajalka*.

- Dobro, gospa Marinšek, vi ste *psihologinja*, recimo, te živali zahtevajo kar nekaj skrbi.

S samostalnikom *psihologinja* je voditeljica konkretno naslovila svojo gostjo.

- Dobro gospod Polič, vas, vi ste v bistvu, no zdaj bom pogojno rekla nek slovenski Onassis, *ladjar* recimo, imate tole največjo registrirano, torej zasebno ladjo.

S samostalnikom *ladjar* je voditeljica konkretno naslovila svojega gosta.

- To me zanima, glejte to, poroka in to, je to še vedno recimo, dobro ta uniforma naredi vtis, recimo na mene ga, meni se zdite krasni, naredite vtis na ženske in *žena* tudi pod vtisom, bom rekla.

Voditeljica je v tem primeru uporabila samostalnik *žena*, s katerim je merila na ženo enega od gostov (od poveljnika ladje Triglav).

- ... s kakšnimi primeri se vi srečujete, verjetno z *mamicami*, z najmlajšimi.

Ja, ampak poiščejo vas, jaz sem tam videl v vrstah, ko pride nekdo, ki ni del njih, se tiste *mamice*, kar, kar mogoče stran gledajo.

Samostalnik *mamica* poimenuje osebe ženskega spola, ki imajo otroka in so z njim v točno določenem odnosu. Beseda je pomanjševalnica mame.

- Ostali primeri: zdravnik, doktor, terapevt, grafolog, psihoterapevt, prijatelj invalidov, mamice, odgovorna urednica, doktorica, terapevtka, inženirka tehnologije prometa, prva častnica krova, svetovalka župana, profesor, podjetnik, odvetnik, poveljnik, kapitan, ljubice, gospe, predsednik Drnovšek, sinova, jadralec, krmar.

6.6 Razmerje voditeljev do gostov

6.6.1. Stereotipno vedenje

Stereotipno vedenje in mišljenje sta, kot pravi S. Mills (2008),⁶⁵ tudi del spolno občutljive rabe jezika. Stereotipi so neviden in hkrati zelo prisoten del našega življenja in so v človeka nezavedno ukoreninjeni. Če nismo dovolj pozorni, jih lahko včasih tudi ne opazimo. Analiza oddaj je tako pokazala, da se voditelja do svojih gostov včasih vedeta tudi stereotipno. Tako vedenje je glede na celotno oddajo in diskurz najbrž nezavedno, pa vendar prisotno in razpoznavno. Analiza bo temeljila predvsem na stvareh, ki bodo kazale, da se voditelja do gostov drugače vedeta kot do gostij. Sprva bo analizirano stereotipno vedenje do gostov pri voditelju, nato pa še pri voditeljici.

Prvi primer takega izstopajočega dejanja se pri voditelju pojavi že v uvodu prve oddaje,⁶⁶ ko predstavi goste. Voditelj namreč v uvodu izpostavi enega gosta, ki ga je že pred oddajo vprašal, če bo lahko prišel v oddajo in ravno ta gost je moškega spola.⁶⁷ Vprašanje je, zakaj je izpostavil ravno tega gosta, Lada Ambrožiča, in zakaj ne koga drugega, na primer ene od gostij. V nadaljevanju oddaje sledi podobno dejanje, saj voditelj najprej nagovori in da besedo gostu in ne gostji. V drugi analizirani oddaji⁶⁸ pa voditelj v nasprotju s slednjo nagovori najprej gostjo Anito Ogulin. V drugi oddaji nam hitro postane jasno, da se voditelj z ženskami pogovarja drugače kot z moškimi. Z ženskami govori o mamicah in otrocih,⁶⁹ pri tem pa je

⁶⁵ Več o tem v poglavju 5.2.

⁶⁶ Polnočni klub Kam greš slovenščina?

⁶⁷ IP: Ko sem gostom povedal, o čemu bomo govorili in že prvega vprašal, ali bi bili pripravljeni priti v studio in opozoriti o napakah, ni bilo pomislekov.

⁶⁸ Polnočni klub Pot do človeka.

⁶⁹ IP: Anita Ogulin, morda včasih prehitro človek pomisli, da so mu stvari ušle iz rok, s kakšnimi primeri se vi srečujete, verjetno z mamicami, z najmlajšimi.

izpostavljam, da sta obe skupini omenjeni v okviru iskanja pomoči na Zvezi prijateljev mladine. Fantov in moških, ki iščejo pomoč, pa ne omenja, čeprav tudi ti obstajajo. V okviru te problematike je zanimivo tudi to, da sta dve posebni gostji⁷⁰ v oddaji ravno ženski, ki predstavita svoji težki življenjski zgodbi. Tukaj dobimo vtis, da imajo take težave večinoma ženske, ki naj bi veljale za šibkejše, moški pa so trdnejši in se bolje znajdejo, zato imajo manj težav. Vsekakor gre tukaj za stereotipno mišljenje o ženskah in moških. Podobno se zgodi tudi v nadaljevanju oddaje, ko voditelj gostjo sprašuje o otroštvu,⁷¹ na drugi strani pa gosta o njegovem delu in karieri. Moški je tako predstavljen kot delaven in z uspešno kariero, ženska pa kot čustveno bitje, z manj resnim delom, kar je stereotipno.

Voditeljica v prvi oddaji,⁷² podobno kot voditelj, sprva nagovori oba lastnika mačje kavarne v Ljubljani, in sicer da najprej besedo gostu Robertu Sankoviču. Zakaj se je tako odločila, ne moremo pojasniti. Je pa očitno poudarjeno to, da imajo moški vedno prej besedo kot ženske. Po odgovoru lastnika nameni priložnost še lastnici, ki jo nagovori drugače kot lastnika, in sicer le z nazivom *gospa* in osebnim imenom.⁷³ Kasneje v oddaji voditeljica isto gostjo sprašuje o čistoči mačk in o bolezni, torej voditeljica čistočo in bolezen bolj povezuje z ženskami kakor z moškimi. Podoben primer sledi že v nadaljevanju, kjer voditeljica predstavi in nagovori gostjo Maksimiljano Marinšek. Pri njeni predstavitvi izpostavi še njenega očeta, saj sta se skupaj začela ukvarjati s terapijo z živalmi.⁷⁴ Vprašamo se lahko, koliko je to sploh pomembno. Občutek dobimo, da je morda oče tisti, zaradi katerega je ona sploh uspela v karieri. V pogovoru s to gostjo je voditeljica navedla še en primer, in sicer sta se pogovarjali o živalih ter terapiji in voditeljica je kot primer problematičnih otrok, ki imajo težave z depresijo, navedla ravno najstnice. Tudi v tem primeru je vprašljivo dejstvo, ali so najstnice res bolj depresivne kot najstniki. Oddajo voditeljica zaključi z govorom gosta, torej gre spet za to problematiko, zakaj je priložnost za zadnjo besedo dala ravno gostu. V drugi oddaji⁷⁵ je voditeljica ravno tako kot voditelj dala najprej priložnost gostji. Kot drugi primer je izpostavljen del oddaje, kjer je voditeljica govorila z gostom Andrejem Pečarjem, ki je poveljnik večnamenske ladje Triglav, ter ga povprašala o uniformi, ki jo nosi v službi. Pri tem je zelo pohvalila njegov videz, vprašala ga je o vseh značkah, ki jih ima, ter pokomentirala še

⁷⁰ Kot je bilo že omenjeno, se je voditelj pri drugi gostji zmedel pri imenu in pri slovesu navedel ime prve gostje.

⁷¹ IP: Kakšno pa je v treh stavkih vaše otroštvo? (namenjeno Aniti Ogulin)

⁷² Polnočni klub Kot pes in mačka.

⁷³ VP: Povejte najprej, gospod Sankovič, zakaj, od kod ta ideja?

VP: Aha, no, gospa Tina ...

⁷⁴ VP: O tem ... No, nas, seveda vaš oče je tudi, Maks Tušak, in je tudi znan, vidva sta tudi skupaj začela z očetom.

⁷⁵ Polnočni klub Bele ladje na morju.

kapo. Pri tem pa je voditeljica pozabila, da nosi podobno uniformo tudi Živa Cankar, ki je bila še pred kratkim nekdanja prva častnica krova. Pri tem opazimo, da ima pomembnejšo vlogo moški, saj voditeljica njega vpraša o uniformi, pri čemer gostje ne vključi v diskusijo. To gostjo v nadaljevanju sprašuje, zakaj je izbrala ta poklic, kako so to sprejeli domači in kako so jo sprejeli na ladji, ker je ženska.⁷⁶ Ta problematika je preveč izpostavljena in gledalci dobijo občutek, da je ta poklic res ustvarjen le za moške. Morda to temelji na predpostavki, da je nekoč veljalo, da ženske na ladji prinašajo slabo vreme, smolo in nesrečo.

⁷⁶ VP: In kako so vas sprejeli v tem kolektivu, je to nenavadno, da je ženska na ladji, celo zadolžena za personal, za tovor?

7 Sklep

Analiza spontanega formalnega javnega diskurza je pokazala, da je v slovenskem jeziku še vedno močno prisotna raba generičnega moškega spola, česar pa ne smemo razumeti v negativnem smislu. Gre za generičnost pri poimenovanju večje množice ljudi, kjer so prisotni tako moški kot ženske, uporabniki pa uporabijo to obliko, ker je splošna in sprejemljiva. V analiziranih oddajah se je pokazalo, da niso rabljeni generično le samostalniki, temveč tudi zaimki in števnik. Nenehna uporaba obeh oblik, ženske in moške, bi bila marsikdaj neustrezna, saj bi podaljševala in upočasnjevala konverzacijo, hkrati pa bi jo delala tudi nerazumljivo. Pri poimenovanju točno določene osebe voditelja v diskurzu uporabljata vedno ustrezno obliko, če gre za moškega, moški spol, če gre za žensko, pa ženski spol. Tukaj se lepo pokaže razmerje določeno – nedoločeno/splošno, ki vpliva na izbiro oblik. Konkretno se take oblike, ki se nanašajo na točno določeno osebo, uporabljajo predvsem pri naslavljanju. Voditelja vedno z ustrezno obliko naslovita goste in jim tako dasta vedeti, da jih vključujeta v diskusijo in spoštujeta. Primere takih oblik najdemo že pri predstavitvi gostov v uvodnem delu oddaje ter pri naslavljanju skozi celotno oddajo. Voditelja sta jih naslavljala nominalno, glagolsko in zaimkovno. Pregled in analiza vseh oblik naslavljanja pri voditelju sta pokazala, da je voditelj večkrat moške nagovoril z vljudnostnim nazivom in priimkom kot pa ženske. Ženske je pogosteje nagovoril le z zaimkom ali glagolom, s čimer je pokazal večje spoštovanje moškim. On torej ni kazal večje naklonjenosti točno določenemu spolu s podeljevanjem možnosti za pogovor, pač pa z uporabo oblik naslavljanja. Voditeljica je v primerjavi z njim večkrat dala besedo gostom kot gostjam (pri voditelju je bilo to razmerje enakomerno). Naslavljanje moških po številu in odstotku vedno prevladuje, kar bi bilo lahko z vidika spola občutljivo, zato se spolno občutljiva raba kaže skozi to, komu voditeljica nameni več časa, pozornosti in možnosti za odgovarjanje. Oba voditelja počneta to v prid moškim, čeprav lahko to poteka povsem na nezavedni ravni. Analiza oddaj je pokazala tudi, da se voditelja do svojih gostov občasno vedeta stereotipno. To vedenje je glede na celotno oddajo in diskurz najbrž nezavedno, pa vendar prisotno in razpoznavno. Sem lahko prištejemo, komu dasta voditelja najprej besedo (to so moški), kdo je predstavljen kot šibkejši – ženske s svojimi tragičnimi zgodbami.

Prvo raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila, lahko potrdim. Voditelja sta večinoma res posegala po rabi generičnega moškega spola, ko sta govorila o širši množici ljudi, ki vključuje

tako ženske kot moške. Drugo raziskovalno vprašanje lahko delno potrdim, saj sta voditelja pri naslavljanju gostov vedno uporabila ustrezno spolno obliko glede na gosta ali gostjo. Delno pa ne morem potrditi, ker nista nikoli pri naslavljanju uporabila ženskega priimka v pridevniški svojilni obliki. To je zanimivo, saj je taka raba priimka v družbi zelo pogosta. Hkrati pa nam kaže, da voditelja vesta, da taka oblika priimka ženske osebe ni primerna za oddajo na taki ravni. Tretje raziskovalno vprašanje, ki se je nanašalo na stereotipe, tudi potrjujem, saj se je izkazalo, da sta se voditelja na trenutke vedla stereotipno. Torej je stereotipno mišljenje v naši družbi še zelo prisotno.

Povzetek

Spolno občutljiva raba jezika je danes aktualna tema v jezikoslovju in tudi v širšem kontekstu feminističnih in drugih študij, saj raziskovalci opozarjajo na razlike med moškimi in ženskami, ki se kažejo tudi v jeziku. S tega vidika je magistrsko delo osvetlilo pojem diskurza, ki predstavlja širok kontekst, pojmovan kot družbena praksa ali družbeno dejanje, z vsemi udeleženci, okoliščinami in konkretnim dogodkom, ki je enkraten in neponovljiv, ter z njim povezanimi izjavami. N. Fairclough (1989) je diskurz opredelil kot jezikovno rabo, ki je odvisna od socialnih, kulturnih in političnih formacij ter je povezana z družbenimi praksami. Diskurz kot tak proizvaja družbene akterje ter razmerja moči med njimi in v okviru tega je v nadaljevanju opredeljena še analiza diskurza ter kritična analiza diskurza. Prvi od obeh terminov se večinoma uporablja kot krovno poimenovanje za različne pristope, ki preučujejo jezik v komunikaciji. Ta analiza je razvita tudi na Slovenskem, vendar je problem v tem, da si med uveljavljenimi znanstvenimi disciplinami še vedno ni pridobila institucionalnega okvira. Zanja na splošno velja, da prevladuje predvsem kvalitativen pristop do gradiva, nekoliko manj pa kvantitativen, čeprav je kljub temu tudi ta analiza uspešna. Kritična analiza diskurza pa označuje vrsto perspektiv, ki gledajo na jezik v družbi v povezavi z močjo in ideologijami. Van Dijk (2001) zapiše, da se osredotoča na postopke vzpostavljanja družbene moči, njenega ohranjanja in reproduciranja. Raziskovalci KAD zavračajo nevtrarno znanost in podpirajo stališče, da so ravno raziskovalci tisti, ki so del družbenih struktur in pomembno vplivajo na družbeno interakcijo ter jo razkrivajo širši množici. S pomočjo KAD je v magistrskem delu opravljena analiza spolno občutljive rabe jezika v spontanem formalnem javnem diskurzu. Primer slednjega, ki je tudi analiziran v delu, je pogovorna oddaja v živo Polnočni klub. V analizi je bil poudarek na spolno občutljivem govoru dveh voditeljev. Spolno občutljiv jezik ni seksističen sam po sebi, temveč je takšna njegova raba. Diskriminacija izhaja iz širšega konteksta, v katerem se kaže neenakost moči in pravic med moškimi in ženskami. Jezik se pri tem opredeljuje kot orodje, s pomočjo katerega lahko tvorci tvorijo diskriminatorne izraze in izreke, pri tem pa je pomemben celoten kontekst diskurza. S. Kranjc in M. Ožbot zapišeta (2013), da so v slovenskem jeziku problematične naslednje kategorije: moško poimenovanje za žensko osebo, srednjepolsko poimenovanje za žensko osebo, žensko poimenovanje za moško osebo (edninska in needninska), generična raba moškega spola in priimki ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki. Analiza spontanega formalnega javnega diskurza je razkrila, da je v slovenščini zelo pogosta generična raba moškega spola in to takrat, ko ni spolno občutljiva. Pokazalo se je še, da voditelja vedno naslavljata goste z ustreznimi spolnimi

oblikami in da ne uporabljata priimkov ženskih oseb v pridevniški svojilni obliki. Pri voditelju se je pokazalo, da ni kazal večje naklonjenosti določenemu spolu s podeljevanjem možnosti za pogovor, pač pa z uporabo oblik naslavljanja, in sicer je moške večinoma naslavljal z nominalnimi oblikami, ženske pa z glagolskimi in zaimkovnimi. Voditeljica je v primerjavi z voditeljem večkrat dala besedo gostom kot gostjam (pri voditelju je bilo to razmerje enakomerno) in tako pokazala naklonjenost moškim. Problematične kategorije torej niso bile tiste, ki naj bi kazale na razlike med moškimi in ženskami, temveč se je to pokazalo z oblikami naslavljanja, s podeljevanjem besede v pogovoru in stereotipnim vedenjem.

8 Literatura in viri

- Emile Benveniste: *Problemi splošne lingvistike*. Ljubljana: ŠKUC, 1988. 141.
- Simona Bergoč: Metodološka infrastruktura slovenističnega jezikoslovja: primer kritične analize diskurza (KAD). *Obdobja* 28. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009. 49–55.
- Simona Bergoč: *Slovenski jezik v procesih političnega razdruževanja/pridruževanja: vloga jezika pri konstrukciji narodne in državne identitete*. Doktorska disertacija. Ljubljana, 2008. 48–52, 77–80.
- Vojko Gorjanc, Alenka Morel: V zagovor kritične analize diskurza. *Obdobja* 32. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013. 141–147.
- Marlis Hellinger: Guidelines for Non-Discriminatory Language Use. V: *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*. Ur. R. Wodak, B. Johnston, P. Kerswill. London: Sage, 2011. 565–582.
- Alenka Kerševan Smokvina. *Diskurzi medijske politike Evropske unije: primer direktive o avdiovizualnih medijskih storitvah*. Doktorska disertacija. Ljubljana, 2014.
- Snaša Klančar: *Spol in družbena konstrukcija spolov*. Diplomaska naloga. Ljubljana, 2011.
- Simona Kranjc: Govorjeni diskurz. *Jezik in slovstvo* 42/7 (1996/97). 307–319.
- Simona Kranjc: Govorna situacija v javnem položaju. Vesna Požgaj Hadži: *Slovensko-hrvaško slavistično srečanje*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 2001. 43–50.
- Simona Kranjc, Martina Ožbot: Vloga spolno občutljivega jezika v slovenščini, angleščini in italijanščini. *Obdobja* 32. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013. 233–239.
- Sara Mills: *Language and Sexism*. Cambridge University Press, United Kingdom, 2008.
- Nina Modrijan: *Naslavljanje v političnem in pedagoškem diskurzu*. Doktorska disertacija. Ljubljana, 2013.
- Neseksistična raba jezika*. Ur. Vera Kozmik, Jasna Jeram. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko, 1995.
- Theodossia-Soula Pavlidou: Gender and Interaction. V: *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*. Ur. R. Wodak, B. Johnston, P. Kerswill. London: Sage, 2011. 412–427.
- Marko Stabej: Ene in drugi: slovenščina in spola. *Delo* IVV/31 (7. 2. 2003). Sobotna priloga. 26.
- Marko Stabej: *Neseksistična raba jezika*. Ur. Vera Kozmik, Jasna Jeram. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko, 1995. 49.
- Renata Šribar: *Interne smernice za spolno občutljivo rabo jezika*. Ljubljana, 2010.

Renata Šribar: *Napotki za spolno občutljivo rabo jezika in praktični primeri dekonstrukcije nekaterih androcentričnih slovničnih pravil*. Ljubljana, 2014.

Neža Umek: *Feminizacija v slovenščini in francoščini: družbeni in/ali jezikovni problem?* Diplomsko delo. Ljubljana, 2008. 11–60.

Darinka Verdonik: Prispevki kritične analize diskurza k preučevanju rabe jezika. *Dialogi*. letnik 40, 3/4 (2004). 60–74.

Nataša Velikonja: Gejevske in lezbične kulturne študije. *Cooltura: Uvod v kulturne študije*. Ur. A. Debeljak, G. Tomc, M. Velikonja. Ljubljana: Študentska založba, 2002. 211–226.

Andreja Vezovnik: Diskurz: Foucault, Laclau ter zapopadanje dihotomije med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim. *Šolsko polje* letnik XX, 5/6 (2009). 25–46.

Igor Ž. Žagar, Mirjam Milharčič Hladnik: *Neseksistična raba jezika*. Ur. Vera Kozmik, Jasna Jeram. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko, 1995.

<http://www.ling.lancs.ac.uk/profiles/norman-fairclough> (dostop 25. 3. 2015)

http://en.wikipedia.org/wiki/Norman_Fairclough (dostop 25. 3. 2015)

http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/digitalna_knjiznica/SP/2009/%C5%A0olsko%20polje,%20letnik%20XX,%20%C5%A1tevilka%205-6,%202009.pdf (dostop 24. 3. 2015)

http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/znanost/Zenske_v_znanosti/interne_jezikovne_smernice_za_komisijo_final.pdf (dostop 24. 3. 2015)

http://chattingzone.weebly.com/uploads/8/2/0/1/8201570/language_and_sexism.pdf (dostop 26. 3. 2015)

<https://www.stat.si/klasje/tabela.aspx?cvn=1182> (dostop 26. 5. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub/novica/273> (dostop 22. 10. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub/novica/287> (dostop 22. 10. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub/novica/299> (dostop 22. 10. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub/novica/301> (dostop 22. 10. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub/novica/5> (dostop 16. 12. 2015)

<https://www.rtvsl.si/tednik/ekipa-tednika> (dostop 16. 12. 2015)

<https://www.rtvsl.si/polnocniklub> (dostop 26. 5. 2016)

<http://www.planetvida.net/> (dostop 28. 1. 2016)

<http://www.delo.si/druzba/panorama/mineva-85-let-od-rojstva-arheologa-vednosti-michela-foucaulta.html> (dostop 28. 6. 2016)

9 Priloge

9.1 Polnočni klub: Kam greš, slovenščina?

(na sporedu 6. 2. 2015)

Povzetek, ki ga najdemo na spletni strani Polnočnega kluba:

Slovenska beseda je temelj identitete slovenskega naroda. Jezik je položen v zibelko, nas spremlja vse življenje. Utrjuje našo samozavest in nas plemeniti. Kako pa je s slovenščino v času, ko se le še malokdo obregne ob jezikovne napake javnih govorcev? Jezik se spreminja, to je dejstvo; ampak ali je res vse dovoljeno? O tem bodo v Polnočnem klubu govorili dr. Helena Dobrovoljc, dr. Monika Kalin Golob, dr. Marko Stabej in mag. Lado Ambrožič. Sodeloval bo tudi Nino Ošlak, pogovor pa bo vodil Igor Pirkovič.

Legenda: Helena Dobrovoljc = HD, Monika Kalin Golob = MKG, Marko Stabej = MS
Lado Ambrožič = LA, Nino Ošlak = NO (glasbenik), Igor Pirkovič = IG.

IP: Dober večer. Nocojšnji Polnočni klub bo bil posvečen slovenskemu jeziku. In kdor ne pozna jezik, ki mu je bil v zibelko položen, ne pozna kulturo naroda. Ko sem gostom povedal, o čem bomo govorili in že prvega vprašal, ali bi bili pripravljeni priti v studio in opozoriti o napakah, ni bilo pomislekov. No ja, tako hudo res ni, kot se je slišalo v uvodnih stavkih. Včasih se res držimo za glavo, kaj vse slišimo in preberemo. Tudi takega, kar nastane v medijih, pa v politiki ali na drugih področjih javnega življenja. Ne gre za čistunstvo, pač pa za to, da poskusimo materinščino obvarovati pred nesmisli in raznimi vplivi. Kako dobro znamo slovensko in kam gre njena pot, bodo med drugim povedali doktorica Monika Kalin Golob s Fakultete za družbene vede, doktorica Helena Dobrovoljc z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, doktor Marko Stabej s Filozofske fakultete in magister Lado Ambrožič, ki med drugim varuje gledalce in poslušalce javnega medija pred nepravilno slovensko izreko. Še enega gosta imamo, Nino Ošlak, ki bo tokrat skrbel za neke glasbene vložke, za klavir. Lep pozdrav, kako ti je šla slovenščina v šoli?

NO: Precej dobro.

IP: Slovensko vsi znamo, vendar se učimo. A je to tak zafrknjen predmet v narekovajih?

NO: Se mi zdi, da se zelo hitro spreminja in da je težko slediti temu. Tud opažam, da med mojimi vrstniki, da se včasih že ne razumemo med seboj, da mlajši generaciji še ... (K: prekine ga IP)

IP: Boš kaj zanimivega povedal še v nadaljevanju. Kakšno glasbo rad igraš?

NO: Slovensko, zabavno.

IP: Lahko nekaj za uvod? (sledi klavirski vložek) Kaj je bilo to že?

NO: To je ena znana slovenska popevka, O Anja.

IP: 80. leta?

NO: Tako.

IP: Zakaj si jo izbral?

NO: Všeč mi je, rad imam slovensko glasbo, dobro slovensko glasbo.

IP: Aha. Zakaj prav ta pesem?

NO: Ko sem prebiral seznam gostov, sem opazil, da je med gosti tudi profesor, ki je avtor te glasbe, in sem rekel, to je pa res faca, no, da tak profesor, resen profesor ...

IP: To pomeni, da slovenisti niso tako resni ljudje. Dober večer še enkrat. Faca ste (K: obrne se h gostu Marku Stabeju), smo rekli. A je to preveč mladostniško, da bi se spodobilo vam reči? Je to pravilno?

MS: Pravilno tukaj ni nekaj, kar bi razsojalo najbrž v tem smislu, ampak faca je, bi rekel, kompliment, ne. Lahko bi rekli frajer ali pa džek ali pa ... mislim teh izrazov je več in z vseh vetrov so, ker besede nimajo ravno vizumov pa potnih listov, kot si včasih predstavljamo ljudje. Tako da ja, že dolgo se smejim in še dolgo se bom najbrž. Čeprav take oznake so zelo modne in marsikdaj hitro zastarijo, pa potem spet pridejo v promet čez nekaj časa.

IP: Vi predstavljate tle nekaj največ, kar lahko v slovenskem jeziku, pa obstaja odgovor, zelo enostaven odgovor, kaj je v slovenščini prav in kaj narobe, doktorica Golob Kalin.

MKG: Ne, tak odgovor ne obstaja, ni lahek, ni enoznačen, jezik ni črno-bel, čeprav pravzaprav ljudje, ko nas sprašujejo, hočejo hitro odgovore, hočejo videti prav – narobe, ampak ti so res zelo redki, povezani so najbrž z jezikovnim sistemom, če imate s čem ali s čim, tam brez težav rečemo, da je to s čim, ampak pri vseh drugih stvareh, pri leksiki, pri facah, pri džekih, kot je rekel Marko, takih odgovorov ni; so to poenostavljeni pogledi na jezik, ki jih seveda danes, se mi zdi, moderno jezikoslovje ne zastopa več tako pogosto, jih pa ljudje pričakujejo od jezikoslovcev. Tako da je zdaj tukaj nek konflikt med tem, kaj ljudje, ki so naučeni, pričakujejo od jezikoslovca, vodnika, avtoritete, ane, in kaj moderno jezikoslovje danes misli, da je njegova naloga.

IP: Se opravičujem, ampak če česa ne vemo, vprašamo vas, ali pogledamo v pravopis, kot pogledamo v zakon, če smo pravno neizobraženi. Se strinjate s predhodnico? Vi (K: pogled usmeri k Heleni Dobrovoljc) počnete te stvari, kaj je več stvari pravilnih lahko?

HD: Seveda, ne, kot je rekla Monika, ljudje pričakujejo neko stereotipno predstavo nekega jezikoslovca, ki bo z vso avtoriteto odločil, kako naj oni v tistem trenutku, ki ga on ne pozna, se odločijo za katero jezikovno sredstvo in s tem na nek način se osvobajajo lastne odgovornosti pri rabi jezika. Je pa res, da priročniki, ki jih mi sestavljamo, so lahko vodilo in pripomoček, ker zavedamo se, da je knjižni jezik neka umetno regulirana tvorba, ki je včasih dlje včasih pa bliže temu vsakodnevnomu govorjenemu jeziku, in zato je te priročnike treba tudi na nekaj let posodablјati in pomagati uporabnikom.

IP: Gospod Lado Ambrožič, se strinjate, da tudi varuh pravic gledalcev, o tem nekoliko kasneje, kot človek, ki desetletja v stiku z jezikom, uporabljate slovenski jezik v govorni in

pisani besedi, imate že pridobljen ta občutek, kaj se vam bolje sliši in kaj ne, se zanašate na to?

LA: Ja, absolutno, ne. Seveda jaz s tem nimam kakšnim velikih problemov, imel sem dobro profesorico, gospo Pogorelec. Delal sem načeloma v tiskanih medijih, tako da s tem nimam problema, ampak če se navežem na tole, ki ste se zdaj pogovarjali, mene malo, jaz mogoče, kot ste rekli, malo iz drugih časov, me moti ta relativnost ne, pri jeziku, se pravi, je tako ali pa tako. To seveda ni dobro, posledica seveda je ta, da mladi ljudje, in sicer Slovenci, jezik obvladajo slabo moram reči. Recimo en primer bom navedel, mogoče bi slišal rad potem tudi vaše komentarje. Pred časom je bil oglas na naši televiziji, ki smo ga potem dol dali, ker pač ni nihče reagiral iz tega kroga slovenistov, za neko banko: *vem zakaj*; brez vejice, *vem zakaj*. Dobro, jaz sodim, da mora biti *vem* vejica *zakaj*, ampak potem sem govoril z dvema slovenistkama in sta mi obe rekli: ja, to je tako; obe. Čist na drugih mestih, ne. To je tako. Vprašanje je, kaj misliš, kaj si mislil in se pravi, je vejica ali ni vejica. To je zame ... Me zanima, kaj vi mislite o tem, obe gospe in seveda gospod Stabej.

IP: Gospod Stabej, slišali smo odgovore, vse možno, mi pa pravimo, da neka pravila morajo biti.

MS: To sta dve lažni nasprotji. Vse možno in neka pravila morajo biti. Seveda so pravila, ki se jih okvirno tudi držimo, ampak to je tako zelo ozko gledanje, s katerim pravzaprav ne bi mogli spraviti v promet tako rekoč nobene knjige, kaj šele, kaj šele kakšnega medija. Vse to, kar imamo, temelji na različnosti. V jeziku je vse možno, oziroma je ogromno stvari možnih, ampak v vseh plasteh, če tako rečemo. In jezik, mislim, tukaj si po navadi tradicionalno pomagamo z nekimi prisposodobami. In če recimo za prisposodbo vzamemo naravo, jezik je vsa narava, od umetne narave pri mestnih vrtičkih, na balkonih, do v bistvu Trnovskega pragozda. Glede regulacije, dejansko knjižni jezik je reguliran v različnih obdobjih različno, nima nekega končnega cilja, ko bo dokončno urejen, ker končni cilj pri urejanju jezika je možen samo pri jezikih, ki nimajo živih govorcev. To je latinščina in še kaj bi se našlo.

IP: Ki se ne spreminja več.

MS: Ki se ne spreminja več in temelji na nekem zaključenem opusu. In kot se pri ljudeh spreminja pogled na različne regulacije, jaz imam zelo rad v zadnjem času prisposodbo z regulacijo iz vodnih virov, ne, pred štiridesetimi leti je še veljalo, da je treba vse struge betonirati, da je treba vse pravzaprav na trdno dno predvideti, potem seveda pride nek malo resnejši naravni pojav in odnese vse te sanje o krasni reguliranosti in smo se naučili spet, bi rekel, na mehek način regulirati sproti in z ne vem čim. Mislim, zdaj vem, da nobena prisposodba ni stoprocentno natančna, ampak jezik je nek tak tok, ki je tekel, ko nas ni bilo in bo tekel, ko nas ne bo in prehuda utesnjenost, seveda za ta jezik, pomeni slej ko prej smrt oziroma obsojenost na mrtvi vir. In zdaj, če hočeš, mislim, če ne upoštevaš tukaj, da *vem zakaj* pomeni dve različni stvari v različnih kontekstih, potem pravzaprav jezik, se mi zdi meni osebno pa še marsikomu, bolj blokira izrazno moč, kot pa, kot pa da pospešuješ neko kvaliteto jezika. No, mimogrede. Pač jaz pri tej banki predvsem vse manj *vem zakaj*, bolj ne *vem zakaj*, ampak hočem reči, da tak ozek pogled se mi zdi pogumen za slovensko jezikovno skupnost, zato ker se, mislim, kar mislim, da tukaj skoraj smo preveč isto misleči, ne preveč za dinamiko oddaje, ampak zato imajo ljudje občutek, da so frustrirani s tem jezikom. Zdaj nekateri mislijo, ja, zato ker premalo vejo, kaj je prav in kaj narobe, ampak enostavno pri teh stvareh takega odgovora ne premoremo. In kdor pravi, da je, se laže se mi zdi in

hoče imeti ta položaj, velikega jezikovnega voditelja, ki jih je bilo pa samo nekaj v zgodovini, pa še to je vprašanje, a so odigrali samo pozitivno vlogo.

IP: Ampak nek branik pravilne slovenščine pa mora obstajati med vašimi krogi, kaj mislite o tem?

MKG: Branik ne, torej to se mi zdi, da je tako stereotipno gledanje. Obstajati morajo dobri priročniki in če nadaljujem s prispodobami, torej Marko je govoril o živem jeziku, o naravi, ne. Potem pa temu lahko dodamo, tukaj bomo najbrž zbližali svoje poglede, prispodoba garderobne omare. To je zdaj ženska prispodoba. Torej ko grem na televizijo, ne, ne bom prišla v raztrganih kavbojkah, v pošvedranih čevljih, ko grem na večerno predstavo, bom izbrala neke druge obleke, ko grem teči v naravo, bom nekaj, teč v naravo, bom nekaj drugega storila se pravi. In jezik je velika garderobna omara, rečem jaz svojim študentom, ne. Torej če greš športat, boš vzel športne copate in trenirko. In seveda ko se pogovarjamo v nekem zasebnem krogu, ko se pogovarjamo na zabavi, bomo neka druga jezikovna sredstva uporabili.

IP: Govorimo o jeziku v javnem prostoru.

MKG: Tako, to je zdaj drugo vprašanje.

IP: A je na stadionih hrupno, ali je bučno? Ali je oboje lahko?

MKG: Oboje. A veste, mi smo vsi obremenjeni z nečim, kar se imenuje jezikovni purizem. Torej to je naša tradicija gledanja na jezik, kar je do neke mere absolutno razumljivo, ker je ta purizem v neki točki našega zgodovinskega razvoja to slovenščino naredil drugačno od nekega drugega jezika, ki je takrat okleval nad slovenščino. Se pravi vztrajati pa na prav – narobe na mestih, kot je dvojnost posameznih izbir, je pa nekaj, kar temu jeziku enostavno škoduje, ker mu jemlje te izrazne možnosti, ker mu jemlje te omare, {e}, garderobo iz omare, ker nam zmanjka potem enkrat za zvečer, enkrat pa za športanje neko oblačilo.

IP: Kakšno je pa vaše mnenje? Vi pa neko zakonodajo ustvarjate, jezikovno, ne, če se tako izrazim.

HD: Ja, lahko bi tako rekli, ne, čeprav bi se najprej navezala na to, kar ste vprašali gospoda Ambrožiča, če se on zanaša na svoj jezikovni čut. Ta jezikovni čut pač ni samo čut posameznika, ampak je čut cele jezikovne skupnosti. Recimo jaz se nisem zdrznila ob tem, ko je Monika uporabila zame precej novo besedo *športanje*, ampak sem se zdrznila ob tem, ko ste vi prebrali uvodno špico in ste uporabili *bom bil*. In prepričana sem, da se velika večina uporabnikov, ki, oziroma jezikovnih uporabnikov in vaših gledalcev, se v tem pogledu podobno zdrzne. Torej obstaja neka kolektivna jezikovna zavest.

IP: Napake, ki res štrlijo.

HD: Tako, ne, in te so res take sistemske. Ko pa mi govorimo o purizmu, tukaj pa verjetno branimo, kot ste vi rekli, navidezno branimo pred navidezno neko silo, ki zdaj hoče nekaj vzeti slovenski samobitnosti oziroma jeziku. Včasih je bilo upravičeno, poglejmo Breznikov pravopis, ki je zato, da bi branil slovenščino vsega tujega, ne, leta 1920 prepovedal pravzaprav vse, kar je bilo tuje, prepovedal je damo namesto gospe, prepovedal je damske škornje, ker naj bi bili gospejini in z današnjega vidika to (IP jo prekine) ...

IP: Nekaj bolj priporočeno od drugega.

HD: Celo prepovedano je bilo, ne. Sodobni ti normativni priročniki v večji meri priporočajo, kot bi prepovedovali.

IP: No, ampak gospod Ambrožič, še ko sem jaz začel, takrat lektorji in RTV, takrat se je jezik dojel, mislim, da bolj zares, niso kaj dosti priporočali, ampak je bila kar stroga ta vzgoja včasih na televiziji, jezikovna.

LA: Ja, mislim, da je prav tako. Jaz sem mogoče za tale krog preveč konservativen, v redu, ampak še vedno načenjam vprašanje, oziroma ga nadaljujem, ta relativnost recimo, slovenisti pravite: saj je v redu, da mladi ne znajo pisat recimo, ampak važno, da recimo v teh esejih in tako naprej, je važna vsebina, tudi če ne ve kam, ne zna vejice postaviti pa tako najprej. To ni bistvo, važno da je sporočilno, da ima sporočilno vrednost. Meni se zdi to slabo. Jaz recimo dobivam veliko pripomb gledalcev in poslušalcev in tako naprej na račun slabega jezika, ampak kaj hočem povedati, vsa ta sporočila, ki jih dobivam, so napisana zelo slabo. Mogoče je pet procentov, da nimam kakršnih pripomb, da so napisana slabo, ker taki ljudje ne obvladajo ločil, ne vejo, kje je vejica. Tudi odgovori raznih novinarjev, tudi naših, in urednikov niso perfektni. Se pravi ljudje, ki prihajajo z vaše fakultete (K: pogled usmeri v MKG), bom rekel, niso dovolj podkovani v slovnici.

IP: Je gospod Ambrožič prestrog mogoče?

MS: Mislim, predvsem bi rekel, izhodišče je problematično. Nihče ne trdi, da pri pisanju esejev je vseeno, ali pišejo vejice ali ne, ne samo da je vsebina. Res pa je, da je vsebina vse bolj pomembna in da včasih vsebina ni bila, mislim, nekaj časa je kazalo, da ni čisto nič pomembna, tudi tradicionalno šolsko popravljanje sega samo na nekaj površnih stvari v zvezi z ločili, v zvezi s kakšno prečrtano besedo pa s kakšno občrtano skladiščno rešitvijo, ki učitelju ni najbolj všeč, tako da dejansko poučevanje bi rekel tako imenovane funkcionalne pismenosti, to se pravi, da se ti znaš ustrezno izražati pri pisnem, govornem in vseh drugih medijih, to je dolgo šepalo in še zdaj šepa. Šepa ravno ne samo po mojem občutku, ampak tudi delno po raziskavah, ravno zaradi tega razmerja do jezika prav – narobe, prav – narobe, ne glede na kar koli. In potem se seveda dogajajo smešne stvari, ne, da otroke skušaš naučiti v šolah sorazmerno dobrega, samozavestnega govornega nastopanja. In je to povezano hkrati, da mora zmeraj vse biti pravilno, kar pomeni, da se otroci naučijo na pamet tisto, kar mogoče sicer sami naredijo osnutek, pa jim potem starši popravijo in po možnosti kličejo še kakšnega slovenista na fakulteto, tudi to se dogaja, potem se tisto na pamet naučijo in če ga ti nekaj podrezaš vmes, je konec sveta. S tem se srečujemo zaradi te domnevne skrbi za slovenski jezik, mislim in se mi zdi, da tudi pač to je, na nek način nam vračate popačeno ogledalo. To da je vsebina tudi važna ne samo površina, je gotovo nujno, to pa da ni nič važno, kje postaviš vejice, pa seveda nikakor ne drži.

IP: Verjetno ste malo karikirali.

MS: Ja, ja, saj.

IP: Želite poudariti, da, da, da.

LA: Jaz sem prebral recimo pri določenih slovenistih, da v bistvu se to kar tolerira. Recimo, okej, ne zna vejice postaviti, ampak važno, da zna napisati sporočilno in tako naprej. To po mojem ni v redu, jaz tudi ne vem, ne razumem zakaj, recimo ljudje, ki končajo gimnazijo ali pa kakšno drugo srednjo šolo in potem fakulteto, zakaj jih ne navadijo bom rekel tega, da znajo pisati. Da znajo pisati, da so pismeni.

IP: V šoli veliko časa je namenjenih stvarjem, ki temu jemljejo čas, ne.

MKG: Jaz se premalo spoznam na pouk slovenskega jezika v OŠ in SŠ, ampak moram odreagirati na tisto, kar je gospod Ambrožič dejal glede študentov naše fakultete. Na naši fakulteti na katedri za novinarstvo imamo šest jezikoslovno-stilističnih predmetov, kjer zelo dobro naučimo študente, ampak študenti so od šest do deset. In vi

vse te dobite, hkrati pa dobite tudi mnoge druge, ki niti take izobrazbe nimajo. In ne, gospod Ambrožič ni preveč strog, ampak gospod Ambrožič govori o enem delu jezika, to je o javni medijski slovenščini. Ampak tudi ta ni črno-bela. Samo če vašo (K: pogleda LA) televizijo pogledate, imate oddaje, kjer absolutno prevladuje zborni jezik, to so informativni program, ne, in imate oddaje, ki so namenjene mladi populaciji, in tam se je zadeva, sploh po letu 90., ne, s to demokratizacijo, z družbo demokratizacijo, precej spremenila, tam bi zborni jezik med dvema mladima človekoma, ki vodita to oddajo, deloval zapeto in bi bil kontraproduktiven, ne, se pravi to je zdaj ta garderobna omara, ne, nismo tukaj neki anarhisti in absolutno mislim, da nihče od nas ne meni, da so vejice nepomembne za korektno sporočilo.

MS: Jaz se zelo pogosto srečujem s tem prepričanjem, da ljudje smo si lahko različni tako rekoč po vsem, po garderobi, po glasbi, po okusu kulinaričnem, po jeziku bi morali biti zelo, zelo enaki. Tukaj je tudi, to je del slovenske zgodovine, ne, dolgo časa, iz razumljivih razlogov, so bili navadni govorci, celo ne vem, Pohlin jih poimenuje drhal, da so bili tisti, ki kvarijo jezik, in mi to še zdaj verjamemo. Tudi jezikoslovje še vedno žal, predvsem ga zanima, ali tisti najbolj pristni, ki so pravzaprav bolj ali manj namišljeni pristni govorci, ki jih ni nič okužilo, noben tuj jezik, še nobeno drugo narečje in govor, pa neki vrhunski govorci, neki voditelji na televiziji, neki pisatelji in tako naprej, ki so luč sveta in tako, vmes je pa drhal, to je včasih dejansko tako bilo in dejansko nismo nikogar slišali od ljudstva, kje, kje bi prišel, mislim, kam bi prišel, kje bi govoril, ni bilo javnega govora in tako naprej. Mi tiste stereotipe iz 19. stoletja v marsičem živimo še danes, v tem, kako bi rekel, mnenjskem, mnenjski dediščini in se nam celo zdijo, da so plemenito tradicionalni.

IP: Treba pa je opozarjat na napake.

MS: Ne, ni treba, mislim. Od kje, mislim, kje. Če vadiš pisanje esejev, pisanje ne vem kaj, resnejših stvari.

IP: V svetovalnem servisu enkrat na mesec vi to, ampak ...

MS: Vaše vprašanje bučen ali hrupen, se opravičujem, je sicer logično, ampak je smešno. Mislim, o takih stvareh (IP ga prekine).

IP: Kolega me je poprosil, naj vas vprašam za to.

MS: Vem, ampak saj ljudje imajo pravico to spraševati, ampak tukaj jim nimaš kaj odgovoriti, zato ker je oboje. Tako kot imaš lahko, jaz ne vem, dvojne koles z (IP ga prekine) ...

IP: A ni nekaj kar prihaja iz drugega jezika.

MS: Vse prihaja. Mi nimamo neke slovenske skrinje slovenskosti, ki smo jo odprli po prihodu sem, veste, to so take, mislim, zgodovina slovenskega jezika, ne samo jezika, tudi slovenska zgodovina je polna nekih takih borbenih stereotipov, ki smo jih potrebovali za utemeljevanje svojega bitja in tudi to se rahlo spreminja. Zelo veliko interpretacij je drugačne, ne. Ta črn pogled, črno-bel pogled na zgodovino v zgodovinopisju na katerega se žal premalo spoznam, je bistveno drugačen, kot je bil.

IP: Ampak imamo nek predal, ne. Koga naj vprašamo, če je vse dovoljeno (K: obrne se k HD). Na vas se lahko ljudje obrnejo.

HD: Dejansko je res, da jezikoslovce tudi moti recimo, če največji drogerist objavi, da *kupujem tam kjer nekaj veljam* in ni tam zapisane vejice. Mislim pa, da je iz splošnih odzivov na te spodrsaljake razvidno, da si ljudje želijo neko institucionalno skrb za jezik, kjer bi nekdo gledal, kje kdo kaj narobe uporabi in bi potem opozarjal na to. To je neko tako telo, kot je bilo v 80. letih Jezikovno razsodišče (IP jo prekine: ki ga danes ni), ki ga

danes ni, in to se zdaj pričakuje pravzaprav od vseh slovenistov, predvsem pa od tistih, ki se na primer ukvarjamo s pravopisom. Ampak tukaj gre za (IP prekinje) ...

IP: Ampak če vam rečem doktor Dobrovoljčeva, to pa je verjetno narobe, ali je tudi to dopustno?

HD: Slovenski pravopis določa, da uporabljamo ob ženski osebi naziv doktorica. Zakaj pa ste vi rekli doktor? Ker ste tega bolj vajeni in v pogovornem sporočanju je to pravzaprav tisto, kar prevladuje.

MS: Če jaz smem, mogoče s prisposodbo že omenjene Brede Pogorelec, ki je, in vem da si tudi ti to citirala v svojih delih to (K: govori HD), že predavnimi leti v resnici zelo jasno povedala, razlika med jezikovno normo in pravno normo je bistvena, jezikovna norma ni nekaj, kar bi bilo tako natančno in tako upravičeno določenega, da če se držiš, je v redu in če ne, si v tako rekoč kriminalnem prekršku. Ne gre za enak tip norme in jezikovna norma je nekaj, kar se, česar se pametni ljudje absolutno držijo, zato ker nočejo ogrožati svoje, ogroziti svoje vsebine, bi rekel s takim ali drugačnim hotenim ali nehotenim opozarjanjem na površino, ampak odločitev glede marsičesa, mislim, govorimo o različnih stvareh, o njemu proti o njem, najbrž tukaj nihče od nas treh ne bi si drznil reči, saj je vseeno, čeprav so ljudje, ki so prepričani, da je vseeno, in tudi konec koncev ko ta reka bo prinesla to ali ne, ne glede na to kaj si jezikoslovci mislimo ali ne. Te stvari so povezane recimo, ne vem, če rečem ali poenostavljeno s sklanjatvami, spregatvami, to so zelo, bi rekel trdno uveljavljene stvari, ki niso problematične. Če pa sprašujemo otvoritev ali odprtje, bučnost, je pa tako, to so se najbolje v *Mladini* zafrkavali, ko so kot jezikoslovno dilemo predstavili, ali je prav Iran ali Irak, mislim. V tem smislu je, drugačne stvari so.

IP: Oboje je prav.

MS: Je nekaj drugega in tudi tradicija purizma je, da si polomi zobe, ker eno besedo z drugo zamenja, vsa druga družina pa ostane recimo. Jaz se spomnim, tisti, ki so najbolj, so se najbolj zavzemali za slovenjenje vsega, so temu dosledno rekli slovenizacija. In tukaj živimo to prepričanje, ampak res pa je, da javnost pač predvsem to hoče, ampak moramo po mojem tudi počakat. Ni vse pri mladih samo slabo. Marsikdo zna bolje pisati, mislim in tudi povprečna soudeležnost v izobraževalnem sistemu je seveda mnogo višja. Včasih si bral samo redkim, poslušal samo redke, tukaj je bil cel halo, če je na televiziji kdo kaj sproščenega rekel, pa ne toliko zaradi jezikovnih, ampak zaradi ideoloških stvari. Vse tiste varnostne zanke in podobne stvari, to gre z roko v roki.

IP: Zdaj teh jezikovnih zank ni, ubogi puristi, med mladimi ni puristov (K: z roko pokaže na NO) ne, Nino?

NO: {e} Ja, mislim, da med mladimi bolj ne no.

IP: A imamo kaj pripravljenega na to temo?

NO: Imamo.

IP: O čem pa bo pela pesem?

NO: O tem, ali je pametno toliko se ukvarjati s tem, kaj je prav in kaj narobe, ali kdaj popustiti?

IP: Sama ušesa so nas (sledi klavirski vložek).

IP: To je točno tisto, ne, pretirano iskanje napak, prej ko slej se, se ujameš v past. Verjetno v slovenščini pa ni narobe samo tisto, kar slehernik venomer opozarja, tudi v vaši oddaji (K: usmeri se k MS), nepravilna uporaba dvojine, polvikanje, rodilnik, to so te najbolj pogoste napake, ne. Pa ne bi o tem. Gospod Ambrožič (LA ga prekinje).

LA: Čeprav je pomembno, zakaj.

IP: Je pomembno.

LA: Zakaj jih ne odpravljajo.

IP: Jaz mislim, da jih odpravljamo.

LA: Ljudje ponavljajo ravno te napake, recimo zanikan roditelj pa tako naprej.

IP: No, to se strinjamo.

LA: To se ne, nikoli ne konča.

MS: Kar sem jaz doživljal kot, v svoji bivši radijski oddaji je, da ljudje ne naletavajo na to, ljudje imajo to v glavi in hočejo se nad tem pritožiti. In tudi po navadi je: moti me, ker je vse več ... Nimajo, mislim, to da jih moti, je seveda del njihove pravice, ampak da je vse več, to ni nikoli utemeljeno, ker nimajo s čim utemeljiti vse več. Pač tako kot če imaš ožuljeno nogo, te vse bolj boli, mislim, v resnici marsikaj od teh jezikovnih pritoževanj ne temelji na resničnih podatkih. Čeprav, seveda je pa tako, da jaz se preslabo spoznam ravno na roditelj, ne. Nihče ne bo rekel: nima smisel, nihče, se mi zdi v Sloveniji. O tem govoriti nima smisel. To se pravi, so v jeziku, če ga gledamo kot kakor koli hočemo, kot na nekaj, kar je odvisno od ljudi in od družbe, pa živi neko svoje življenje v notranjih razmerjih, se na določenih mestih začnejo stvari spreminjati. Ampak to je tako, kot če bi približno z optiko prav – narobe šel, kot rečeno, v naravo ali kamor koli drugam, ali v šport, mislim, stvari so dinamične, se dogajajo in tudi ne moreš vedeti zakaj, ne vem recimo, en skakalec je en mesec tako zelo dober pa enako trenira, naslednji mesec pa pogori kompletno. In tukaj tudi mi smo mislili, genitiv je zanikan, zmeraj mora tam taratata, ja ne, očitno jezikovno se dogaja veliko v teh sivih conah. In če lahko samo še dopolnim s svojo prejšnjo mislijo, jezikoslovje je včasih zanimal visok jezik, pa ta jezik tistega, mislim ljudski, ki je nekdo, ki vmes pa ni nikogar, nihče zanimal. V resnici smo pa vsi največ svojega življenja vmes. In jezikoslovje šele zdaj začneja to, sploh zbirati in imeti predstavo, kaj se tukaj dogaja. In jaz se spomnim se našega oddelka, ko so, ko je kakšna starejša oseba rekla: kaj, zdaj se bomo pa z jezikom ulice ukvarjali pa s tem, pač kot nečem manj vrednem. To je tisto, kar je pravzaprav, se mi zdi eno od stvari, ki je narobe, kar pomeni, da ne ceni svojega jezika. Če ne ceni ...

IP: Vem, ampak se ne bojimo potem, da če se to, če je to v rabi, to nima smisel, bi čez nekaj časa to prišlo v normo in bi bilo pravilno.

MKG: Ja, ampak zakaj bi se tega bali. Kaj pa je norma? Kaj je norma? Norma je zapisana splošna raba, torej napaka, ki jo delamo vsi, v neki točki postane tudi jezikovno pravilo.

IP: Nekaj, kar je danes sprejemljivo, normirano, je bilo včasih preganjano.

MKG: Absolutno, absolutno, recimo.

HD: To se dogaja.

MKG: Boste iz 90. let našli priročnik znanega lektorja na pomembnem časopisnem mediju, kjer vam v obliki jezikovnega brusa svetuje, bodoči je prihodnji. Ampak zdaj najbrž neka mladenka, ki je tik pred poroko, ne, ne bo rekla mami: to je moj prihodnji mož, proti: mami, to je moj bodoči mož, ker je tukaj nastal nek pomenski premik in obe to potrebujeta.

IP: Potem pa imate vi neke boje več, vsaj z lektorji, kdo je tisti, ki odloči. Jezikoslovci pravite, da je večina dopustno, lektorji pa poročajo večji del besedila potem, ali kako?

HD: Ne, to jezikoslovci tega ne trdimo, da je večina dopustno, mi pač vendarle se držimo pravil, ki jih določa sistem ... (prekine jo IP).

IP: Kaj mislite o lektorjih?

HD: Lektorji.

IP: Ko te res frustrira, ko ti besedilo v celoti popravi.

HD: Odvisno kaj vi pričakujete od lektorja, da vam popravi slovnične napake, potem mnogi ljudje želijo od lektorja tudi to, da besedilo lepo teče, da je slogovno ustrezno, da ni, torej slogovno ustreznost. Tukaj se mi zdi, da je tista točka, kjer se počasi naša mnenja začnejo razlikovati, ampak je tudi res, da je slogov več. Mi pa pravzaprav v tem trenutku nimamo potrdila zdaj, kaj je tisto, kar je slogovno neustrezno. Kaj bi recimo, verjetno nek časopisni slog, časopisni žanr zahteva neko hitro, lakonično izražanje, neke klišeje, da ljudje to razumejo, drugače kot leposlovni slog, kjer je pravzaprav vsak pisec zavezan svoji, svojemu občutku jezikovnemu, kot tudi vi, kot ste prej omenili.

IP: Lahko preveč pravilna utesnjena govorica deluje celo okorno po vašem mnenju?

HD: Seveda.

MS: Gotovo lahko, mislim. Glede lektorjev, to je obsežna tema in zelo hitro si lahko krivičen, ampak lektorji po eni strani opravljajo zelo vredno delo, po drugi strani so pa ujeti v lastno, mislim, ne v lastno past, ampak v past lastnega početja. V to da morajo dejansko včasih prikazati svojo potrebnost tudi z manj potrebnimi popravki, ki pa seveda nas spričo relativne prestrašenosti pišočih in govorečih lahko najdejo na plodna tla, na tem smislu, vse rdeče dobim, ni reakcija: kaj si mi pa to popravljaj, daj mi to utemelji, jaz sem šel pogledat tudi sam, ne vem v priročnike in tam je to možno, ampak so: uh, vse, nič ne vem. V tem smislu se je težko ubraniti te vloge. Tudi lektorstvo je, tako mi poročajo nekateri lektorji, postane, postane neke vrste ponos na to, da ti določene stvari ti veš celo več, kot seveda razni inštitutski in fakultetni jezikoslovci, ne, bolj si branik pravega in narobnega. To je približno tako, kot če vam nekdo pride računalnik ali pa kopalnico popraviti: kdo je pa to delal, v tem smislu je lektorstvo razpeto med plemenito poslanstvo, med negativnimi povratnimi učinki, da so ljudje, zlasti na medijih tudi, se mi zdi, zaradi te lektorske strogosti nehali sami razmišljati o sami odgovornosti glede besedila, ne, potem je pa ta lažna, s čim se tudi strinjam, da moraš biti odgovoren tako za vsebino kot za formo, ker je to neločljivo, pri nas pa obstaja občutek, da jaz bom vsebino zapakiral, lektor, ti pa iz tega naredi nekaj.

LA: (prekine MS) Problem bi bil, če bi lektorje ukinili. To bi bil velik problem recimo. Tako v tiskanih medijih pa tudi pri nas.

MS: To je približno tako kot škropljenje. Mislim, se opravičujem lektorjem. Ampak zdaj, ne, seveda, če nehaš škropiti, so najprej jabolka piškava, ne, ampak sčasoma se pa jablana okrepi in moraš zato razločiti, kje bo zdaj na splošno šprical, mislim, kje se da to drugače narediti in te debate je malo.

LA: (prekine MS) Saj lektorji so bolj naš izum. Ne vem, če imajo povsod lektorje.

MKG: (začne govoriti hkrati z LA, ko ta zaključuje svojo misel) Kratkočasni izum med drugo svetovno vojno, ko so bile ljudje nešolani (K: pogleda MS).

MS: Jaz se s tem ne strinjam, ker vem, da je v 19. stoletju že tako bilo, mislim, da se je tam začelo, ko so ljudje morali začeti pisati članke v KiRN pa seveda niso bili šolani in razen nekaj nadarjenih posameznikov niso bili gotovi, kako naj zdaj pišem, ne samo da bo pravilno, ampak da bo izzvenelo tudi ravno prav imenitno izrečeno in tako naprej. Recimo to so take zabavne zgodbe, prvo pismo bralcev, ki sem ga jaz zasledil v KiRN leta 1843, je bilo v obliki soneta. Soneta. Tam nek župnik piše, da so ga narobe, narobe navedli njegovo ime, zato ker ni

bilo, ni vedel najbrž, kako naj napiše to, da bo vsaj približno izrečeno zvenelo verodostojno in imenitno. In takrat je bila ta pomoč pri javni rabi zelo potrebna.

MKG: To so bili stavci, ne, ki so bili zelo imenitni in izobraženi, in ko so stavili te časopise in to je bilo najbolj izučeno.

IP: (prekine MKG) Vem, ampak po mojem mnenju je eno jezikovna sproščenost, da si lahko jezikovno sproščen, moraš imeti znanje (MS pritrdi: Gotovo.). Eno pa je nevednost. Včasih ste objavljali, gospod Ambrožič, več teh jezikovnih pritožb na vaši spletni strani. Zdaj je tega manj, je manj napak, ali se ljudi nič ne prime?

LA: Bom rekel, da je bolj slab odziv, ne. Jaz sem veliko objavljaj na spletni strani varuha razne pripombe, pritožbe, tudi jezikovne, ampak nekako ni odziva, kot sicer na mnenja kot sporočila varuha, ni pravega odziva niti v hiši niti v programskem svetu. To je pa slabo. Moram reči, da ta {e} bi rekel, od teh silnih odzivov, ki so recimo, dosti odzivov na to, sprožili to temo, oglasi, televizijski oglasi. Enega sem že prej omenil, ne.

IP: Ja oni želijo bolj osebno, bolj intimno nagovoriti posameznika, tam ... (prekine ga LD: Recimo ...) je več dopustno.

LA: Bolj bi pričakoval recimo, da se bodo slovenisti oglasili na neke stvari, ki jih recimo gledamo kar tako dneve in mesece in tako naprej. Moram reči, da služba, ki se ukvarja s tem, nekako parira in potem te oglase napačne odstranjuje, recimo enega sem omenil. Drugi je ta, polovično vikanje, ki je neka zavarovalnica, so pa tukaj ti nemški, bom rekel te nemške besede oziroma oglasi za nemške avtomobile: Wir leben autos, ne, se pravi, živimo avtomobile, (IP prekine: prevedli so ...), ali pa še boljše bi bilo živimo tramvaj, ne, in tako naprej. To se kaže.

IP: Ali se čutite dolžni vi oglasiti, ali je sploh potrebno da se, ali je to sploh narobe, kaj mislite? (K: pogleda vse goste)

MKG: Jaz sem se ravno na to temo oglasila, {H} ampak ravno obratno, seveda. Veste, oglaševanje je v dobrem in slabem, tako kot tudi vsaka druga jezikovna zvrst pač lahko rezultat dobrih ali slabih piscev, torej medijski jezik, oglaševalski jezik, so ljudje, ki ga pišejo, ga obvladajo, ki imajo vstopne pogoje in nimajo težav z normo javnega sporočanja. Hkrati pa danes z demokratizacijo vstopajo v medije, v oglaševanje ljudje, ki so seveda tudi neizobraženi, in tukaj se vsi strinjamo, da seveda je veliko šlamparije, če smem tako reči, "šlamparije", veliko stvari, zaradi katerih rečemo, tega ne bom brala, ko dobimo tiste napol prevedene, recimo kakšne oglasne prospekte in navodila, ki jih seveda ne razumemo, ne, in potem rečejo, da smo funkcionalno nepismeni, ampak je problem s samim besedilom, ki ga ne razumemo. So pa stvari v oglaševanju, oglaševanje je danes pravzaprav dejavnost, ki vas mora v dveh sekundah ujeti.

IP: To so triki, ne (oglas se med govorom MKG)

MKG: Bombardirani ste z vsem in vi medtem ko delate nekaj drugega, oglaševalec želi priti k vam in vam nekaj prodati, vas za nekaj prepričati. In ima zelo, zelo malo časa. Se pravi, da potem uporabi nekaj, kar vas bo presenetilo.

IP: Ja, zdaj jih jemljete v bran, ali ugotavljate to dejstvo?

MKG: Ugotavljam to dejstvo in jih tudi jemljem v bran, ker se seveda vsa naša besedila, medijska, oglaševalska vedno, a veste, ocenjujejo na podlagi jezikovne kritike.

LA: Ampak oglaševalce tudi zavezujejo pravila (vmes MKG: Absolutno). Jaz bom navedel še en grd primer, ne, ki žal se je polno ljudi okužilo z njim. Tam je bila, je bil nek oglas, trikrat in Loterija Slovenija in pravi: zadane, potem gledam športne reporterje: zadane, zadane; in vsa mladež govori zadane. Se pravi ta zadane, ki ga nikjer ni, zadane je, to se je tako razpaslo.

IP: Morda pa je, zdaj bomo slišali (prekine ga LA: Ne, ne, zdaj na koncu bo to prav standardizirano?).

MS: Ne bo standardizirano, zlepa ne, najbrž. Jaz ne sodelujem pri standardizaciji. To je vzročna, vzročna povezava kot ne vem, približno kot zjutraj sem obul škornje in bo deževalo najbrž, ne, mislim. To zadeti, zadenem, zadenem je že zdavnaj, bi rekel, najbrž po neki napačni analogiji, ki jo naredimo v svoji glavi, se nam zdi to bolj normalno in se pol zmeraj popravljamo nazaj, tako kot pri otrocih, z otroki, ko moramo zmeraj računati, ne. Ampak je pa res, tukaj pa mogoče boste rekli, da je to, kaj bi rekel, protislovno, da sta si, to da si vesoljni, razen redkih izjem, športni komentatorji ne morejo tega finala spola zapomniti, recimo, to se pa tudi meni zdi prav smešno, ne. In zdaj kot rečeno, kakšen odgovor imate, a to so reklame krive, kdo je kriv za to? Pri čemer reklama sploh ne bi rekli, reklame ne, ampak oglasi.

MKG: Oglasi.

MS: No, naprej. Mislim, kdo je zdaj, neka osnovna spretnost pri poklicnih govorcih slovenščine mora biti in tudi po mojem, če se odloči za namerno provociranje, se odločijo in marsikdo to tudi počne, ne, jim tudi prevzame odgovornost zase, ampak neka, neka, kako bi rekel, neka nevtralna drža pa mora biti taka, da ti svoje orodje resnično bolje obvladaš kot običajni govorci.

IP: In odgovornost za to bo imel tudi slovenski pravopis (K: gleda HD).

HD: Na nek način posredno ...

IP: (prekine HD) Jaz predlagam samo nekaj, o tem nekoliko kasneje. Govorili smo, kako se jezik spreminja. Imamo tudi kaj na to temo, Nino?

NO: Ja, sem pripravil eno ljudsko, malce prirejeno, in sicer ravno o tem, kako se jezik spreminja in kako beseda, ki je bila nekoč povsem napačna, je danes normalna, če lahko tako rečem. (sledi pesem Nina Ošlaka)

IP: Ja, je nekaj resnice v tem, gospa Dobrovoljc, ne. Kar je včeraj še burilo strasti, bo jutri v pravopisu morda obče sprejeto, ampak na vas je. Vi imate veliko odgovornost, vi ste kot neka ustava jezikovna.

HD: No, ustava, mi smo pravzaprav (IP jo prekine: Ali pa zakonski aktus). Dejansko smo, pravzaprav ustvarjamo priročnike, na katere se ljudje lahko sklicujejo. In mislim, da je to tisto, kar je z vidika jezikovnega uporabnika tudi najbolj potrebno v tem trenutku. Mi v našo jezikovno svetovalnico, ki deluje na ISJ FR, tudi zato ker je od priprave zadnjega pravopisa minilo že več kot deset let in so se pojavile neke nove jezikovne okoliščine in ljudi zanima, kako zdaj v teh položajih rabiti (prekine jo IP).

IP: Takrat ni bilo Facebooka, ne.

HD: Recimo ne (IP jo prekine).

IP: To, da je knjiga na obrazu, ali bo ostal Facebook?

HD: Facebook, kako, Facebook je pač lastno ime in je glede tega nesprejemljivo, mislim nespremenljivo.

IP potrdi: Tako.

HD: Po drugi strani pa se mi zdi, da prav ta naša jezikovna svetovalnica, ki nam pomaga pri posodobitvi pravopisa, razkriva tiste normativne vrzeli, zadrege, ki jih v pravopisu nimamo, pri katerih se je raba že spremenila ali pa ogromno kopico novih tujih besed in pa imen, ki jih ljudje ne znajo sklanjati, in mi vemo, da jim moramo v pravopisu nameniti več pozornosti ali pa pri ločilih, da moramo ta pravila za rabo ločil napisati bolj dostopno uporabniku, ker ni samo to, da ljudje pač tega nočejo odpreti, včasih tega pravila preprosto ne znajo interpretirati, kaj šele potem aplicirati na konkreten primer. In take raziskave smo že opravljali, da smo ugotovili, da recimo pravila za polstavčno neko vejico cel razred študentov slovenistike, cel letnik, ni znal pravilno postaviti na podlagi tega pravila, neke vejice. Tako da to je tudi naloga, da se spremeni dikcija recimo pravil in pa da se tudi v slovarju ljudje včasih ne znajdejo potem med temi pikami, krožci, kaj je odsvetovano, kaj je prepovedano, kaj je pravzaprav v rabi (prekine jo IP).

IP: Prepovedano, drugo pa odsvetovano.

HD: Recimo nedovoljeno, ali pa kaj naj bi bilo bolj priporočljivo. Je pa res, da ko poslušam vse, se mi zdi, da vsak od nas ima neko svojo preferenco, nekaj mu ni večš, ne in potem se mi zdi, da vsak od nas potem to bolj zasleduje, zato je bolj občutljiv, ne. Tako kot je Marko prej omenil finale, ne, to njega moti, ne, nekoga, nekega drugega jezikoslovca ne. Vas (K: usmerjeno govori LA) vaši gledalci nenehno opozarjajo na napake in ste tudi že potem na te stvari precej bolj pozorni, ko jih zasledujete v vsakdanji pač govorici. Mene na primer moti Petrol klub kartica. Zakaj ne rečemo Petrolova klubska kartica, zakaj ne rečemo Mercatorjev center namesto Mercator center, mislim, da vsak od nas ima neko področje, na katerega se specializira.

LA: A to Podbevšek teater mislite.

HD: Ali pa Denis Avdič show.

MKG: Tega je ogromno.

LA: Čeprav recimo, kaj pa pravite recimo na splet, se pravi na te nove stvari, na sms-e ...? Se pravi tukaj se tudi pa elektronska sporočila, tukaj se tudi v bistvu nihče ne spoštuje pravil, nihče ne spoštuje (prekinja IP) velike začetnice, nihče, preprosto se to tolerira, ne, da nihče ničesar ne spoštuje.

MS: Mislim, to so nove oblike sporazumevanja, ki so povezane s pisno, {e} bi rekel s pisnim izražanjem, ki je v takem okolju, ki je bilo sicer, ki je bilo rezervirano drugače za ustno. In tukaj se dogajajo spremembe in tudi ljudje so negotovi. Jaz sam recimo, ne vem, a naj zdaj z sms-om nekaj uradnega rešujem, ali je to dovolj ali ne. Pri elektronski pošti je pa čisto jasno. Razlika med če ti nekdo javno, če ti nekdo uradno sporoči nekaj, ali tudi pri študentih in tako naprej, popolnoma jasna razlika. In zdaj to, da imajo ljudje več, bi strokovno rekli, pisnih zmožnosti, se nam je včasih zdelo nepojmljivo, tako kot se je včasih nepojmljivo zdelo, da bo imelo več oblek pa več srajc. {H} Nepojmljivo. Jaz doma nenehno poslušam, eno srajco smo imeli, v nedeljo smo jo oprali in naslednjo nedeljo spet. Ne, saj si predstavljam, kako je bilo, bi rekel, glede smradu, ampak tukaj mislim, zdaj pričakovat, da bojo ljudje med sabo si pisali na 140-ih, zasebno, z vsemi končnicami in skloni, pri čemer dejansko nekateri to počnejo, ker drugače ne znajo. Nekateri pa znamo, mislim, jaz to, {e} mama mi nenehno govori, da sem jaz to že pri šestih, sedmih, ko sem začel pisat, pisal neformalna sporočila: sm, igram fuzbal, zanalašč, ampak pravzaprav, mislim v tem smislu, se mi zdi. Res je prav, če za sproščeno govorno in pisno življenje v nekem jeziku, moraš obvladat marsikaj. Ampak če se držiš samo tiste t. i. knjižne pravilne, to pomeni, da si na marsikaterem drugem področju zelo šibek.

IP: To ne, ampak gospod Ambrožič je mislil, da je veliko večja odgovornost tistih, ki pišejo v nekem, v nekem javnem življenju ...

MS: (prekine IP) To je res, ampak če se vrnemo na reklame, ne. Kdo z zdravo pametjo bo pomislil, da so reklame vzor nekega jezika, ki ga moramo se držati in tako naprej. To se mi zdi, da je nerealno, te vzročno-posledične povezave so marsikdaj, se zdijo popolnoma običajne, so, ampak so problematične ...

LA: (prekine MS) Samo v javnem mediju kot je televizija ali pa radio, pač je to pomembno.

MS: (prekine LA, ki vmes še nekaj momlja) Mislim, če reklama hoče provocirati.

MKG: Ja, in hoče provocirati. Hoče poustvariti neko govorno situacijo v resnici. In konec koncev tudi Wir leben autos v nemščini ni zborna nemščina, ampak gre za nekaj, kar je hote aktualizirano, kot je tukaj. Tam je še bolje, ker je res ta liben leben, ne, in gre za stilem, gre za stil in tukaj se, tukaj se srečajo zdaj različna mnenja, zdaj to kar ves čas govorimo. Mi imamo nekaj, kar je ustaljeno kot jezikovni sistem in to, kar je Marko rekel, ne. Ne vem, torej slovnica v ožjem pomenu kot jo razumemo v šolskem. In tukaj se absolutno strinjamo.

Govorijo drug čez drugega: MKG, MS, IP.

MS: Lačen si ful drugačen, ne. To je duhovito, jaz se še zdaj nasmejem vsakič, ko vidim, ne zaradi sporočila, ampak zaradi pač vizualne te.

IP: Ali obstaja (MS ga prekine).

MS: Samo če lahko dokončam. Če ljudje, mislim: a lačen sem ful drugačen, zdaj pa lahko ful uporabljam v vseh, ni res, ne, je pa res, da otroci, mislim, ko slišiš otroka, da ima pravzaprav kot edini prislov stopnje, visoke stopnje uporablja ful, takrat je čas, da mu začneš ponujati še kakšne druge. Najbrž šola je gotovo vpliv tega, ne popolno, je pa vse ?? Ne, ni res, pač še kako prihaja, mislim, ogromno ostane tega, ki se regulira, ki pripelje do neke, bi rekel, dostojne govorice. Samo če se pa sprašujemo o hrupen, bučen, otvoritev, ne vem kaj, a je vejica vem zakaj, morala nujno biti ali nujno ne biti zožujemo, zožujemo pogled na nekaj.

IP: Ne, jaz pa imam vtis, da ga pa laično preveč, preveč združujemo. Moje vprašanje je, ali jezik, ki ga govori številčno malo ljudi, ali ga je potrebno bolj obvarovati kot neko veliko jezikovno področje, ali za to ni sploh nobene potrebe?

MKG: Veste, mi ga varujemo tam, kjer ga ni treba.

IP: No, zdaj pa gremo še na ta jezik, neformalni jezik mladih, *ful*, *kul*, je to še, ali so sedaj že nove besede, Nino?

NO: Ja, med moji vrstniki je to še aktualno.

MS: A veste slučajno, kaj je *blagič*?

NO: Sem že slišal.

MS: A veste (K: pogleda vse navzoče), kaj je *blagič*. To je *blagor*, reče se *blagič* tebi.

IP: Rok trajanja neke besede je zelo kratek, ne.

MKG: To je bistvo za sleng ... (prekine jo voditelj in reče: A imamo kaj o slegnu? – to vpraša glasbenika NO).

NO: Tudi o slengu.

IP: Prosim. (pesem NO) Hvala za te zanimive, zanimive zadeve, ne. Ampak govorimo o jeziku mladih, ta mora obstajati, verjetno tudi ko smo, ko smo z najmlajšimi, verjetno jih ne

nagovarjamo v neki knjižni slovenščini. Otroci se vendarle učijo v otroškem jeziku in kaj mislite?

IP prekine MS z vprašanjem: A je bolj zapletenejša ...

MS ga ponovno prekine in reče: Glejte, skozi prekinjate s takimi vprašanji, ki pravzaprav dejansko ...

IP: Tukaj me pa že zmanjka.

MS nadaljuje: To je tudi nevljudno, tako prekinjanje.

IP: Vem, vem in ni bilo mišljeno v tem.

MS: Pustim se sprovocirat.

IP: Absolutno se lahko.

MS nadaljuje: Pridemo do tega, kar ste vi rekli (K: pokaže na LA), važna je vsebina.

IP: Ampak to, kar je rekel gospod Stabej, tudi pri tujih jezikih je tako. Spodbujati je treba govorjenje, pisanje.

MS: Kar je Helena rekla, odvezanost odgovornosti.

IP: (prekine HD, ko ta končuje stavek) Ste vi sčasoma prišli do tega purizma, pa ste na začetku tudi bili taki, da ste stalno popravljali, samo videli napake? (K: pogled usmeri na HD)

IP prekine MS: Profesor Stabej; nato obmolči, saj MS nadaljuje.

IP: Absolutno, ampak jaz mislim, da je, če govorimo o radiu in televiziji Slovenije kot neki kulturni ustanovi, največji kulturni ustanovi medijskega prostora, odgovornost toliko večja. Zanima me, gospod Ambrožič, ste osamljeni v tem boju, boste še opozarjali na to, napake, vas bo minilo?

IP: Še zaključna misel, smo že na koncu. Torej, naslov oddaje Kam greš, slovenščina? Gre slovenščina po gobe ali gre v pravo smer? (K: pokaže na HD za odgovor) ... Ampak potrebno je paziti, da ne zaide, nevarnost je vedno prisotna (K: pogleda MKG) ... Dejstvo je, da ima vsak na svoj način prav, dejstvo je, da smo to oddajo pripeljali do konca, veliko dobrega smo slišali. Hvala, ker ste prišli, tudi ker niste bili tako strogi, gledalci vam bodo hvaležni, morda bo kdo več se razgovoril s kakšno napako več. Vi pa le bdite in ne dajte se (K: govori LA), še kakšnih odgovorov, ki jih dobite, vztrajajte. Hvala tudi vam, ki ste vztrajali z nami. To je bil Polnočni klub, nasvidenje do prihodnjič.

9.2 Polnočni klub: Pot do človeka

(na sporedu 15. 5. 2015)

Povzetek, ki ga najdemo na spletni strani Polnočnega kluba:

Skoraj ga ni posameznika, ki v težavah ne bi čutil potrebe, da se zaupa prijatelju, terapevtu ali sorodni duši. Biti slišan je včasih že dovolj za rešitev nepremostljivih težav. Zakaj se je ob stiski nujno odpreti človeku, bodo razložili Anita Ogulin z Zveze prijateljev mladine Moste Polje, Aleksander Doplihar, zdravnik in vodja ambulante Pro Bono, doktor Christian Gostenčnik, med drugim zakonski in družinski terapevt, in Borut Pogačnik, grafolog, psihoterapevt in prijatelj invalidov. Sodelovala pa bosta tudi Neža Bračun in Damjan Pančur. Pogovor bo vodil Igor Pirkovič.

Legenda: Anita Ogulin (AO), Aleksander Doplihar (AD), Christian Gostenčnik (CG), Borut Pogačnik (BO), Neža Bračun (NB), Damjan Pančur (DP), Igor Pirkovič (IP).

IP: Dober večer. Včasih, ko je bolečina vidna navzven, je lažje, pravijo. Ko pa je stiska močno potlačena in zaklenjena v človekovo dušo in ko s takim nevidnim bremenom hodimo drug mimo drugega, potem, potem se utesnjenost še pogloblja. Današnji gostje se dnevno srečujejo z ljudmi v težavah in hvala bogu znajo najti pot do človeka tudi takrat, ko je ta že skoraj prepredena s čermi. Gostje Polnočnega kluba so Anita Ogulin z Zveze prijateljev mladine Moste-Polje, Aleksander Doplihar, zdravnik in vodja ambulante Pro Bono, doktor Christian Gostenčnik, med drugim zakonski in družinski terapevt, pa Borut Pogačnik, grafolog, psihoterapevt in prijatelj invalidov. Dober večer, spoštovani, ker se te odzvali v to oddajo. Imam občutek, da je posamezniku vse bolj razvrednoteno v današnji družbi in da je vreden toliko, kolikor kotira njegov položaj na družbeni lestvici.

IP: Anita Ogulin, a smo se za to borili (K: pogled usmeri k AO – ona ima spoštljiv odnos do voditelja, vikanje)?

IP: Ja, gospod Doplihar, vi vodite ambulanto Pro Bono, skoraj bi si človek želel, da bi imeli malo strank, ampak jih v zadnjem času imate veliko. Opažate tudi vi, da je človek vse bolj razvrednoten, tisti, ki nima bogatih staršev, ki nima mrež ljubijev, navaden človek? (K: obrne se k njemu)

IP: Gospod Gostenčnik (K: IP se obrne k njemu), dali ste skozi generacije in generacije ljudi, kako opažate ta razvoj nekega socialnega standarda pri ljudje, pri ljudeh, kako gledate na vse to? (vmes, med govorom CG, IP potrdi neko misel: Ja.)

IP: Ja, saj, sreča pa žalost sta zelo relativni stvari. Gospod Pogačnik, kje smo mi na tej družbeni lestvici? A mi vidimo recimo ta kozarec pri vas napol poln ali napol prazen. Kaj vi mislite? (vmes med govorom BP, IP potrdi neko misel: Ja.)

IP: Ja, no, iz vaših (BP) stavkov izhaja pač domneva, da smo stvari spustili iz svojih rok, ampak mi kdaj izgovorimo o tem kako, kako so ljudem z raznoraznimi težavami stvari ušle iz svojih rok in so šli iskat pomoč k temu. Anita Ogulin, morda včasih prehitro človek pomisli, da so mu stvari ušle iz rok, s kakšnimi primeri se vi srečujete, verjetno z mamicami, z najmlajšimi.

IP: In oni potrebujejo vas (K: s prstom pokaže na AO), vi se pa tudi od njih lahko kaj naučite, verjetno.

IP: Gospod Doplihar, slišal sem ljudi, ki so rekli, hvala bogu, da so taki ljudje, kot ste vi, četudi včasih ne z roko v roki, z nekimi mogoče tudi formalizmi in tako naprej, ampak vendarle ljudje radi potrkajo na vaša vrata. S kakšnimi primeri se pa vi srečujete? A je to tudi kriza njihovega duha zaradi razvrednotenja neki družbeni lestvici, trikrat premislijo, preden bodo potrkali na neko zastonj zdravniško pomoč, bom rekel.

IP: (vmes prekine AD in reče:) Kaj pa v zadnjih letih recimo? Kasneje doda še: In niso več, {e} zdravstveno zavarovani ali kako? (K: medtem ko AD govori, IP gleda nekaj časa v list z opombami).

IP: Ja, veliko je takih zamrznjenih duš, ne, gospod Gostenčnik, kako jih odprete?

(Vsem daje količinsko enake priložnosti za vključitev v pogovor.)

IP: Potrebujejo strokovnjaka, verjetno (prekine CG).

IP: Gospod Pogačnik, ko pride človek k vam, bodisi da so to ljudje v stiski pa tudi invalidi recimo, a veliko vložite, da jih razbremenite, morda tudi tega občutka manjvrednosti, da ga izenačite v izhodišču z ostalimi.

IP: Ampak ima še nekaj v sebi, česar niti sam ne ve (prekine BP).

IP: Zdaj, mi imamo tudi pripravljeni dve zgodbi o tem, o čemer govorimo (K: vzame list z opombami). Jaz vabim gospo Gordano Bojanović Sivčević (K: gleda na list in prebere ime), če se nam pridruži. Lepo pozdravljeni, gospa, vi prihajate iz ... (ona odgovori, da je iz BiH, iz Tuzle).

IP: Pred leti ste prišli (GBS) v Slovenijo (ona pove, da je bilo to pred sedmimi leti, prišla je s hčerko, ki se je rodila pred rokom poroda, in ima cerebralno paralizo in hipotonični sindrom), s težko popotnico ste prišli v Slovenijo, pred sedmimi leti (K: IP jo posluša, ker pravi, da zdravljenje v BiH ni bilo več mogoče).

IP: In kaj se je potem zgodilo po dveh, treh letih, kako je to potekalo (GBS)?

IP: Bili ste že verjetno obupani na koncu (GBS).

IP: Ampak potem ste nekako splezali čez ta zid, če ste zdaj še tukaj. Kaj se je zgodilo (GBS)?

IP: In potem ste si priznali, da sami ne morete in ste šli k nekemu (K: usmeri pogled k GBS).

IP: Na tej točki bi se ustavili. Gospod Gostenčnik, vi ste neposredni bil vpleten v to, še en dokaz več, kako pametno, da je gospa, včasih si moraš priznati, da si nemočen.

IP: In videli ste potem (K: govori neposredno GBS), da so neki ljudje, ki vas sploh slišijo.

IP: Ja, in potem ste dobili tudi tisto moč za naprej. Ne obžalujete tega koraka (K: govori neposredno GBS)? Se stvari popravljajo?

IP: Vam je kar malo nerodno (K: obrne se k AO, ker jo ostali gostje hvalijo zaradi ponujene pomoči), za to se vam opravičujem, ker vas dobro, dobro poznam, poznamo.

IP: In to je že nek začetek proti (je prekinjen, se ne odzove) sami rešitvi, ne.

IP: Gospa Gordana, jaz se vam zahvaljujem za pogum, ker ste delili to zgodbo, veliko sreče in če bo priložnost tudi vi komu pomagajte. Preden damo besedo glasbi, gospod Doplihar, da človek lahko vleče iz težav druge ljudi, a mora tudi samo kdaj občutiti kakšno stisko. Vam je bilo vam vse dano v otroštvu, ali kako?

IP: Ste bili pa povezani.

IP: Gremo zdaj še k Neži Bračun (K: ponovno pogleda na list z opombami in prebere njeno ime), Nessi umetniško ime, in Damjanu Pančurju. Po navadi imamo glasbo bolj v razvedrilnih programih, ampak če je osmišljena vsebinsko, kot pravita vidva: včasih kaj prekriža tvojo pot in ne znaš stopiti iz zablod, ko ne veš ne kod ne kam, pride kdo, da nisi sam. Pa se izpovejta skozi te verze, prosim (sledi glasbeni vložek).

IP: Ja, hvala lepa. Ne obupaj, glej naprej, če po cvetje greš skozi trnje kdaj. Jaz sem bil enkrat pri vas, v torkih ali sredah ko so cele množice na Zvezi prijateljev mladine, tega morda ljudje ne vedo, da se to dogaja sredi Ljubljane. A napolnite tudi sebe, ko napolnite otroka s tistimi iskrami v očeh, ko pride po eno staro, zavrženo kolo in se ga veseli bolj kot Paris Hilton odprtja novega hotela, recimo (K: pogled usmeri k AO).

IP: Ja, ampak poiščejo vas, jaz sem tam videl v vrstah, ko pride nekdo, ki ni del njih, se tiste mamice, kar, kar mogoče stran gledajo, obračajo stran. Za božjo voljo, zaman je govorit, da jim ni potrebno bit njih sram, ne. Kako jih zmehčate, a pridejo z eno tako zavoro, z enim krčem k vam, da se odločijo za ta korak, da poiščejo nekoga, to ni enostavno, ne (AO)?

IP: Dokončna odločitev? (prekine AO)

IP: Nič ni narobe z vami (ponavlja za AO).

IP: Kakšno pa je, v treh stavkih, vaše otroštvo (K: vpraša AO)?

IP: Je mogoče pa še težje, kot ste prej načeli, kako pa vi to odprete, kanale do srca nekoga, ki je še včeraj bil višji ali dober srednji razred, in je potem ta padec dosti nižji, verjetno pride z zelo slabo samopodobo. To jih je morda sram, da se je to zgodilo? (K: nagovori AD)

IP: To je nizek padec za nekoga.

IP: Saj to je najhujše, ko se, ko se ne vidi navzven, te težave se lahko, tudi do včeraj dveh uspešnih zakoncev, ki se znajdetta v stiski. Kako se vi srečujete s tem? A je, a se dva primera različno težko odpirata? (obrne se k CG)

IP: So bili primeri, ko so rekli, dobro, da smo prišli do vas, bili smo prepričani, da so zadeve nerešljive (obrne se k CG)?

IP: Gospod Pogačnik, tretjemu se lahko nekdo odpre, ne, dva zakonca ... (BP odgovori nazaj).

IP: To, kar komu paše, ne (IP prekine BP).

IP: Vi morate znat vzpostaviti zaupanje, da ga ta, ki pride k vam, dobi občutek, da vam lahko zaupa, ne, kot strokovnjak (obrne se k AD).

IP: Hvala za ta krog. Neža, kdaj se bo oglasila Ave Maria iz cerkvenih zvonov? (ponovi za njo: Avgusta.) Tudi bodoča zakonca, ne. Verjamem, da v tem času je pot samo navzgor, posuta s cvetjem, a je kakšen kamen spotike bil do zdaj? (K: posluša in reče: Rešila s pogovorom, verjetno.) To so take lepe težave, recimo ali Gerd Brucks ali Eagles, recimo v avtu, tukaj sta oba zaprisežena cantrijaša. Damjan, pa bi načeloma, ko poslušate to, sta blizu razmišljanja, da če bi se kaj pojavilo, teoretično, bi zmogla najti pot do tretjega človeka, verjamete v to, da lahko tretji šele pomaga?

IP: To je zrelo razmišljanje, bi rekel (pogovarja se z DP).

IP: Absolutno in vidim, da bosta (K: pogleda DP in NB) v glasbi zdaj povedala med drugim eno tako misel, ki smo jo razbrali že is sedanjega, vajinih izjav, če si kdaj v dvomu, če si kdaj v skrbeh, odpravi se k nekomu, da ti poišče iskre v očeh (sledi glasbeni vložek).

IP: Hvala lepa, še kako drži to, kar sta rekla, iz prakse potrjeno. Vabim gospo Snežano Zarić, da se nam pridruži. Ko ste bili v dvomu (K: SZ se še usedla ni, on jo pa že sprašuje), ste se odpravili tudi vi k nekomu, ne, izhaja iz vaše zgodbe, nam zaupate del svoje zgodbe, vi ste šli neko normalno življenje, potem so se pojavile težave.

IP: Ste takrat imeli službo (SZ)? (ona odgovori) To lahko vpliva.

IP: Kakšnega sonca na nebu niti slučajno ne vidiš. (ona govori naprej) Kaj je bilo tisto najbolj črno, na kar ste pomislili? Ste si upali sploh pomisliti na jutri (SZ)?

IP: Na Zvezo prijateljev mladine (SZ).

IP: To je pomenilo, nekdo je odgovoren, zdaj mora pa it naprej (SZ).

IP: Še pravočasno. (SZ govori naprej) In spet vam je prisluhnil nek tretji človek, ki ga niste prej poznali. (govori naprej) In kaj so vam ti pogovori dali, to samozavest, kako je s tem?

IP: In vam ni žal, da ste storili ta korak (pogled usmeri k SZ)?

IP: Ostanite še z nami. Gospod Pogačnik, je res, da tisti, ki gre skozi nekaj, lažje razume o tem drugim, ki so v stiski?

IP: Koliko je pa pomembno, ko te nekdo prosi za pomoč, da pomagaš takoj, ne, zdaj je pa petek pa se slišiva v ponedeljek recimo (K: vpraša vse).

IP: Kako se ljudje oklepajo življenja včasih in na koncu jim za to ni žal. Gospod Doplihar, je treba verjeti tudi v ljudi, ki pa so s svojimi nespametnimi potezami, bom rekel po svoji krivdi, sami povzročili tako stanje. Še vedno je treba videti v njih človeka, upanje?

IP: Niso znali drugače, verjetno? (K: vpraša AD)

IP: Ja, seveda (potrdi besede AD), Anita Ogulin, sprejemljivi ni nujno za državo, za družbo pa vendar.

IP: Morda komu odpremo oči. Še nekaj bi, bi, bi rad slišal od vas (K: pogleda SZ), {e} imeli ste takšne in drugačne težave, partner je bil še, {e} z možem sta se razšla, sta še vedno na bojni nogi, letijo kopja, ko se vidita?

IP: No (prekine SZ), gospod Gostenčnik, očitno sta zelo odrasla (govori o SZ in njenem možu, o njunem odnosu po ločitvi).

IP: Ja, in otroci so vam hvaležni, vam bodo hvaležni za vedno (gleda SZ).

IP: Ali pa s tretjim (prekine AO med diskusijo).

IP: No, zdaj pa za ostale povejte, kako pametno je, da ste izrekli (gleda SZ), grem probat še nekam drugam, sama ne bom mogla rešit.

IP: Ste si pustili, da vam nekdo odpre poti.

IP: In ostale organizacije (prekinja SZ), hvala bogu za vsakega, ki ste tukaj. Hvala lepa za to dragoceno izkušnjo, kajti samo ex-katedra seveda, se strinjate vsi, to je treba potrditi tudi v praksi, gospa Gordana (K: govoril pa je Snežani) in veliko sreče v življenju. Seveda za ene je nekaj problem, za druge ni, vse pač, vse je relativno kot pogled na svet, eden gleda destruktivno, drugi se smeje spet, enemu ovane roža v duši prej, drug pa spleza preko stene, prek nevidnih mej. Neža in Damjan še zadnjič nocoj, prosim.

IP: Ja, lahko zaploskamo (ploskanje). Hvala lepa, hvala vama za to, tri čudovite predstave, za en zrel nagovor tudi ostalim in verjamem, da se bosta smejala od avgusta naprej še bolj prešerno. Neža, veliko sreče tudi v glasbeni karieri, pred tabo je velika solistična pot. Takih vokalov kot je Neža Bračun pri nas ni veliko. Hvala lepa. A je res, da je, saj nikoli nimamo vsega, da ne bi, če hočemo, da ne bi bili nezadovoljni. Ljudje so zelo čemerni, tudi če imajo

samo en milijon evrov namesto dveh, ne. Vse je relativno (K: nagovori AO, govori ona in nato CG).

IP: Čakajte (prekine CG), a se je prav odločit zjutraj, ali bom jaz slabe volje, ali bom pa bom srečen?

IP: To je pa verjetno priznanje ljudi, da mogoče je včasih kdo tretji del njihove rešitve, ne, gospod Pogačnik?

IP: A lahko en lep dan, nekaj lepih izkušenj, trasirajo pot tudi za naprej, ko človek vidi vendarle, se da, ne (K: pogleda AO)?

IP: Vi ste imeli (gleda: AO) kakšen zelo hud primer v vaši karieri, ne? Veliko tega je bilo.

IP: Samo dokler ni prepozno (vmes med govorom AO).

IP: Pa čeprav so prva vrata zaprta, če imaš nesrečno roko (AO).

IP: Vaša ambulanta (gleda AD) bo še pomagala? Ste še aktivni, osebno?

IP: Ni treba da je Slovenija druga Švica, naj bo samo tista Slovenija, ki se ... (prekine ga BP)

IP: Bi jim odprli vrata (govor je o tistih, ki odločajo vse o državi, da tudi potrebujejo terapijo; AD), zakaj pa ne. Nenazadnje vas veže poklicna molčečnost in velika imena ne bi prišla nikoli v javnost. Hvala lepa, ker ste bili tukaj, ker ste odprli kakšen kanal gotovo komu, tisoče gledalcev, ki so nas spremljali, {e}. Bila je pozitivna oddaja, govorili smo o težkih stvareh, tudi o izkušnjah ljudi, ampak na koncu je neka luč, luč pa si lahko ugasnemo samo sami, no če jo hočemo. Da je le ne bi nikoli ugasnili, se vam zahvaljujem za ta pogovor. To je bila oddaja Polnočni klub, vidimo se zopet kmalu, nasvidenje, lep pozdrav.

9.3 Polnočni klub: Kot pes in mačka

(na sporedu 7. 8. 2015)

Povzetek, ki ga najdemo na spletni strani Polnočnega kluba:

Gotovo ste že slišali, da se dva razumeta kot pes in mačka, kar navadno ne pomeni nič dobrega. Pa imajo živali res svoj značaj ali si ljudje izbiramo ljubljence na podlagi svojega? Ste že spoznali muce Divo, Nino, Meri in Jonasa v prvi in edini slovenski mačji kavarni? V naš studio sta tokrat prišli mucii Chilli iz kavarne in Pikaču iz zavetišča na Gmajnicah. Z Vido Petrovčič bodo v studiu o vsem klepetali Maja Kalaš, Maksimiljana Marinšek, Tina Piskač Sedej, Robert Sankovič in Marko Oman, in nam skušali tako razkriti skrivnosti mačjih in pasjih značajev in značajske lastnosti njihovih lastnikov.

Legenda: Maja Kalaš (MK), Maksimiljana Marinšek (MM), Tina Piskač Sedej (TPS), Robert Sankovič (RS) in Marko Oman (MO), Vida Petrovčič (VP).

VP: Dober večer, spoštovane gledalke in gledalci. Gotovo ste že slišali za prisposodobno, da se dva razumeta kot pes in mačka. Seveda pri tem mislimo, da se ne razumeta najbolje. Zato se v nocojšnjem Polnočnem klubu sprašujemo, ali imajo živali značaj oziroma, ali si ljudje izbiramo živali glede na svoj značaj. Osredotočili se bomo predvsem na psa in mačko. Naši nocojšnji gostje so Maja Kalaš, odgovorna urednica dveh revij, *Kužek* in *Mucek*, doktorica Maksimiljana Marinšek, psihologinja in terapevtka z živalmi, Robert Sankovič in Tina Piskač Sedej, oba sta lastnika Cat caffe, to se pravi kavarne, mačja kavarna bi se po naše reklo, in Marko Oman, vodja zavetišča Ljubljana na Gmajnicah. Seveda sta naša gosta tudi dva mucka, prvi je tale, ki ga ima gospod Robert Sankovič v naročju in je tudi jasno v tej vaši mačji kavarni, to je mucek Chilli. Najbrž zato Chilli, ker je malce rdečkaste barve (K: obrnjena govori RS), to bomo raziskali kasneje oziroma kmalu. No, gospod Oman pa je tudi prinesel mucka, to je pa en bogi mucek, ki mu manjka uček, {e} desni uček, in se imenuje Pikaču. Torej to sta tudi naša nocojšnja gosta. Zdaj pa gospod Robert Sankovič in gospa Tina Piskač Sedej, vidva sta odprla kavarno, mačjo kavarno v bistvu, in notri imata mucke. Povejte najprej, gospod Sankovič, zakaj, od kod ta ideja.

VP: (vmes prekine RS) No, to ste lih povedali za kakšno drugo oddajo o ženskem značaju, ampak dobro. {H}

VP: No, pa zdaj poglejmo za začetek, kakšna je ta notranjost te vaše kavarne, mi smo pripravili nekaj vaših fotografij, kako je videti mačja kavarna pa boste povedali (RS), kaj vse je notri in v čem se razlikuje, recimo pohištvo. Torej vi imate noter pet muck, o njih kasneje, zdaj te police, kaj, čemu služijo te police?

VP: Sicer pa spijo tudi sicer ponoči, ko je kavarna zaprta, na teh policah (RS)?

VP: Ja, saj moram povedati, da so to zelo družabni mucki, da ko sem prišla, ne, so vsi prišli takoj do mene in poskusili moj kapučino {H}. No, glejte, zdaj vi (RS in TPS) imate tukaj, tudi vidimo, recimo tele mucke in kapučino, zdaj malo mi povejte, vi imate pet muck, eden je tale Chilli, ki je zelo radoveden, ne. Kako ste izbrali te mucke?

VP: Aha, torej, kaj vi menite (RS in TPS), ali se te vaše mačke, ki jih imate, teh pet, ločijo po značaju. Kakšen značaj imajo?

VP: A to je ta, ki jo zdaj gledamo, bela je Diva. (vmes RS pove nekaj besed) Ja.

VP: To je ta, ki je danes tule. (ponovi za TPS) Pa smetanco ja {H}.

VP: Aha, no, pogledjte zdaj, ta lokal je na Prulah, je razmeroma majhen in ko pridejo ljudje notri, kaj se zgodi. A je to prvi tak lokal v Ljubljani (RS)?

VP: To je pa res (K: potrdi besede RS). {H}

VP: Ja (K: potrdi besede RS).

VP: No, ampak zakaj pridejo ljudje gledati mačke (RS)?

VP: Aha, aha, ker mačka se usede tudi gostu v naročje, ne (RS)?

VP: Aha, no, gospa Tina, vi ste rekli, da ste imeli raje prej mačke, vaš partner Robert pa pse, a se vi počutite kaj drugačni, kako vi gledate na to idejo, da so ljudje po značaju eni bolj nagnjeni k mačkam, eni bolj mačkasti, da tako rečemo, eni pa bolj nagnjeni k psom. Je kakšna razlika?

VP: To je res (K: potrdi besede TPS). Mačka je zelo čista, no, čeprav tudi nekateri psi, obstajajo nekatere pasme, ki nimajo vonja. Dobro, dajmo zdaj pogledat, imamo slike teh vaših petih mačk, pa vas povabim, da jih predstavite, da vidimo, omenili ste to večjo mačko, kosmato, a ne, majčken nam povejte, zdaj ko se bomo sprehodili po teh slikah, da nam predstavite, kdo je kdo. Najprej lahko začnete s Chillijem. To je kakšna pasma?

VP: Kaj to pomeni (K: vpraša RS)?

VP: Aha, to je Chilli recimo, smo ga videli. To je pa črn mucek, to je pa (RS)? (K: gledajo fotografije mačk)

VP: (K: prekine RS) Gmajnice, to vam je gospod Oman priskrbel. Pa tale muca?

VP: Ja. Aha, te dva sta pasme (RS)?

VP: Kako ste zbrali te pasme, zakaj, kdo, kakšno mačko naj si izbere človek, recimo za stanovanje. Mislim, da je tale Chilli zelo umirjen, ta je prav res za ... (TPS)

VP: To se pravi, človek, ki rad skrbi za nekoga (TPS).

VP: Kot za otroka, ne. (K: ponovi za TPS) Da ga malo pocrklja. No, še to, kar ste omenili, da pokažemo vse te vaše fotografije, nek bonton imate tudi v restavraciji, mogoče še o tem lahko rečemo besedo, kajti vendarle je pomembno, da se človek zna obnašati. Saj to imate tudi takole, na nek način, v takile brošurici, sicer pa je tole, kaj recimo?

VP: No, imamo srečo, da danes ni še nič počilo, včasih kaj počni v studiu. Dobro, gospa doktorica Maksimiljana Marinšek, vi ste psihologinja, tudi sicer terapevtka z živalmi, napisali ste kar nekaj knjig, predvsem posvečenih konjem, ne. Recimo takole lahko pokažete, to so vaše zelo zanimive knjige: *Psihologija konja*.

VP: (K: prekine MM) O tem ... No, nas, seveda vaš oče je tudi gospod Maks Tušak, in je tudi znan, vidva sta tudi skupaj začela z očetom. No, pa vendarle recimo, zakaj je to človek–žival, kot ste dali naslov tej knjigi, zdrava naveza? Za kaj gre pri tej navezi (MM)?

VP: Malce nam povejte, komu lahko pomagata recimo vi in pri kakšnih stanjih, da tako rečem, z živalmi? Vi ste tudi pripravili kar nekaj fotografij teh vaših terapij z živalmi, veliko je otrok, tudi sicer mogoče lahko gledamo malce te slikice pa boste povedali (MM).

VP: Ja ... aha ...

VP: Ja, ja, ja, no, videli ... videli smo koze, malce nam povejte, človek–žival, za katero bolezen ali pa stanje (MM).

VP: To se pravi, če ima nekdo strah pred psom pa kaj še (MM)?

VP: In jim druženje z živaljo potem pomaga (MM)?

VP: Dobro, ampak zdaj to temeljno vprašanje, ali imajo živali značaj, oziroma ali si ljudje izbiramo žival glede na svoj značaj. Kakšne recimo živali (MM)?

VP: Ja, to je pa res. (K: potrdi besede MM) Imate prav, ja.

VP: Ja, zakaj recimo (MM)?

VP: Najstnice. (K: med tem ko govori MM)

VP: Pa lep je konj, zelo estetski. Mogoče je to ta želja po tej lepoti, višini, eleganci, ja.

VP: No, zanimiva žival pri vas je tudi osliček. Kdo ima pa oslička rad (MM)? {H}

VP: Kaj pa te značajske razlike, pes – mačka, ki smo jih omenili, to obstaja ali ne? Je to nek urbani mit, bi tako rekli (MM).

VP: Kakšni ljudje so teji, ki imajo radi bolj muce, in kakšni so tisti, ki imajo radi bolj pse (MM)?

VP: In vi ste (K: govori MM), po značaju?

VP: No, vidite, da je težko postaviti mejo, ne (MM).

VP: Dobro, gospa Maja Kalaš, vi ste odgovorna urednica teh dveh lepih revij, *Kužek* pa *Mucek*, *Kužkov* je več, ne, več izvodov, da tako rečem, večkrat izide *Kužek* na leto. Zakaj?

VP: Kaj je najbolj pogosto vprašanje (MK)?

VP: No, pa ko sem si malce pogledala tudi po spletnih straneh, sem ugotovila, da je to zdaj zelo moderno, no, tudi mi smo imeli včasih doma, ko sem bila še doma, psa pa ni bilo toliko tega, teh tem, zdaj pa katere copatke za psa, pa plašček ja ali ne, hišica, celo kozmetika. Torej, kaj so zdaj te nove teme? Gre tudi malce za eno modno muho ali ne (MK)?

VP: Torej pes ni več pri hiši zato, da bi jo čuval, ampak je nekakšna igrača. En nadomestek za družbo, ali za kaj (MK)?

VP: Aha, kaj pa *Mucek*? Tu pa imam sedaj revijo *Mucek*, ta izide samo štirikrat. Kaj so pa tu najbolj pogosta vprašanja, ki zanimajo ljudi (MK)?

VP: Pa tudi ni tok miši, no. Dobro razen na kakšni kmetiji, ne, mačka je tudi služila temu bolj, zdaj pa res spet crkljanju, lahko rečem. Torej, glejte, zanima me vendarle ta razlika maček–

pes. Zakaj se ne razumeta vsaj, ali pa je to mogoče neko prepričanje, ki ne drži, ali pa na prvi pogled pravijo, da imata govorico telesa različno (MK).

VP: In to hitro, ne. Dobro, gospod Oman, zdaj boste pa vi povedali, vi se pa pripeljali mucka, ki nima desnega očesa, tega revčka ste našli kje? Zdaj ga imate v zavetišču, ste mu operirali to oko. Malce nam povejte to drugo plat medalje, ne, ki ni tako modena in modna, revijalna, ampak tisto kruto potem.

VP: Torej, Pikaču je star? (K: vmes odgovori MO) Dva meseca. (K: ponovi za MO).

VP: Ali ima on sploh možnost, da ga kdo posvoji, namreč ljudje smo precej vizualni, a ne, če mucek ni tako lep, tak revijalen, kot so tam mucki, potem ni mogoče tako zanimiv, kaj menite (MO)?

VP: Aha, ljudje.

VP: Da skrbijo. (K: poskuša pomagati MO pri ubeseditvi)

VP: Majhne otroke v bistvu, ne, {H} da bi cukali.

VP: No, ampak tudi vi, ne, gospa Tina Piskač, ste vzeli, mislim, da se Jonas imenuje, to je domača mačka, *felix domestica* ali kako se imenuje po latinsko, navadno domačo mačko v zavetišču Gmajnice. Zakaj ste jo vzeli?

VP: To je ta črni, ne, ta črn (TPS).

VP: No, a je bilo pomembno, vi ste mogoče vse mačke naenkrat, ko ste jih vzeli, so bile vse mlade. A je bilo to pomembno, da ni bila neka zelo starejša in že uveljavljena v Caffeu in tako (TPS)?

VP: To je zdaj ta, kot vidimo, to je zdaj Jonas. Kakšen je on zdaj v kavarni, torej kaj je razlika med njim, ki je v kavarni z bratci in sestricami, da tako rečem, pa nekim muckom, ki je samo doma (TPS).

VP: Aha, torej škodo pa naredijo, a ne, mucke, ali ne, tudi v kavarni nekaj zgrizejo, kakšno pohištvo ali blago (RS)?

VP: Cenike so zgrizle? {H}

VP: Naredijo kakšno škodo ljudem, ki pridejo (RS)?

VP: Ampak nekoč je že prišel nekdo s psom v kavarno. Kako je bilo pa to (RS)?

VP: {H} Dobro. To je tudi eden od mitov ne, gospa Marinšek, vi ste prej začeli, imamo nekaj lepih slikic kuža–muca skupaj, ne. Torej to je tudi mogoče neko napačno mišljenje. A kako je s tem, se razumejo kot pes in mačka ali ne?

VP: V čem je ta trik, da se pes in mačka, da sobivata ne da bi se prepirala, da tako rečem, prhala in praskala (MM)?

VP: Aha, samo domače.

VP: Ja kako jim pa to poveste (misli na živali) (MM)?

VP: A morate biti tudi dosledni, natančni, pravični kot pri otrocih (MM)?

VP: Ja, torej vsakemu svoj lonček.

VP: No pa, recimo, znani so filmi, eden od filmov je ne, mož je bil bolj na mačke, žena bolj za pse ali mogoče obratno, pa sta si nagajala in to. To potem tudi ni v redu, moramo biti res pravični do vseh, če se nam zgodi, da pripelje vsak svojo žival. Recimo, če bi vidva, bi vi pripeljali psa v to zvezo, pa bi potem imeli še vse, kje doma mogoče (RS)?

VP: Kaj vas bolj vleče pri psih, zakaj jih imate radi (RS)?

VP: No, imate pa tole hišico, oziroma eno tako prenosno hišico, to je tudi zdaj zelo pametno imeti za muco (RS).

VP: Mačka gre rada v neko škatlo, se rada zapre.

VP: Ja, saj vidim. Tudi Chilli je kar zaprt v vašem naročju, da kar glavico skrije pa je na varnem (RS).

VP: Poslušajte, kako je s to čistočo, dajte mi povedat. Torej tisto, kar človek res odnese iz vaše restavracije, je kakšna mačja dlaka, to pa je ne (TPS).

VP: Aja, umivate po dlaki? A res (TPS)?

VP: No, to je tudi ena od napačnih predpostavk. Nekaj sem jih izbrala na internetu, da mačke ne marajo vode. Mačke marajo vodo? Kako je s tem? ... gospa Tina.

VP: Veste, kaj je zanimivo, gospod Robert, vi pravite, da ste bolj človek, ki ima raje pse, ampak maček je pa ves čas pri vas. Kako si to razlagate?

VP: Mogoče pa res.

VP: Tudi meni je Chilli zelo všeč. Jaz imam tudi raje pse sicer. Dobro, pojdimo ... Izvolite, ste vi želeli še kaj dodati? (K: obrne se k MM)

VP: Gospod Oman, zdaj pa, vi ste prinesli tudi, pripravili smo eno fotografijo psa Nikota, pes Niko, namreč izbrali smo tiste revčke, ki ne dobijo lastnika. Zdaj pa pogledjmo tega Nikota, da bomo dobili predstavo, to je zdaj Niko, kakšen pes je to in zakaj on ne dobi lastnika, koliko je star in tako naprej.

VP: No, povejte nam (MO).

VP: In to je krat sedem.

VP: Kdo naj ga posvoji? Koga zdaj išče? Vi povejte, kakšen naj bo ta človek. Koliko naj bo star (MO)?

VP: Zanimivo, ne. Tudi za črne muce pravijo, da, mislim, to je zdaj spet nek mit, prinašajo nesrečo in vi ste prav organizirali neko akcijo o tej zgodbi, da bi ja posvojili ljudje črne muce. Malce nam povejte, kako je bilo (MO).

VP: Šest prstov?

VP: Pred črno mačko.

VP: Ali si upajo. {H}

VP: Dobro, zdaj imamo še eno serijo posnetkov. Vi imate sprehajalce psov, torej povejte nam, za kaj gre. To so tisti psi, malce bomo rekli težje prilagojeni, neprilagojeni in kaj vi dosegate s temi sprehodi. Zakaj jih sprehajate (MO)?

VP: In to so vaši kužki iz zavetišča recimo (MO).

VP: Rotvajler in s sprehajalko.

VP: Torej, kaj dosežete s temi sprehajalci, kaj se zgodi (MO)?

VP: Tudi psi potrebujejo čustva.

VP: Dobro, gospa Kalaš, kako pomembna je ta socializacija zdaj, o kateri govori gospod, pa kdaj naj napoči. Brala sem nekje v teh revijah, da je en določen čas, če pa se zamudi neko obdobje, potem se pa zamudi ta socialni vidik. To je podobno kot pri ljudeh, ne?

VP: Ampak zdaj je neka nova, nov trend nekih psihologov za pse, psihiatrov, da tako rečemo, je kaj teže na tem, tudi piše v teh revijah, so vse sorte vprašanj (MK).

VP: No, ampak glejte, to je zanimivo vprašanje, a je potem to tako, kot pravijo pri otrocih, če verjamete v to, da so razvajeni otroci, lahko so potem tudi živali razvajene, če od vas ves čas pričakujejo neko nagrado. Zdaj tu je, ali je kazen ali nagrada, kaj izbrati. Ker če je kazen, potem je to ta dresura, če je pa nagrada, kako je s tem? Bodo potem živali ves čas pričakovale enako nagrado, če ne bodo pa poredne, da tako rečem (MK). {H}

VP: Tega ni več, ali kako je zdaj s tem? Kakšna je zdaj doktrina (MK)?

VP: Je pa res, da je ultimativna kazen pa smrt, ne, gospod Oman? Včasih je pa treba kakšno žival preprosto usmrtiti. Ali kako, z odločbo, da tako rečem.

VP: Je pa slišati tudi recimo drugačna mnenja, recimo tudi to kastriranje, potem naletela sem, V Ameriki seveda, kje drugje, da so mačkom, dvema krasnima črnima mačkoma, ki sta živela samo notri, izpulili nohte, da nista delala škode na pohištvu, potem seveda jasno tudi živali uspavamo, ali pa jim mogoče pripisujemo nekaj, o čemer ne vemo nič. Se vam ne zdi tudi to neke vrste nasilje? Sploh to uspavanje, meni, jaz tega ne morem sprejeti, ne. Ko damo žival ubiti, rečemo, da smo jo uspavali. Mislim, to je pa res hinavščina, se vam ne zdi (MO)?

VP: Da se brani, ne.

VP: No, pa vendarle odvezamemo. Dobro, gospa Marinšek, vi ste psihologinja, recimo, te živali zahtevajo kar nekaj skrbi. Seveda je to zelo v redu, lahko rečem za sebe, da sem ugotovila potem kasneje v življenju, da sem se veliko naučila tega reda, vsak dan psa ven, hrana, torej tukaj ni nedelje. To je vsak dan isto. Je pa res, da to vsi ljudje ne zmorejo in

praktično je to tudi en velik pritisk, namreč velikokrat ljudje še za svoje otroke ali pa svoje starše, lahko rečem, ne uspejo in si ne vzamejo časa. Zdaj pa za žival pa naj bi si, ali kaj se točno dogaja, nam lahko poveste o praksi, a res potem ljudje toliko skrbijo ali potem končajo v zavetiščih?

VP: Zamenjati.

VP: A je žival primerno darilo, recimo za spričevalo ali pa za novo leto, rojstni dan (MM)?

VP: No, pa recimo opazam, pa če naredim primerjavo med imeti psa nekoč predavnimi leti, pa danes, je pa le bolj odgovorno. Veste, pes ima čip, vedno se ugotovi, čigav je, treba je pobirati iztrebke, to je pa zdaj res nekaj bolj odgovornega in nenazadnje so tudi kazni, če ne pripelješ psa na cepljenje, pa dobiš kar mandatno kazen, ne, kot za prometni prekršek.

VP: Jaz kot opazujem, se mi zdi, da Britanci imajo precej živali, psov predvsem. No, tako, če bi rekla, katera nacija. Imate kakšno idejo? (K: vpraša MM) Recimo vi ste (K: govori RS) rekli Nizozemci, v Holandiji, da so na Nizozemskem take mačje kavarne, imate kakšno idejo? Pride kakšen tujec in reče vau, to je pa.

VP: Ja, je pa res zanimivo, recimo, če, zdaj ste rekli, umiti roke, če božamo muco, ona se takoj potem poliže in očisti, ne. Ker tole, da bi me pa nek drug vonj in to. To je zelo interesantno, koliko je mačka čista (RS)?

VP: Ja, agrume, sovražijo. To je res ja. Glejte, a je kaj na tem, to je mogoče še en tak urbani mit, da kamor se mačka usede, tja se ni dobro usesti, da je tam neka negativna energija.

VP: Najbrž res, ali pa tudi recimo, če se mačka nekam na telo usede, je tam kakšna bolezen (RS)?

VP: Gospa Tina, imate vi kakšno idejo?

VP: Da vas je pozdravila mačka (TPS). No, pogledjmo zdaj še, vi ste prinesli tu tako prenosno škatlo, da tako rečem hišico, nek kovček, kletko v bistvu za muco. Kaj pa je muca, to je tudi bistveno drugače, kot je bilo včasih, ko smo mi imeli psa doma pa tudi mačka, ne, smo jetrca rezali, kuhali pljučka pa tako, zdaj tega ni več.

VP: S surovim mesom (TPS)?

VP: Pa vi verjamete, da je to dobro? No, recimo, jaz sem pa rahlo skeptična. Se mi zdi, slišala sem pa nekje, da za te brikete, da imajo tako specifičen okus in praktično na nek način navadijo mačko samo na to najdražjo, točno to, specifično, recimo, atlantsko tuno in pika ali pa kar koli bi pač bilo. Se vam zdi, da je tu tudi industrija malce skrenila v svojo smer (TPS)?

VP: Ja, bi tale Chilli ujel, ujela ta muca se kakšno miško, če bi jo imeli slučajno tam v Prulah ali kako (TPS)?

VP: Kaj vi rečete, Robi?

VP: A bejžte, ampak ona je v sorodu z egipčansko mačko, ne, te so take bolj tanke, kako?

VP: Ima zelo malo dlake, bi človek mislil, da je kaj narobe s to mačko, ko jo pogledaš. To je pač taka pasma. Zelo lepa muca pa malce večja ušesa ima, ne (RS)?

VP: Dobro, tu vedno nastopi to vprašanje, gospod Oman, čistokrvnega psa z rodovnikom ali pa nekega pritepenca, da tako rečem, neko ščene ali kaj naj rečem, to sem zelo grdo povedala. Kako gledajo ljudje, ki pridejo na Gmajnice, na to? Vi imate v bistvu tam same mešance, ali imate tudi kakšnega (MO)?

VP: Ki je mogoče že malce degeneriran.

VP: Ja, saj je tudi obvezna, cepljenje je obvezno proti steklini. In vi tudi s tem čipom bi lahko videli, kdo je, ali kdo ni, vsi podatki so nekje shranjeni.

VP: Ker se ugotovi, kdo je lastnik, kdo ga je zavrgel.

VP: Kako pa vi gledate na ta pojav, recimo, da je zdaj precej moderno, da imajo ljudje podgane, dihurje, zajce doma. Kaj je pa to? Kaj se pa tukaj dogaja (MO)?

VP: Gospa Marinšek, če nam vi pomagate raztolmačiti, kdo si izbere podgano, recimo, ali pa dihurja? Kakšna oseba? Kaj se dogaja?

VP: No, vi ste pri svojem študiju, mislim, da za doktorat, napravili neko analizo in analizirali prašiča in ta je najbolj pameten (MM).

VP: To se pravi, če bi želeli imeti doma žival, s katero lahko igramo šah recimo ... s svinjo (MM). {H}

VP: Dobro, zdaj gospa Kalaš, nekje sem prebrala na spletu največ zmot o mačkah pa pet največjih zmot o psih, a ne, dobro, nekaj teh orehov smo že v izluščili, črna mačka prinaša nesrečo, mačka mora imeti vsaj eno leglo mladičkov, preden se jo sterilizira, kot pes in mačka se dva razumeta, mačke so hinavske, na primer, ali pa to o psih, da psa pozimi ne zebe, ne, recimo pravijo, da ga tudi zeme, zebe, ali pa da je pes lahko na verigi, ali pa da je za neprimerno vzgojo, neprimerno vedenje kriva slaba vzgoja. Torej, katerega od teh prepričanj, bi vi rekli, da je najbolj razširjeno in je najbolj zmotno. Česa mi ne vemo o mačkah in o psih?

VP: Katere živali imate pa vi doma? (K: obrne se k MK)

VP: No, še tole, gospod Oman, sicer smo pri koncu, vendarle me zanima, te mačke, ki živijo kar tako v naravi pa niso risi, ali pa mogoče tudi psi v kakšnem pasjem tropu, volkovi, a so to divje mačke, kako se pa te obnašajo?

VP: Domačih, ja.

VP: Ob smetnjakih, pa ti pridejo.

VP: Ampak je pri vas prepovedano, ne? (K: obrne se k RS)

VP: Dobro, edino en podatek nam še manjka v tej oddaji, gospod Oman, vi boste najbrž vedeli, koliko je v Sloveniji psov in koliko je mačk, kakšna ocena?

VP: Petdeset tisoč, a tristo petdeset tisoč.

VP: No, torej to je zdaj konec naše oddaje, vsi ste seveda povabljeni, da pridete po kakšno žival tudi v zavetišče na Gmajnice pa tudi drugam po Sloveniji, seveda, in to sta bila naša pes in mačka predvsem. Najlepše se zahvaljujem vsem gostom za komentarje, še posebej pa dvema muckoma, ki sta bila tako, tako zelo pridna in sta dobro držala tule zastavo za svojo pasmo. {H} Torej, najlepša hvala za pozornost tudi vam in če ste bili z nami lahko noč.

9.4 Polnočni klub: Bele ladje na morju

(na sporedu 24. 7. 2015)

Povzetek, ki ga najdemo na spletni strani Polnočnega kluba:

Vas zanima, kdo je slovenski Onassis in koliko milijonov evrov je plačal za svojo ladjo, ki je najdaljša zasebna ladja, registrirana v Sloveniji, in kako so na predvojnih križarjenjih po Jadranu premožni gospodje prijavljali svoje ljubice? Vas zanima, koliko turistov bodo letos potniške ladje pripeljale v Koper in kam je svojo soprogo na poročni popeljal poveljnik večnamenske ladje Triglav? O vsem tem se bo Vida Petrovčič z gosti Jano Tolja, Živo Cankar, Andrejem Pečarjem, Markom Pavliho, Vladimirjem Poličem in Mitjo Lamutom pogovarjala v tokratnem Polnočnem klubu »Bele ladje na morju«.

Legenda: Jana Tolja (JT), Živa Cankar (ŽC), Andrej Pečar (AP), Marko Pavliha (MP), Vladimir Polič (VP), Mitja Lamut (ML), Vida Petrovčič (VP).

VP: Dober večer, spoštovane gledalke in gledalci. Če do danes še niste bili prepričani o tem, ali je Slovenija pomorska država ali ne, vas bodo gostje v nocojšnjem Polnočnem klubu gotovo prepričali o tem, da je. Pa pogledjte, koga smo nocoj povabili v naš studio. To so Živa Cankar, univerzitetna diplomirana inženirka tehnologije prometa, nekdanja prva častnica krova, Jana Tolja, svetovalka župana v mestni občini Koper, Andrej Pečar, poveljnik večnamenske ladje Triglav, Marko Pavliha, profesor prava na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani, Vladimir Polič, podjetnik in Mitja Lamut, odvetnik. En lep pozdrav vsem skupaj. Skoraj ne vem, pri kom bi začela, en je bolj zanimiv kot drugi, pa začnimo najprej s tem, kar nas najbolj prepriča, to so potniške ladje, ki prihajajo v Luko Koper. Gospa Tolja, vi ste se pohvalili, lahko v zadnjih letih, predvsem pa letos, da prave

lepotice prihajajo k nam, pridobili ste jih v Koper. Poglejmo za začetek to sliko. Kakšne ladje vse pridejo in če prej ne, smo se zdaj prepričali. To so pravzaprav križarke. Povejte nam kaj več o teh ladjah.

VP: Torej kaj zdaj to pomeni za Slovenijo, toliko turistov naenkrat in kako dolgo ostanejo (JT)?

VP: Sploh pa ne pomorska, pristanišče.

VP: No, hvala za kompliment (K: obrne se k JT), tudi Koper je v redu. {H} Ampak pogledajmo zdaj strukturo gostov še malce. Vi ste pripravili nekaj diagramov, to je tudi zelo zanimivo. Kdo so pravzaprav ti vaši gostje in tudi po številu lahko pokažemo te slike. Torej največ je, recimo zdaj letos jih pričakujete 60.000, to je ogromna številka. Kaj rečejo v Trstu, so besni na vas (JT)? {H}

VP: No, tu imamo graf recimo. To se pravi, zdaj po nacionalnosti je največ, kot vidimo ... ja.

VP: No, po starostni strukturi, predlagam, da pogledamo, še dva grafa imamo, koliko so stari ti potniki. Recimo so kar takole ne, nad 60 so, se pravi upokojenci (JT)?

VP: Industrija lahko rečemo. No, recimo imamo še en graf, da še tega komentirava (JT), to je pa to, kako se gibljejo potniki, seveda več jih je bilo pred leti a ne, recimo pred krizo mogoče. Tamle vidim, leto enajst je bilo, ali pa sredi krize, kaj se je v bistvu zgodilo, malce povejte.

VP: Torej kar se tiče prihodov in turizma smo pomorska država vsekakor.

VP: No, zdaj pa pogledajmo naše ladje, seveda damo prednost vojski. Gospod Andrej Pečar, vi ste poveljnik večnamenske ladje Triglav, tu ste prinesli krasni dve maketi, torej Triglav je ta velika, povejte nam kaj več.

VP: Triglav so nam dali Rusi za, am, namesto da bi plačali klirinški dolg, če malce povemo ozadje, ali kako je bilo? (K: prekinila je AP)

VP: Kaj pa Ankaran (AP)?

VP: Torej čemu služita zdaj ti, zakaj je Triglav tako velik, dobro pustimo, da so pač Rusi nam dali tako ladjo, ampak čemu služi ta ladja (AP)?

VP: No, naj povem, da ste danes zelo čedni ne. Tudi name naredijo te vaše obleka in vse to, kar imate pripeto, naredi kar precejšen vtis, moram reči, da ste taki kot iz holivudskega filma. Malce nam povejte zdaj, če razložite čin, *apuleto*, kaj so to, kakšne značke imate (AP)?

VP: Aha, to na ramenih in imate samo en gumb, kaj pa je to (AP)?

VP: A okej. {H}

VP: Torej zdaj pomeni ta pentlja pa tista črta, to je to. Bi lahko še več dodali pri vas na ramena (AP). To pa še čaka.

VP: Dobro, zdaj pa to, kar imate na levi strani (AP).

VP: Aha, torej tako, kot če bi mi imeli vse naše bralne značke in te za odliko tako pripeto. In seveda imate tudi ime (AP). Dobro, da ne pozabite. {H} Ampak sicer, če bi šli v boj, bi imeli kakšno verižico, tako kot imajo Natovi vojaki, pa se polovica odlomi in to.

VP: Torej tako ste vi oblečeni v službi vsak dan (AP)?

VP: Pa še kapa je tole.

VP: Jo daste gor (AP)? Dejte, da vas vidimo. Ja čedni, zelo lepi. {H} Super. Dobro, zdaj da se še pohvalimo, še ni konec pa seveda potem pridemo še nazaj na vse te zanimive zgodbe. Gospod Vladimir Polič, podjetnik, imate podjetje na Tajskem, ampak imate pa tudi najdaljšo ladjo, registrirano v Sloveniji, a je tako, sem prav povedala?

VP: Od civilnih, vojaško pustimo ja, dobro, k vojaški se še vrnemo. Lahko pogledamo vašo ladjo, Adriatic Star. No, če jo pogledamo, zdaj bomo pogledali, je dolga 36, to je zdaj ta ladja. Torej kaj zdaj, kako je to možno, a Splošna plovba pa jih ima v Panami, kje so pa tiste registrirane?

VP: Otočju, ampak glejte (VP).

VP: Ko sva se pogovarjala in ko sva se pripravljala na tole oddajo, ta ladja je trgovska ladja, vsaka, ki je daljša od 24 metrov, ste rekli, je trgovska, ali kako je s tem (VP)?

VP: Je ladja.

VP: Vaša je potniška (VP)?

VP: Ima 200 bruto registrskih ton, je seveda največja, kot smo rekli, in to kar je bilo zame najbolj zanimivo je, da ni davka na tako ladjo. Kako to (VP)?

VP: Dobro, kaj zdaj vi počnete s to ladjo, stala je tri milijone ameriških dolarjev, čemu služi zdaj danes (VP)?

VP: Na prenovi, ampak sicer ste jo oddajali ruskim petičnežem, da ne rečem, Arabcem pa.

VP: To stane koliko (VP)?

VP: Dobro gospod Polič, vas, vi ste v bistvu, no zdaj bom pogojno rekla nek slovenski Onassis, ladjar recimo, imate tole največjo registrirano, torej zasebno ladjo. Kako pa izgledajo ljudje, a je kaj veliko nevoščljivosti, kaj se dogaja?

VP: A je bil kdaj Drnovšek na vaši ladji? Pa kdo drug, politiki so prišli kakšni, se pokazat, ali pogledat (VP).

VP: Mesić.

VP: No, ampak zdaj ko ste omenili Gazprom (VP), to je pa zelo zanimivo vprašanje, koliko porabi taka ladja, recimo rečmo na sto kilometrov ali vi imate vozle, povejte nam eno enoto. Recimo na uro.

VP: No, to pa res morate imeti zveze pri Gazprom, to pa potrebujete prijateljstvo z Millerjem (VP). {H}

VP: Gremo naprej. Zdaj imamo med gosti tudi Živo Cankar, Živa Cankar je pa včasih bila prva častnica krova na trgovski ladji, nad vami je bil samo še kapitan. Vi ste razmeroma mladi, povejte nam zdaj, imate seveda narejeno Fakulteto za pomorstvo in promet, smer navtika, kako je to potem v tej praksi, obvezni praksi, ste bili dvanajst mesecev in dvanajst dni na obveznem potovanju okoli sveta. Povejte nam, kakšno je življenje na ladji?

VP: To bi bilo kot pri nas brezplačno pripravništvo, vi ste dobili nekaj drobiža (ŽC).

VP: No, pogledjmo vaše fotografije, vi ste jih nekaj tudi pripravili iz teh vaših potovanj oziroma službe, da tako rečem. Kje je bilo to, kaj zdaj vidimo (ŽC)?

VP: To ste vi (ŽC)?

VP: Aha, to se pravi, vi ste imeli razsuti tovor na tej ladji, ste skrbela (ŽC).

VP: Kaj je zdaj ... krokodil.

VP: To ste natovarjali. Vi ste skrbeli, da se je tovor natovoril in raztovoril (ŽC).

VP: In to bi bilo vaše delovno mesto recimo, vi sedite na tem stolu ali kako (ŽC)?

VP: Torej vi ste šli zdaj okoli sveta, povejte približno, zavili ste ... (ŽC)

VP: Slučajno.

VP: Ker vi sledite tovoru ne, tam kjer je tovor, tja pa greste (ŽC).

VP: Redna linija ne.

VP: Ampak glejte, to je težko, eno leto vas ni bilo doma, kaj so rekli starši? Kako so sploh reagirali na ta vaš poklic (ŽC)?

VP: V Savono.

VP: Je pa danes lažje, imate Skype mogoče, računalnik, WiFi, se povežete (ŽC).

VP: Samo zdaj niste več na ladji, zdaj ste v pisarni Splošne plovbe (ŽC).

VP: Dobro. No zdaj o življenju na ladji, gospod Lamut, vi pa precej veste o tem, namreč tudi sami ste bili na križarjenjih, napisali ste pa dve zelo zanimivi knjigi, zdaj seveda gremo na to, da je res Slovenija pomorska država, to so *Parniki Jadrana na razglednicah*, začeli ste zbirati razglednice, ko ste bili še majhni, rekli ste, da ste živeli v Ilirski Bistrici in bili velikokrat na Reki. No in to je zdaj druga knjiga *Potniške ladje na razglednicah*. Malce nam povejte, o čem pišete.

VP: Saj mi zdaj malce gledamo Meteor, Prinzess Viktoria.

VP: To se pravi, to so bile redne linije, potem pa okoli leta 60, 65 je pa zadnjič šla, ker so pa letala nekako povozila ta promet.

VP: Glejte, katere ladje so prihajale v Koper, namreč danes govorimo o Sloveniji kot o pomorski državi, so prihajale take velike potniške ladje že nekoč, so Slovenci križarili? Ko sva gledala te vaše sezname, ker včasih je bilo to zelo, bom rekla, nobel, recimo seznam potnikov, tudi Poliči so med njimi, menda ne vaši predniki (K: obrne se k VP), no recimo, malce nam pokažite, kako je bilo videti tak seznam takih gostov (ML).

VP: To ljubico {H}.

VP: Tole je avstrijski Loyd (ML)?

VP: Pa dobro iz teh seznamov potnikov so bili Slovenci tako premožni, da so si lahko privoščili eno leto stran od doma, zapravljanje denarja, dolgočasenje na ladji recimo, zdaj sem rekla eno zelo sporno zadevo. {H}

VP: No, ampak danes pa so a ne, na križarjenjih, gospod Pavliha, zdaj ni fotografij, danes pa je zaščita podatkov, vaši domači, gospe niso pustile slike pokazat.

VP: Dobro, tako da tudi mi vam, imamo tu zdaj nekaj takih prospektov, ki jih lahko najdemo kjer koli, ja. To so pa prospekti z vaših križarjenj (MP).

VP: Črn brod, ja. (govori MP) Gusarjev.

VP: O tem bo še gospod mogoče še kaj povedal, ja (ML). Križarjenj.

VP: To je pa grozno. {H} No saj, glejte, to so zdaj vprašanja. Recimo klavstrofobija, to že ni za te potnike ne. Pa ko je recimo, so te nezgode bile in prav tragične nesreče s Costo Concordio in drugimi ladjami. Zdaj me zanima to, recimo jaz se ne bi odločila za to potovanje prav iz teh razlogov, a je res recimo, da se zaklenejo vse naenkrat vse ključavnice, tako digitalno, da ti ljudje niso mogli ven (MP).

VP: Tam si niti s kompasom ne morete pomagati, ker spreminja smer, ne (MP).

VP: Ja, groza.

VP: No, gospod Lamut, vi imate neko kartico, tudi vi precej potujete po teh industrijskih potniških ladjah, bomo rekli pogojno rečeno. Kaj se je pri vas zgodilo? Vi bi morali to dati pa ni nihče vzel, ali kaj je bilo točno?

VP: To je emergency drill. Torej to kartico bi vi morali oddati na vaji, da bi vedeli, da ste gor in jih imate še danes (ML).

VP: Ampak zanimivo je tudi to, ta detajl iz teh vaših zgodb, seveda jih je polno, vi ste v bistvu te knjige, eno ali drugo ali obe, podarili Costi Concordiji in zdaj se je to potopilo (ML).

VP: Ja, kar dvignite sliko (ML).

VP: To je bil drugi. To je bil ta, ki ni naredil nesreče.

VP: Ja, dajte mi, da bom držala pri miru, zaradi tega, vi pa govorite (ML).

VP: Tiste knjižnice. {H}

VP: Ja, ampak glejte, to je edinstveno.

VP: On je uvedel to prakso ne, do obale (ML)?

VP: Ja, gospod Lamut, vi bi ga lahko zagovarjali sodišču, pa bi to povedali kot olajševalno okoliščino. Dobro, imamo še fotografije, slišali smo poroka, to je bilo zanimivo, gospod Pečar, vi ste se pa poročili na ladji. Nam malce poveste, lahko pogledamo posnetke, ki ste jih vi pripravili. Zdaj seveda bil je tudi nekdanji predsednik Drnovšek pri vas pa bomo malce komentirali te slikice in seveda tudi vašo poročno sliko pogledali, je zelo zanimiva. Torej to ste vi.

VP: To pa so potapljači, ti vaši (AP).

VP: A to je pa na vaši ladji? A vi tudi streljate (AP)?

VP: To pa naš pokojni predsednik Drnovšek.

VP: Ankaran ja.

VP: Na krstu.

VP: Dobro in to tudi ...

VP: To me zanima, glejte to, poroka in to, je to še vedno recimo, dobro ta uniforma naredi vtis, recimo na mene ga, meni se zdite krasni, naredite vtis na ženske (AP) in žena tudi pod vtisom, bom rekla.

VP: No kaj pa sinova, pa tudi prideta na ladjo kaj (AP).

VP: Torej vi pa imate pištolo in puško sicer ne, vam pripada, da tako rečem. Bi znali streljati, ste že? Ste že streljali? Na človeka ali tako (AP)? Aja, za vajo.

VP: No zanimivo pri tem pripovedovanju je tudi, tudi vaš oče (AP) je delal ladji, tudi vi ste začeli (K: obrne se k ŽC) tako kot gospa Živa, z istim pripravništvom, da tako rečem, na tej trgovski ladji in vaš oče je tudi delal na ladji, vi pa ste rekli, da ko je prišel domov, po enem letu recimo, ga niste niti poznali, povejte nam kaj več (AP).

VP: In tudi vi zdaj na tej vojaški ladji imate bolj tako, bom rekla, normalen delovnik (AP).

VP: Še dobro, da sploh dobijo ljudje, kdo je potem sploh še na trgovski ladji, gospa Živa, tudi vi recimo, če si boste ustvarili družino, predvidevam, da je to res neka taka okoliščina, ta trgovska ladja. Kako ste se sploh odločili za ta poklic? Kaj ste mislili, na kaj ste mislili?

VP: In kako si vas sprejeli v tem kolektivu, je to nenavadno, da je ženska na ladji, celo zadolžena za personal, za tovor (ŽC)?

VP: Konec koncev nenazadnje tudi te ženske zadeve, ženske stvari, ženski tip življenja, bom tako rekla no, je tudi poseben. Kako se pa s tem spopadate (ŽC)?

VP: Ampak tam smo vas videli na fotografijah tudi na kolesu, greste lahko tudi ven (ŽC)?

VP: Moram reči, da je zame zelo zanimiva radijska oddaja Kje so naše ladje, to zelo rada poslušam, po navadi kje v avtu in potem ko povejo te res eksotične kraje, vaša je bila ladja Slovenija, ste rekli, prva ladja, tista, s katero ste potovali. Povejte nam kakšno luko, ki pa je res naredila pri vas res največji vtis (ŽC).

VP: So vse enake potem (ŽC)?

VP: No recimo tudi ta izkušnja, kot ste mi povedali s tem orkanom Katrina, ta je bila tudi težka ne. Ste šli tudi skozi to (ŽC).

VP: To je bilo neurje in kaj se je dogajalo, premetavalo ladjo ali (ŽC)?

VP: To je bilo grozno.

VP: No, gospod Pečar, tudi vi ste reševali nekega jadralca, ali kako je bilo? Nek vaš član posadke je padel z ladje, malce nam povejte. Kakšne težke situacije so, ne?

VP: To bi bilo koliko, če nam te vozle razložite (AP)?

VP: A je vas kdaj strah vas osebno (AP)?

VP: Gospod Polič, a je vas kdaj strah?

VP: Ampak vi imate personal, vi imate kapitana, da tako rečem, kaj vse, koga vse morate imeti na ladji (VP)?

VP: Pa kaj delate no, dobro recimo, imate nekaj teh spalnic, recimo če greste vi, koliko krat vi osebno uporabljate to svojo ladjo in kaj počnete na njej (VP)?

VP: Sicer ste pa vi kupili ladjo v Mehiki, to je bila ladja prej v lasti Američanov (VP).

VP: No, ampak bila je samo tri milijone.

VP: Dolarjev. {H}

VP: Še bolj razkošno. ... Ja.

VP: To se pravi 300.000 ste dali na račun, tri milijone ponudili (VP).

VP: Dobro, zdaj omenili smo že hrano ne, seveda na televizijskih oddajah zdaj precej kuhamo, govorimo o hrani, gospod Lamut, kaj so jedli včasih in kaj se je danes? Tamle imate napisane jedilnike, mislim, da imate vi zakladnico.

VP: Vsega dobrega. {H}

VP: To pa je bila ta počasna hrana, slow food, a ne (ML). {H}

VP: Dobro, kaj pa danes? Recimo, dobro, gospod Pavliha, vi hodite seveda danes, vam je to všeč, se vam ne zdi, da je to neka velika industrija, da je to industrijsko, da se na hitro to dogaja, da je preveč vsega. Ali se samo je na teh ladjah, to je mogoče slišati, da se na ladjah samo je in da je živ dolgčas.

VP: Tudi iz ekološkega vidika ne, ker tak ladja ne nazadnje spusti neke odpadke (MP).

VP: Kar je vse klorirano.

VP: No tudi Trst je blizu, ki isto počne.

VP: Gospa Tolja, meja. {H}

VP: No je pa res, da je Luka Koper blizu, gospa Živa Cankar je omenila, seveda ona je bila na teji potniški ladji oziroma tovorni z razsutim tovorom, Luka ima tudi razsuti tovor deloma ne, to je majčkeno iluzija, potniške, potem tam mogoče premog, razsuti tovor je lahko, kar koli je lahko raztreseno. Se to kaj tepe, kaj moti (JT)?

VP: Ampak kaj zdaj počnejo ti potniki? Vendarle je, dobro na to zloglasno pristanišče, prostitucija, kar koli pač, to pomeni, kar pride zraven. Kaj počnejo potem ti potniki, se dogaja tudi kaj slabega za Koper, bom vprašala (JT)? In tudi gredo.

VP: No, ampak recimo, kar se turizma tiče, bi nam pa zelo koristilo tudi mogoče še večja marina, da bi imeli te jahte, jadrnice, se vam ne zdi? Če gledamo celo slovensko obalo (JT)?

VP: Iz marine, ja.

VP: Ja. Gospod Polič še to zdaj, kar se tiče turizma že, da bi recimo za nekaj deset metrov podaljšali stezo, letališko stezo v Portorožu, traja deset let ne. Črna gora je tu bolj elastična, to ste mi omenili v pogovoru, mogoče se boste celo vi preselili v Črnogorsko luko s svojo ladjo ali kako je s tem?

VP: Vi ste bili krmar (VP). {H}

VP: Torej imajo letališče ?? in marino in to je to (VP).

VP: Ta Njegoševa marina. Dobro. Gospod Pavliha, izvolite.

VP: Torej kdo je zdaj ... odgovornost recimo, no če, ker smo pri koncu oddaje, vas samo prosim, na primer te Coste, ja. Kdo je zdaj kriv, kdo je odgovoren? Kaj zdaj to pomeni, a bodo eni potniki dobili resnično več kot drugi (MP)?

VP: Torej in to je vključeno v ceno, ni potrebno, da mi posebej sklenemo zavarovanje (MP)?

VP: Ja seveda, to so veliki stroški.

VP: Dobro. Zdaj za konec, za konec gospod Lamut, vam dam šanso, da nam poveste, kakšna bo prihodnost. Tu ste tudi pripravili, to ste kupili mogoče nekje v antikvariatu, popolnoma na kratko glede na to, kar vidimo in kar se je dogajalo v preteklosti, bodo sploh še popotovanja z ladjo ali ne, zdaj letala izpodrivajo, kaj vi vidite v prihodnosti?

VP: Zaradi vojne, terorizma konec koncev. To se pravi, kam se bomo usmerili, na Aljasko ali kam (ML)?

VP: Na srečo. Dobro, to je bil en krasen pogovor, meni je žal, da je že konec, lahko bi imeli še eno oddajo o vsem tem, mogoče drugič o rečni plovbi, ki je tudi nekaj zelo zanimivega. Za nocoj pa hvala lepa za vaše zelo zanimive komentarje in prispevke in makete in spoštovane gledalke in gledalci, če ste bili z nami, hvala za pozornost in lahko noč.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, september 2016

Nuša Ščuka
(lastnoročni podpis)